

ÚKOLY

k překladům z jazyka českého
na jazyk latinský.

Dle Karla Bedř. Šupfle-a

spracoval

Ondřej Franta,

ředitel c. k. vyššího gymnasia v Rychnově n. K.

Díl I.

pro I. třídu vyššího gymnasia.

Třetí, opravené vydání.

V PRAZE.

Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober.
1881.

7

ÚSTŘEDNÍ KNĚHOVNA	
PEDAGOGICKÉ FAKULTY	
HERCULOVÉ	
Signat.:	U 982/2
Invent.:	201494

P ř e d m l u v a .

Podávaje I. díl úkolů k překladům z jazyka českého na jazyk latinský, spracovaných s malými výminkami dle „Aufgaben zu lateinischen Stilübungen“ od Karla Bedř. Süpfle-a a určených pro I. třídu vyšších gymnasií našich, musím hned z předu omluviti se, že nepodávám práce původní. Věc má se v krátkosti takto: Roku 1866. byli professorové filologie na gymnasiu králohradeckém vyzváni velectěným, o zdar gymnasií našich a o zavedení vhodných učebných knih českých nejvýše zasloužilým c. k. zemským školním inspektorem p. Václ. Svobodou, aby o sepsání příhodných úkolů k překladům z češtiny na latinu se postarali. Aby věc co nejrychleji se vyřádila, navrhli jsme tehdež, aby prozatím, než by kdo o nějakou původní práci se pokusil, práce Süpfle-ovy, dříve skoro vůbec na gymnasiích našich užívané, za základ se vzaly a pro mládež českou se upravily. Návrh ten byl schválen a práce na několik odborů dle jednotlivých tříd gymnasiálních rozvržena. Mně připadla část, jejíž I. díl tuto milé mládeži podávám, při kteréž mne ctěný kollega můj p. Karel Doucha, nyní professor na realném gymnasiu v Třeboni číslu 20—25., 75—77., 84—85. a 98—110. laskavě podporoval. Mimo ukazovatele byla práce o prázdninách r. 1867. ukončena i mohla ihned do tisku dána býti. Leč naděje, že společnými silami bude se moci i díl II. určený pro třídu VI. brzo uspořádati a oba dohromady tiskem vydati, přiměla mne k tomu, že jsem práci hotovou do stolku uzavřel. Mezi tím učiněna mi byla z vážené strany námitka, že by se lépe slušelo, aby nějaká původní práce česká toho druhu mládeži podána byla. Nahlížeje sám pravdivost toho, čekal jsem, že některý z vážených pánů

kollegů podobnou původní práci vydá; čekal jsem až dosud marně. Že však den ode dne větší potřeba cvičebné stilistické knihy česko-latinské pro první dvě třídy vyššího gymnasia se objevuje, a že nejen někteří páni kollegové králohradečtí na mne doléhali, nýbrž i velečtělý p. zemský školní inspektor mne vyzýval, abych konečně dílko vydal; odhodlal jsem se k tomu, i prosím vážené pp. kollegy, aby při posuzování skromné práce této okolnosti vylíčené laskavě uvážili.

Ostatně pp. kollegové, až jednotlivé paragrafy těchto úkolů prohlédnou a se žáky propracují, zajisté přesvědčení nabudou, že není dílko to pouhým překladem. Jsou některá čísla, jako č. 29., 30., 75—77., 98—110. částečně přepracována, jiná, jako čísla 37—38., 84—85., 89., 95—97. zcela nova. Jednalo se mně o to, abych jednak při ostatních číslech text mládeži naší přiměřeně upravil, jednak v poznámkách potřebné a vhodné změny učinil. A tak se nalezne málo čísel, ve kterých by poznámky díla původního s poznámkami zpracování úplně se shodovaly. Že skoro ve všech paragrafech zhusta k Svobodové a Kosinové mluvnici se poukazuje, nikdo, tuším, na zlou stránku mi vykládati nebude. Kde se čeho nedostává, aneb kde by se co váženým pp. kollegům zbytečno býti vidělo, to, prosím, necht sobě neobtěžují laskavě mi oznámiti. Více očí více vidí, více hlav více a bystřeji posoudí. Ku konci budiž podotknuto, že, bude-li první dílek těchto úkolů příznivě přijat, budoucím školním rokem díl II. pro třídu VI. určený tiskem vyjde.

V Hradci Králové dne 18. září 1870.

Ondřej Franta.

Předmluva k vydání třetímu.

Obstarávaje třetí vydání „Úkolů“ konám velmi milou povinnost, vzdávaje upřímné díky těm pp. kolegům, kteří mne po prvému a po druhém vydání „Úkolů“ na rozmanité stránky spisku pozorna učinili a tím k opravě některých vad ve vydáních dřívějších přispěli. Není mne nijak tajno, že i ve vydání tomto bylo by se mohlo ledacos ještě poopravit, avšak maje na zřeteli, že by se vydání třetí od vydání prvního i druhého poněkud lišilo a že by se ho stěží vedle vydání prvnějších mohlo užívati, obmezil jsem opravy na věci důležitější a nejnutnější. Že jsem nepřijal některých rad, kterých se mi dostalo od pp. kolegů, posuzujících vydání druhé, to mi nebudiž vykládáno na zlou stránku, poněvadž v několika takových případech, ve kterých se mínění naše různí, veden jsem byl důvody dlouholeté zkušenosti, že věc, jak jsem ji podal, vyhovuje úplně potřebám žákovstva. Odevzdávaje tedy vydání třetí milé mládeži naší, přeji z celé duše, aby ze spisku toho nejen poučení čerpala, nýbrž aby obsah článků též na ušlechtnění ducha jejího blahodárně působil.

V Rychnově 23. srpna 1881.

Ond. Franta.

O B S A H.

Indikativ.

	Stránka
1—2. Homér	1
3. Sókratés a Aeschinés	3
4. Poznávání sebe sama jest věc důležitá	4
5. List	5

Konjunktiv.

6. Dokonalé přátelství	5
7. Délka a krátkost života	6
8. Porovnání dějin římských k věkům lidským	7
9. Jak Sókratés učením a napomínáním všem prospěšným byl	—
10. Seneka vzkazuje pozdravení svému Luciliovi	8

Opakování indikativu a konjunktivu.

11—12. Obec spravovati bylo věcí starým nejčestnější	9
--	---

O spojkách, které mají vliv na způsob časoslova.

13. List	10
14. Lidé mají v prosbách svých skromní býti	11
15—16. Záliba v cizotě	12
17—18. Přísnost Římanů proti rušitelům přísahy	13
19. K nižším máme se chovati šetrně a laskavě	14
20—23. Kmetství	15
24—25. Otužilá mysl v neštěstí	18

Částice tázací a spojení jich s časoslovem.

26. Péče o děti	20
27. Jak se máme chovati k nevďěčným	—

	Stránka
28. Vzatých urážek nemstíti jest sebe ovládati	21
29—30. Šlechtné snahy některých slavných Římanů	—
31. Jak obratně a vhodně staří mnohdy odpovídali	28
32. Prospěšnější jest nám neznati než znáti budoucí věci	24
33. Jediné mudřec jest svoboden	—

Věty tázací s vloženými odpovědmi.

34. Kdo jest blažen?	26
35. List	—
36. Kdo na mále přestává, může k jiným štědrým býti	27
37—38. Sókratés schvaluje Chaerekratovi svornost bratrskou	28

Imperativ.

39—41. Klaudius dává synu svému Janovi naučení	30
42. List	33
43. Některé užitečné průpovědi starých	33
44. Minerva loučí se s Télémachem udělujíc mu laskavého napomínání	34
45. Smlouva Římanů s Antiochem syrským	35

O infinitivu a gerundiích.

46. Pravdivost	36
47. Spokojenost	37
48. Zvířata jsou pro lidi stvořena	—
49. Výstraha před pochlebnky	38
50. Mládež vychovávati jest nemalé umění	—
51. Bez namáhavé práce nelze člověku ctnosti dosáti	39
52. Ne o zdání lidu, nýbrž o úsudek moudrých třeba dbáti	40
53. Xenofóntovo zpáteční tažení z Asie	41
54. Listy Ciceronovy	—
55—56. Některá otcovská přání týkající se výchování syna	42
57. Jako tělu, tak i duši některá místa prospěšna, jiná škodlivá jsou	43
58. Starost o tělesné vzdělání dítek	44

Spojka že a aby.

59. Démostenova vytrvalá pilnost	45
60. Lykúrgovy zákony proti přepychu	—
61. Nezištnost starých ve správě obecní	46
62. List	47
63. Fociónova nezištnost	—
64—65. Ciceronova starostlivost o Tirona svého	48
66. Oktavian nabývá svrchované moci v Římě	49
67. Povolnost a lešť Furia Agrippy	50
68—70. Jazyk latinský	51

	Stránka
71. List	53
72. Svatost přísahy	54
73—74. Filoxenus a Dionýsius	55

Řeč nepřímá.

75—77. Mithridatova řeč k vojsku	56
78. Diónova šlechetná pomsta	59
79—80. Edikt triumvirů Antonia, Lepida a Oktaviana	—
81—82. Xenofónova řeč k svým spoluvojínům	61
83. Co Achilles vyslancům Řekův odpověděl	62
84—85. Publius Kornelius žádá za triumf nad Boji	63

Cvičení z řeči přímé v řeč nepřímou.

86. Jak zmužilými Řekové v neštěstí byli	65
87. Eumenés řeční k vojsku svému	66
88. Valeria sestra Poplikolova	67
89. Menenius Agrippa přemlouvá lid k návratu do Říma	68

Supina.

90. Kroesus dvojsmyslnou věštbou sklamán	69
91—94. Attikus	—

Participia.

95—96. Cýrova smrt	73
97. Aurelius Alexander Severus	75
98—110. Boj Hannibalův s Římany	76
111—116. Jak svoboda Řeků za své vzala	88

O způsobech časoslova.

Indikativ.

(Kosina §. 562—567. Svob. §. 90.)
(Koř. §. 358 a 359., Voj. §. 246—248.)
(361 a 362, vyd. 2.)

1. Homér. *)

Poznati život a povahu velikých mužů, ať ve válce, ať v míru vynikli, jest nejen příjemno, nýbrž i užitečno a potřebno. Pročež musejí ti, již ve starodávnosti se kochají, ¹ vše, cokoliv k životu výtečných řeckých a římských spisovatelů se vztahuje, pečlivě skoumati, aby tím snáze seznali a pojali, co zvláštností ² jednotlivců jest. O většině tedy ³ víme sice tolik, co by k pravému posouzení povahy a ducha jejich potřebným zdáti se mohlo. O Homérovi však, nejpřednějším ⁴ básníku, skoro nic paměti zůstaveno není, vyjma to, ⁵ čemu by nikdo neuvěřil, ⁶ že slepým se narodil, leč ⁷ bychom se snad domnívali, že slepec s to byl, aby tak mnohé, tak rozmanité věci tak věrně ^{8a} a důkladně vylíčil, jako toho dovedl Homér. Avšak jakou vlast měl, ve kterém čase a jak dlouho žil, jaký byl původ a pra-

*) Nápísem nutno zároveň i obsah co nejurčitěji vytknouti. Má-li se naznačiti, že pojednání nebo článek nějaký pouze k jistému stilistickému druhu náleží, vyjadřuje se nápis nominativem, na př. *Liat, Řeč* = *Epistola, Oratio*. Vyjadřuje-li se nápísem zároveň látka a obsah pojednání, klade se ablativ s předložkou *de*, na př. *de officiis, de natura deorum, de finibus bonorum et malorum*. K tomuto způsobu nezřídka přidává se: *agitur* = *jedná se*, na př. *agitur de origine Romae*; týmž způsobem tedy řekneme: *jedná se o Homérovi*. Nezřídka musí se však nápis celou a sice závislou větou vytknouti, při čemž doplňují se časoslova, jako: *quaeritur, narratur, exponitur, demonstratur, docetur* (srov. na př. číslo 9.). Někdy třeba nápis vyjádřiti vazbou akkusativu s infinitivem, což na smyslu nápisu závisí (srov. na př. číslo 33.). Často též věta nezávislá dostačuje na př. *Sapiens non timet mortem*.

tvar ^{8b} jeho spisů, není bezpečněji vyskoumáno, ⁹ než mnoho jiného, co uvéstí příliš rozvláčné by bylo. To jediné zdá se býti dějepi- sem ^{10a} stvrzeno, že básně Homérovy již za nejstarších časů, když jednotlivé úryvky ^{10b} z nich po ¹¹ pobřeží maloasijském již dávno se zpívaly ¹² a ústy všech zněly, ¹³ Lykúrgem do Řecka doneseny a ci- tharoedy ¹⁴ Peloponnésanům a Attikům ve známost uvedeny byly, ¹⁵ a že nejprvé Písistratus pomocí ¹⁶ vycvičených mužů neuspořádané ¹⁷ dříve zpěvy v pořádek uvedl. ¹⁸

1. Antiquitatis studia amplecti. 2. jest zvláštností = proprium est; srovn. Kosina §. 440. pozn. 2., Svob. §. 88. příd. 2. — 3. Ac neb atque; částice této užívá se hlavně, aby se označil přechod ze všeobecného k něčemu zvláštnímu a tudíž i důležitějšímu. 4. princeps. 5. illud; vyjma = mimo; viz Kos. §. 515. b, Svob. §. 21. c. 6. Kos. §. 572.; Svob. §. 95.; Koř. 361. (364), 1. 7. nisi vero s in- dikativem. (Kos. §. 787. pozn. 2.) Koř. §. 375. P. 4. (2. vyd.). 8^a vere. 8^b = prvotný, první tvar. 9. non magis exploratum est. 10^a něco jest dějepi- sem stvr- zeno = aliquid historiae fide comprobatum est; co se týče slovoskladu pamato- vatí dlnžno, že užívanejší jest: unum illud, unum hoc než: illud unum, hoc unum. 10^b jednotlivé části. 11. per. 12. cantare, silněji: cantitare. 13. in omnium ore esse; omnium usu florere. 14. citharoedus. 15. tradere. 16. užij obratu: opera alicujus uti. 17. confusus. 18. disponere; in ordinem redigere.

2. Pokračování a ukončení. ¹

Jakýkoliv jest však původ oněch básní, kdokoliv byl, jenž vůbec ² Homérem se jmenuje, to ³ jest jisto, že nad něj žádnému ze všech básníků lépe se nezdařilo nejen užitečným, nýbrž i zábavným býti. To poznali již staří velmi dobře. Neboť v Athénách alespoň bylo již sedmiletým hochům nařizeno, ⁴ aby četli básně Homérovy, k nimž jako pěkný přídavek ⁵ Aesóповы bájky připojeny byly. Vůbec se Homér za všech časů a ode všech lidí každého ^{6a} věku opět a opět čítával, ^{6b} a z něho, jako ze společného zdroje nejen básníkové, nýbrž i jiní spi- sovatelé mnoho čerpali. Zdali i nás ⁷ ony básně vždy více ^{8a} nepoutají, čím častěji je čítáme? Neobjevují-li se nám každým dnem ^{8b} nové krásy, jimiž takměř protkány ⁹ jsou? Avšak nic ve způsobu tom ¹⁰ nezdá se býti důležitějším, než že jest Homér ze všech básníků nej- srozumitelnější ¹¹ a nejprostější, a že v něm není ani ¹² nejasných věcí, aniž jiné mluvy, ¹³ než která přirozenosti lidské nejpřiměřenější jest. Neboť cokoliv vypravuje nebo líčí, vše jest tak zřejmé a jasné, že sami to viděti, sami slyseti se domníváme, ¹⁴ a tak právě to my- slíme a cítíme, co básník chtěl, abychom myslili a cítili. Nuže tedy, ať pro zábavu, ¹⁵ ať pro užitek čísti se vám zachce, čtěte Homéra a

čtěte tak, abyste jej úplně v sebe vssáli,¹⁶ a aby duch váš básněmi největšího básníka oné prostotě přivykl,¹⁷ která snad¹⁸ nejvýbornější podporovatelkyně všech studií jest.

1. Přelož: o látce započaté dále se jedná i dokončuje se; materia instituta porro tractatur et absolvitur; následuje-li více pokračování, možno též vyjádřiti se: díl druhý, třetí . . . poslední. 2. vulgo. 3. sesil zájmeno částicí: quidem. 4. jubere. 5. quasi lepidum aliquod corollarium. 6^a omnis; co se týče slovo-sledu, spravuj se příklady: non omnia omnibus cupienda sunt; multa multa promisit. 6^b legere et religere. 7. místo pouhého zájmena důrazněji užití možno: animum nostrum. 8^a nikoliv: semper magis, nýbrž: in dies (quotidie) magis, magis et magis, magis magisque, quotidie magis magisque, in dies magis magisque; srovn. Cic. Fam. 16, 21, 2.: „enitar, ut in dies magis magisque haec nascens de me duplicetur opinio;“ avšak nejvíce se užívá obratu: magis magisque. 8^b in singulos dies. 9. — jež jimi (básněmi) protkány jsou, disseminatus per. 10. in hoc genere. 11. planus. 12. místo: et neque — neque možno též psáti: neque aut — aut. 13. dictio. 14. videri neb sibi videri. 15. oblectatio. 16. animis imbibere. 17. conformare ad. 18. Kos. § 608 poz. 8.; Koř. §. 364. P. 1.

3. Sókratés a Aeschinés.

Když Sókratovi mnozí mnohé věci¹ každý dle možnosti své darem přinesli, aby mu vděčnost svou projevili,² — neboť jest známo, že Sókratés nikdy od žáků svých, ani od bohatého Alcibiada³ žádné odměny nepřijal, — pravil Aeschinés, chudobný posluchač jeho: „Nenalezám ničeho tebe důstojného, co bych ti dáti mohl, a pouze⁴ tím způsobem cítím, že chud jsem. Daruji ti tedy, co jediného mám, sebe sama. Tento dar, jakkoliv nepatrný⁵ jest, přijmi,⁶ prosím, laskavě a pomysli, že jiní, ačkoliv ti mnoho dali, ještě více pro sebe podrželi.“ I odvětil mu Sókratés: „Jak⁷ bys mi nebyl dal daru velikého, leč⁸ snad bys sám sebe⁹ nízko cenil? Buď jak buď, co se mne týče, dám si záležeti,¹⁰ abych tebe tobě samému lepším navrátil, než jsem tě přijal.“ Zdali mohl Aeschinés něco¹¹ obou důstojnějšího učiteli svému dáti?

1. Hledě k slovosledu srov. č. 2, 6. 2. gratum animum significare. 3. hlavní důraz má slovo: bohatý; musí se tedy sesílití zájmenem: ille, a zároveň i zvláštním postavením vytknouti: Alcibiades ille ditissimus. Někdy se klade přídavné ve způsobu přístavku za vlastní jméno, na př. Crassus Dives, Cato Sapiens, Sulla Felix; jiný opět přidávajíc se obecná podstatná jako: vir, homo, mulier, s nimiž přídavné se shoduje, na př. Pompejus, vir fortissimus = udatný P., Corinthus, urbs amplissima = slavný Korinth. Srovn. Voj. Ruk. §. 22; Kos. §. 694; Koř. §. 309. (312 vyd. 2.) Pozn. 1. 4. unus, nikoliv unicus; slovem „unicus“ naznačuje se pojem číselný, jehož protivou jest číslo jiné větší na př. přítel můj má jedinou dceru = amicus meus unicum filiam habet = přítel nemá dvě neb více dcer, nýbrž pouze jedinou dceru. Ostatně spojuje se „unicus“ jen s málo-

kterými podstatnými jmeny, z nichž nejobyčejnější jsou: filius, filia, maritus, spes. Protivou slova unus jest však v tomto případě: nikdo (neb žádný) jiný, nic jiného; na př. naděje spočívá na jediném Mariovi (a na nikom jiném) = in uno Mario spes posita est. 5. jakkoliv nepatrný = quantuscunque, qualiscunque. 6. laskavě přijati = boni consulere; dle obdoby genitivu pretii. 7. quidni s konj.; quidni liší se od cur non; toto se klade při skutečné otázce, ono však označuje otázku pouze řečnickou, tedy formálnou, již se podivění jakési neb vybízení vyjadřuje, ač se odpovědi nadíti nemůžeme; otázka s „quidni“ má smysl kladný, na př. quidni doleam = arcit se musím rmoutiti. 8. Kos. §. 787. pozn. 2. Koř. §. 372. (375. vyd. 2.) 9. Kos. §. 732. pozn. 2., mimo to též Svob. §. 161; Koř. §. 318. (2. vyd.) 10. curae habere. 11. Kos. §. 405. pozn. 1.; Koř. 329. (vyd. 2.).

4. Poznávati sebe sama jest věc důležitá.¹

Ze² všech míst v Řecku u starých samých žádné slavnější pověsti nedosáhlo nad chrám Apollina Delfského, ježž Livius společnou věštnou pokolení lidského nazval. Jak veliké zde bylo množství³ nejskvostnějších darů, jež tam snesli ti, kdož boha o radu se tázali, sotva vypověditi lze. Avšak více než tyto sebe množší a sebe větší poklady v každého dobrého a moudrého muže⁴ působily ony průpovědi a prospěšná pravidla života, které v chrámě napsány byly: „Ničeho⁵ příliš! „Znej sebe sama“ a jiná toho druhu. Tím pak, že⁶ pythický Apolló praví: „znej sebe sama,“ přikazuje⁷ věc na nejvyšší důležitou, leč bychom se domýšleli, že chce,^{8a} aby každý své údy, svůj zrust, svou podobu, nikoliv své vnitro^{8b} poznával, a jak způsobilý jest, aby nějakou věc na se vzal. Bylo by příliš rozvláčné, kdybychom chtěli ukázati,⁹ jak mnohých a velikých prospěchů¹⁰ jednotlivci z oné průpovědi nabyti¹¹ by mohli; avšak kterýkoli způsob života zvolíš,¹² věř,¹³ nic není právě tak potřebno a prospěšno, jako poznávati sama sebe. Neboť veškeré vědění¹⁴ lidské musí býti takové,¹⁵ aby znal každý sebe sama.

1. Magnum est, nebo magna res est. 2. ex, protože z celku jediná věc se vyjímá, srovn. ostatně Kos. §. 458. pozn. 7. a, b. 3. abundantia. 4. optimus et sapientissimus quisque. 5. Nihil nimis μηδὲν ἄγαν známá průpověď Chilonova, ježž se uvádí mezi sedmi mudrci. Druhá průpověď: γνῶθι σεαυτόν jest vůbec známa, a jak veliké důležitosti nabyta, lze poznati z toho, že Juvenalis o ní praví Satir. XI. 27: e coelo descendit γνῶθι σεαυτόν. 6. Kos. §. 606. P. 4; Koř. §. 384 (387) II, 3. 7. praecipere. 8^a opětuj podmět slovem: deus. 8^b animus. 9. docere. 10. bonum. 11. capere, percipere. 12. vitae genus deligere, suscipere. 13. mihi crede, což jest mnohem užívanější než: crede mihi, a čímž se mluvící osobě většího důrazu dodává; Cicero užívá často i pluralu na př. in Verr. IV, 59, 132. Mihi credite, iudices . . . nullas (spoliationes) Graeci homines gravius ferunt; in Catil. II, 7, 15, Sed mihi credite, non est iturus. 14. scientia. 15. is.

5. *List.*

Mám proč¹ na tebe se hněvati; neboť čeho jsem se dílem pověstmi, dílem z listů jiných dověděl, měl² jsem dávno od tebe³ zvědět. Či nevyžadovala toho slušnost,⁴ ne-li⁵ vroucí oddanost,⁶ abys mi v těchto neblahých poměrech velmi často psal, a mně útěchou svou srdce dodával?⁷ Avšak,⁸ ať jest příčina, že mne listy tvé nedocházejí,⁹ jakákoliv, pečuj o to, abych co nejdříve se dověděl, jak se věci po skončení¹⁰ války mají.¹¹ Já, pokud na mne bylo,¹² vyhnul¹³ jsem se této válce, ve které bych byl pro mnohé chyby, které nevědomostí a bezstarostností vrchního vůdce se staly, buď v šiku musil padnouti, aneb do moci nepřítel se dostat.¹⁴ Nic jiného^{15a} nebylo by mi zbývalo. Totéž učinil ten, jehož neméně miluji, než ty, skoro bych byl řekl, než tebe. Nikdy jsem si nepomyslíl,^{15b} že taková a tak neblahá¹⁶ zmatenost poměrů tak rychle nastane.¹⁷ To máš tedy^{18a} postavení^{18b} mé, jaké alespoň nyní jest,¹⁹ co tento list píše. Víš-li²⁰ nějakou radu, odepiš mi co nejdříve. S bohem!

1. Svob. §. 113. příd. 3., Kos. §. 624. pozn. 3. a. Koř. §. 338, (391, vyd. 2.)
 4. — 2. oportet. 3. cognoscere ab neb ex, ano i de aliquo. 4. — nebyla-li to věc slušnosti (humanitas), srovn. Kos. §. 450. pozn., Svob. §. 38. Koř. §. 252, vyd. 2. —
 5. ne dicam. 6. pietas. 7. — ducha mého petěšil. 8. když po učiněné odchýlce opět k hlavní věci se vracíme, překládá se „avšak“ slovem: sed neb verum. Kos. §. 771. b, nikoliv: tamen, attamen. 9. — nedocházení (intermissio). 10. conficere. 11. — jaké poměry . . . jsou. 12. equidem. 13. discedere ex. 14. dev. suire; vyjádři se gerundiem. 15^a mimo to. 15^b Koř. §. 362, (vyd. 2.) 1. Pozn. 16. tristis; k následujícímu: poměru — dostačí pouhé: res. 17. esse 18^a habes jam. 18^b conditio. 19. co se týče užívání časů v listech viz Kos. §. 552, Svob. §. 87. příd. 1. Koř. §. 349. (352, vyd. 2.) 20. habere.

Konjunktiv.

(Kos. §. 568—581; Svob. §. 91—99.)

(Koř. §. 361—366, částečně též §. 367—372. Voj. §. 283.)

(Vyd. 2. §. 363—374.)

6. *Dokonalé přátelství.*

Mezi přátely, jichž povaha vytříbena¹ jest, má ve všech věcech, záměrech a náklonnostech² shoda býti. Žádá-li se však ve přátelství věci nepočetných, ať přednost dá se svědomitosti a rozšafnosti před přátelstvím. Nežádejme tedy od přítele, co jest neslušného,³ aniž

sami číňme, kdybychom za to žádání byli. ⁴ Neboť kdybychom vše činiti měli, čeho by snad přátelé žádali, nebylo by to přátelství, nýbrž spiknutí, nebyla by to svoboda, nýbrž nucení. Spolek takový jedině ⁵ mezi zlými býti může. Co však počestné jest, od přátel svých nejen bez ostýchání ⁶ žádejme, nýbrž i přátelům svým k vůli rádi číňme; nečekejme ani, až o to žádání budeme. Vždy budiž ⁷ horlivost ⁸ mezi přátely, pryč ⁹ s váhavostí! Též se nemáme rozmysletí ¹⁰ svobodomyšlně ¹¹ raditi, a když toho okolnosti ¹² vyžadují, máme pro přátele i to činiti, co bychom ani pro sebe ¹³ neučinili.

1. emendatus. 2. voluntas. 3. turpis. 4. rogare v participii; slova: „o to“ nepřeloží se. 5. nisi — non. 6. libere. 7. příslušné compositum časoslova: esse; srovn. ostatně pozn. 9. — 8. studium. 9. = budiž váhavost vzdálena (abesse). 10. dubitare; též „audere“ možno užiti. 11. viz pozn. 6. — 12. res v jednočtu. 13. Někdy užívají Latínici místo obyčejného, správného vyjádření: mea, tua, sua, nostra, vestra causa, zvláště když osoba, o které se mluví, důrazně vytknuta a zároveň jako protiva jiné postavena býti má, též: mei, tui — causa. Že by však vyjádření toto lepší bylo onoho, na pravdě se nezakládá.

7. Délka a krátkost života.

Větší část smrtelníků naříká si na nepřízeň ¹ přirozenosti, že ² na ^{3a} tak krátkou dobu zrozeni jsme, že vytknutý ^{3b} nám čas tak rychlým letem ubíhá. ⁴ Avšak život byl by dosti dlouhý i dostačoval by k vykonání věcí největších a nejvznešenějších, ⁵ kdybychom ho celého dobře užívali, ⁶ kdybychom sami kratším ho nečinili, než jsme jej ⁷ přijali. Neboť jako malé jmění, bylo-li dobrému hospodáři ⁸ odevzdáno, nejen pro potřeby života dostačuje, nýbrž užíváním se i rozmnožuje; tak i život, dovedeme-li ho užiti, dosti dlouhý jest. Nemysli, ⁹ že záleží ¹⁰ na tom, zdali dlouho, nýbrž zdali dobře žiješ. Neboť jaký prospěch máme z osmdesáti let v ¹¹ nečinnosti ztrávených? Pročež měřme život každého dle skutků, nikoliv dle množství let. Chvalme toho a pokládejme za šťastného, kdo času svého, jakkoliv málo ¹² se mu ho dostalo, ¹³ dobře užil.

1. Malignitas. 2. Koř. §. 650. b.; Koř. §. 415. (418.) 3^a in; srovn. Kos. §. 530. A, b. Koř. §. 290. (vyd. 2.). 3^b propositus. 4. = tak rychle ubíhá (decurrere). 5. optimus. 6. collocare. 7. Zájmeno: is pravidelně se vynechává, když v řeči bezprostředně o též věci se pokračuje, zvláště, mělo-li by se klásti do akkusativu; podobně může se i v jazyku našem státi. 8. custos. 9. Kos. §. 630. Svob. §. 122. příd. 2. Koř. §. 399. (vyd. 2. §. 402.) — 10. refert. 11. per. 12. quantumcunque. 13. contingere.

8. *Přirovnání dějin římských k věkům lidským.*

Kdyby kdo, dí Flórus, ¹ národ římský takměř za člověka považoval, ² a celý život jeho pozoroval, ³ jak povstal, jak vzrostl, jak téměř k rozkvětu mužného věku ⁴ dospěl, jak potom sestárnul; čtvero stupňů a pokroků by našel. První věk za panování králů trval ^{5a} skoro 250 let, ve kterých kolem rodného města ^{5b} se sousedy ⁶ zápasil; ⁷ dobu tu právem jeho dětstvím nazvati lze. Věk následující ⁸ od konsulatu Bruta a Kollatina až ku konsulům Appiovi Klaudiovi a Quintovi Fulviovi obnáší též asi 250 let, ve kterých národ římský Itálii podmanil. Byla to doba válkami velmi znepokojovaná ⁹ a slavnými muži požeňnaná; ¹⁰ proto bychom ji za jinošský věk ¹¹ pokládati mohli. Odtud až po Caesara Augusta jest 200 let, ve kterých Římané na oboru země pokoj zjednali. ¹² To jest věk mužný, takměř jakási ¹³ vyvinutá ¹⁴ dospělost panství římského. Od Augusta až na naše dny (žilť Flórus za panování Trajána a Hadriána) není dosud 200 let, ve kteréžto době národ římský nečinností vždy více klesal a téměř stárnul, leč, ¹⁵ že za císaře Trajána, jakoby ¹⁶ mu jinošství navraceno bylo, z nova oživuje a mladne.

1. Ve větách vložených klade se podmět za výrok inquit. 2. considerare. 3. percensere. 4. aetas constans, confirmata, aneb media. 5. esse; rodné město = mater. 6. finitimus. 7. luctari. 8. insequens. 9. exercitatus. 10. ferax alicujus. 11. adolescentia. 12. pacare. 13. quasi quidam. 14. corroboratus. 15. nisi quod. 16. quasi; následující vazba dá se ablativem absolutným; zájmeno: mu se nevyjádří.

9. *Jak Sókratés učením a napomínáním všem prospěšným byl.*

Xenofón uvádí mezi ¹ mnohými jinými zásluhami Sókratovými i tu, že ty, kteří po veřejných úřadech ² toužili, vyzýval, aby povinností svých dokonale uvážili, ³ a všemu, co k dobré správě úřadů náleží, pečlivě se učili. Když tedy Sókratés jedenkrát uslyšel, že Dionýsodórus, muž v umění vojenském velmi zběhlý ⁴ do Athén přišel, a těm, již by umění vůdcovskému přiučiti se chtěli, za učitele se nabízel, ⁵ pravil k jednomu z těch, kteří jeho posluchači byli, ⁶ o němž snad věděl, že by kdysi takové důstojnosti v obci dosíci chtěl: „jest zajisté ⁷ hanebné, ⁸ když ten, jenž důstojnost vůdce zastáváti chce, máje příležitost ⁹ tomu se naučiti, zanedbává toho; a právem by takový člověk ¹⁰ od obce mnohem více potrestán byl, ¹¹ než kdyby kdos zavázal se k zhotovení ¹² soch v sochařství se nevyvíčiv. Ježto totiž v nebezpečství války vůdci osud celé obce ¹³

se svěřuje, nutno, že občanům, vede-li válku dobře,¹⁴ veliké výhody, pakli se dopustí chyb, veliké škody povstávají.¹⁵ Jak by neměl tedy právem potrestán býti ten, který umění tomu přiučiti se opomíjí, ač přece¹⁶ o důstojnost vojenskou se uchází?¹⁶ Takovými důvody přemluvil mladého muže, že k Dionýsodórovi se odebral,¹⁷ a od něho vyučovati se dal.¹⁸

1. Mimo doslovný překlad lze užiti též spojení: cum — tum; též dle příkladu: respondentur et alia et hoc in primis. 2. munus. 3. secum reputare. 4. disciplinae militaris peritissimus. 5. = služby své jim nabízel (alicui operam suam offerre). 6. audire aliquem. 7. est vero. 8. turpis. 9. mám příležitost = mihi licet. Koř. §. 649. pozn. 1. a, b. 10. podstatně se nevyjádří. 11. plecti. 12. aliquid faciendum recipere. 13. summa res publica. 14. rem bene gerere. 15. redundare in neb ad aliquem. 16. cum tamen. 17. adire aliquem. 18. disciplina alicujus uti.

10. Seneka vzkazuje pozdravení svému Luciliovi.

Stěžuješ si, že se ti nedostává^{1a} knih tam, kde se zdržuješ.^{1b} Nezáleží na tom, kolik knih, nýbrž jak dobré knihy máš; čtení určitého směru² prospívá a rozmanitě³ baví. Kdo čeho dosíci chce, musí jednou pouze cestou se bráti, ne po⁴ mnohých těkati: jinak by nešel,⁵ nýbrž bloudil. Chtěl bych, řekneš, abys mi raději knihy dal, než radu. Jsem ovšem ochoten, poslati tobě, cokoliv jich mám, a celou svou zásobu vyprázdniti,⁶ ano, sám sebe bych k tobě⁷ přenesl,⁸ kdybych mohl a kdybych nedoufal, že co nejdříve propuštění ze své úřední povinnosti⁹ dosáhneš;¹⁰ byl bych v stáří svém podniknutí to na se vzal^{11a} a žádná Scylla a Charybdis, aniž ona báječná úžina nebyla by mne mohla odstrašiti. Byl bych ona^{11b} místa přeplaval, ne pouze jimi se plavil, jen abych tě obejmouti, a přítomen jsa, posouditi mohl, jak velmi jsi na duchu zmohutněl.^{11c} Proto však, že sobě vroucně přeješ, aby ti mé spisy odeslány byly, tak málo^{12a} za dobrého spisovatele^{12b} sebe pokládám, jako bych se hezkým býti nedomníval, kdybys podobizny mé žádal. Víím, že to znak¹³ tvé shovívavosti, nikoliv tvého úsudku. Ať jsou však spisy mé jakékoliv, čti je v přesvědčení, že pravdy vyhledávám, ještě neznaje (jí), a že jí s vytrvalostí vyhledávám.

1^a Nedostává se (mně čeho) lze vyjádřiti podstatným: inopia (est mihi alicujus). 1^b istic. 2. slovo: směr netřeba vyjádřiti; určitý = certus. 3. varius. 4. per. 5. = jinak by to neznamenal (nebylo) jíti, nýbrž blouditi. Co se týče způsobu, jehož užiti zde třeba, viz. Koř. §. 362, 2. (vyd. 2). 6. excutere. 7. při-

slušným příslovcem místa se vyjádří. 8. *transferre*. 9. *officium*. 10. *impetrare*. 11^a *senilem expeditionem indicere*. 11^b *onen* = *iste*. 11^c *animo crescere*. 12^a *Kos.* §. 701. Pozn. 1. 12^b *dobrý spisovatel* = *disertus*; *disertus* znamená v tomto smyslu toho, který jasně a určitě mluví nebo píše. 13. *esse alicujus*.

Opakování indikativu a konjunktivu.

11. *Obec spravovati* ¹ *bylo věcí starým nejčestnější.*

Zajisté nemohlo by býti podivné, kdyby po tolikerých a tak velikých bezpravích ² učiněných zasloužilým mužům, sotva kdo u Řeků a Římanů se byl našel, kdo by pro obec nesnáze ³ a nebezpečství na se vzítí chtěl. Avšak stal se právě opak toho, buď že staří toho smýšlení byli, že sobě vlasti nade všechny požitky, ⁴ prospěchy, důstojnosti, ano nad život vážili, aneb že se domnívali, že žádná ztráta, žádné osočování, ⁵ žádné pronásledování tak bolestné ⁶ není, že by upomínce potomstva, a líbeznosti slávy se nevyrovnalo. ⁷ Ať jest tomu jakkoliv, každým způsobem právě nejšlechetnější mužové ⁸ při tolikerých zjevných ⁹ příkladech popudlivosti ¹⁰ a vrtkavosti ¹¹ lidu celou duší ku vlasti přilnuli. ¹² Themistoklea ani neštěstí Miltiadovo, ani vyhnanství Aristídovo neodstrašilo od hájení vlasti své, ačkoliv mohl v duchu předvídati, ¹³ že se mu nedostane ¹⁴ lepších důků než oněm mužům.

1. *Rem publicam gerere*. 2. *injuriam inferre alicui*. 3. *labores*. 4. *voluptas*. 5. *invidia*. 6. = že bolest pro žádnou ztrátu — tak veliká není, že by. 7. *Svob.* §. 12. *Kos.* 425, 1. *Koř.* § 218, (220, vyd. 2.) — 8. slovo: mužové — netřeba překládati; místo toho přidej však k superlativu: *quisque* a viz *Kos.* §. 726. P 8; *Koř.* §. 829. (332), 2. 9. vyjádří participiem časoslova: *proponere*. 10. *iracundia*. 11. *levitas*; následující genitiv vyjádří přídavným: *popularis*. 12. *amplecti*. 13. *providere*. 14. *gratiam inire ab aliquo*, u *Livia* též *apud aliquem*. Třeba pamatovati si tato spojení: *gratiam* (nikoliv *gratias*) *habere*; *gratiam* (nikoliv *gratias*) *debere*; *gratiam referre*; při více osobách jichž se týče, možno též říci: *gratias referre*; avšak jen: *gratias* (nikoliv *gratiam*) *agere*.

12. *Dokončení.*

Touž cestou bralo se jich z Řeků a zvláště z Římanů tolik, že kdybychom jména těch uvéstí chtěli, kteří nejsouce zastrašení úpadem ¹ jiných, službě vlasti se oddali, ² dějiny Řeků ³ a Římanů od počátku až do konce ⁴ sledovati bychom musili. Hledě ⁵ k tolikerým

a tak velikým mužům, vybízí jistý římský řečník své spoluobčany, aby sobě zásluh o obec dobývali ⁶ a tím pravé a trvalé slávy dosáhli. „Následujmež,“ praví, „našich Brátův, Kamillův, Deciů, Kuriů, Fabriciů, Maximů, Scipionů a ⁷ nepočtených jiných, kteří radou a namáháním svým obec buď zvětšili, ⁸ buď hájili a osvobodili. Milujme vlast, budme poslušni zákonů, pohrdejme ⁹ okamžitými prospěchy, ¹⁰ snažme se ¹¹ o slávu u potomstva; doufejme v to, čeho sobě přejeme, snášejme, cokoliv by se nám přihodilo; ¹² zkrátka, uvažujme, že tělo udatných a velikých mužů smrtelno, sláva pak ducha a ctnosti nesmrtelna jest.

1. casus. 2. rem publicam capessere. 3. res graecae. 4. a primo ad extremum. 5. intueri aliquid, neb též in aliquid. 6. mereri de aliqua re; časoslovo to určuje se pouze příslovkami způsobu na př. bene optime, male . . mereri = velikých, velmi velikých, malých zásluh sobě dobytí. 7. spojka „a“ před slovy: mnozí jiní, ostatní a p. nepřekládá se, mají-li slova tato souborný význam, t. j. zahrnuje-li se jimi při vyčtení více předmětů to, co by mimo to ještě podotknouti se mohlo; pakli že k jednotlivě uvedeným osobám neb věcem slovy: ceteri neb reliqui něco všeobecného se připojuje, může se spojka „a“ přeložiti, na př. Maximo, Marcello, Scipioni et ceteris magnis imperatoribus exercitus commissi sunt. 8. augere. 9. = málo si vážiti. 10. praesentes fructus. 11. servire alicui. 12. přihází se = accidit: hlavně o tom, co pouhou náhodou, tedy mimo očekávání se stalo, ať to co dobrého neb zlého; evenit v užívání bývá o věcech šťastných i nešťastných, které s přirozené jakési nutnosti se přihodily; contingit však skoro výhradně o událostech šťastných se užívá.

O spojkách,

které mají vliv na způsob časoslova.

(Kos. §. 582—614. Svob. §. 100—110.)

(Koř. §. 373—389. Voj. §. 250—276.)

(376—392 vyd. 2.)

13. List.

Píšeš, že nepřítomností mou nemálo zarmoucen jsi, ^{1a} a že jediné ^{1b} útěchy nalézáš, ² čítaje listy mé. Jest mi milo, že po mně toužíš, a že, ježto ³ pospolu býti nemůžeme, na tom přestáváš. ⁴ I já přebírám ⁵ se častěji v listech tvých, ačkoliv ^{6a} tím touha má po tobě vždy více ^{6b} se rozněcuje. Když jsem tebe více vzdálen byl, pohřešoval jsem tebe méně; avšak jakmile jsem do města se na-

vrátil, ježto ty dosud na svém statku ⁷ na venkově prázdné chvíle požíváš, ⁸ pohřešuji tě mnohem více; buď že místa sama, na kterých pospolu býváme, živěji ⁹ na tebe mne upomínají, buď že touha po nepřítomných ničím tak roznícena nebývá, jako blízkostí ¹⁰ jich. Buď však příčina jakákoliv, ¹¹ zbav mne tohoto trápení a vrať se co nejdříve sem. Nic mne nebude moci více potěšiti než příchod tvůj; kéž by ¹² pak společné naše obcování ¹³ trvalé bylo!

1^a non mediocriter affici aliqua re. 1^b srov. 3, 4. 2. habere. 3. quoniam. 4. acquiescere in re. 5. = čítávám tvé listy. 6^a licet. 6^b srovn. č. 2, 8. 7. praedidum; následující slova: na venkově se mohou vyjádřiti adj. rusticus, aneb se vynechati. 8. otium sequi. 9. acrius. 10. vicinitas; ostatně může se věta též činně vyjádřiti. 11. in causa esse. 12. před prací částici utinam předlož: atque (srovn. Kos. §. 76B, pozn. 4). 13. consuetudinibus nostrae conjunctio.

14. Lidé mají ¹ v prosbách svých skromni býti.

Odeprou-li vám rodičové něčeho, nemáte ² proto bědovati a na ně nevrážiti, neboť lépe s vámi smýšlejí ³ než vy ⁴ sami; leč byste se domýšleli, že se vám musí vše, čehokoliv sobě přejete, byť ⁵ to i pošetilé a neskromné bylo, povoliti. Vždyť ani ⁶ Bůh, otec nejla-skavější, neslyší všech lidských přání, ježto totiž ^{7a} lépe jest pro-sícím mnohých věcí odepřiti než povoliti. Není-li ^{7b} tedy nikdo tak pošetilý, že by sobě přál, co by mu prospěšným nebylo: ⁸ proč bychom i my přání svých Bohu k rozhodnutí nezůstavili, ⁹ když ten, kdo dobrodiní udílí, též nejprůměřeněji zvoliti je může. Dobře tedy praví starý jakýsi mudrc: „Jak veliká jest pošetilost lidská! Před-nášejí tajně ¹⁰ Bohu nejpodlejší ¹¹ přání; oněměli by, kdyby jim kdosi naslouchal; ¹² a o čem nechtějí, aby lidé zvěděli, ¹³ Bohu předná-šejí. ¹⁴ Rozmlouvejmež raději s Bohem tak, jakoby to lidé slyšeli! Žijme však i s lidmi tak, jakoby to Bůh viděl!

1. oportet; následující: „v prosbách“ značí tolik co: v přáních = optatum; též možno užití slova votum, které, ač zřídka, přece u dobrých spisovatelů v tomto smyslu se nalézá, na př. Liv. 35, 42, 5 — omnium votis eum accersiri. Jinak může se též přeložiti: Lidé mají skromných věcí sobě přáti. 2. srovn. č. 5, 1. 8. melius consultum velle alicui. 4. Kos. §. 179. c. Koř. §. 98. 2. (vyd. 2.) 5. eti-amsi. 6. neque vero; též = ani Bůh. — 7^a nimirum, kteréž se musí klásti před: ježto, 7^b které spojky třeba užití, o tom viz Kos. §. 791, b; Koř. §. 319. (322.) P. 8. conducere. 9. permitttere. 10. insusurare alicui aliquid, též in neb ad aures alicujus. 11. foedus. 12. aures admovere alicui. 13. Accusativus cum in-finitivo (srovn. Kos. §. 651, a); Koř. §. 415. (vyd. 2) 14. narrare.

15. *Zaliba v cizotě.*¹

Konáváme cesty, praví jistý římský spisovatel, plavíme se po moři, abychom věci poznali, jichž si nevšímáme,² jsou-li nám před očima,³ buď že to přirozeností již tak zařízeno⁴ jest, že lhostejni jsou⁵ k věcem nejbližším, vzdálených vyhledáváme, buď že horlivost po všem ochabuje,⁶ když snadno jest toho dosíci, aneb že to, co kdykoliv viděti můžeme, (spatřiti) odkládáme, jako bychom to ještě často vidati mohli. Ať jest však příčina jakákoliv, jest zajisté v městě našem a na blízku města přemnoho věcí, kterých jsme nejen neviděli, nýbrž ani z doslechu nepoznali; o kterýchžto věcech, kdyby je⁷ Řecko, Aegypt, Asie neb kterákoliv jiná divuplná⁸ země byla vytvořila, již dávno bychom byli slyšeli, četli, a je prohlédli.⁹ I nehaním toho zajisté,¹⁰ jestliže kdo výtvorů přírodních a uměleckých na všech místech vyhledává a jim se obdivuje, jestliže jen pro¹¹ (výtvoř) cizozemské a cizí domácích nezanedbává, aneb dokonce¹² jimi neopovrhne.

1. De nimio quodam rerum externarum studio. 2. negligere. 3. sub oculi positus. 4. comparatus. 5. incuriosus (Kos. §. 463, b). 6. languescere. 7. quae si, nebo: quas res, si. 8. Srovn. č. 8, 10; též možno doslovně překládati. 9. lustrare. 10. vero. 11. prae (Kos. §. 529, b, Svob. §. 57, 11. b). 12. aut.

16. *Pokračování a dokončení.*

Arcif¹ nalezájí se vždy a všudy^{2a} lidé, kteří, jakmile do otčiny se navrátili, cizí věci chválami velebí, domácí pak, byť sebe výtečnejší byly, snižují:^{2b} těchto ne proto znevažují, že by bezcennými a nedokonalými³ býti je soudili,⁴ nýbrž právě⁵ proto, že v otčině povstaly⁶ aneb zhotoveny byly. Též jsem nezdárka slyšel takové lidi, když pravili, že po návratu svém do vlasti nenalezli věci, která by se jim líbila,⁷ ne jakoby nebylo⁸ věcí, které by pochvaly zasluhovaly,⁹ nýbrž proto, že jim vůbec nic více ve vlasti líbiti se nemůže. O kéž by takoví pošetilci raději v cizině zůstali, a nevraceli se, kde nic se jim nelíbí, kde ani cizích věcí, namanou-li se jim,¹⁰ chváliti nemohou,¹¹ jakoby více neměly ceny, jakou v cizině měly! Jakkoliv převráceně lidé takoví soudí, nemáme příčiny na ně nevražiti, pokud se jim nedostává i vůle, i moci, aby, čemu se sami obdivují, jiným předpisovali. Avšak jak mile by co podobného se událo, pak jest povinností statečného občana, proti oné přílišné¹² zálibě v cizotě, spra-

vedlivé a povinné lásky k vlasti se dovolávati, ¹³ a nedopustiti, ¹⁴ aby blaho a čest ¹⁵ všech libovůl ¹⁶ jednotlivců snižována byla.

1. Verum. 2^a vyjádří podstatnými ve spojení s přídavnými. 2^b elevare. 3. vitiosus; mancus. 4. judicare. 5. nimirum. 6. domi nasci. 7. probare aliquid. 8. = docela žádných = nullus, nikoliv pouhé: non. 9. vzhledem k předcházejícímu: probare užije se přídavn. probabilis. 10. = naleznou-li cosi toho druhu. 11. sustinere. 12. immodicus. 13. opponere alicui aliquid. 14. committere, ut. 15. dignitas. 16. libido.

17. Přísaha Římanů proti rušitelům přísahy.¹

Po bitvě u Kanen 8.000 Římanů a spojenců tábor i zbraně i sami sebe Karthagiňanům vzdali. Hannibal kázal zajaté před sebe předvésti ² a je oddělití, i promluviv ku spojencům Římanů laskavě a propustiv je bez výkupného, též Římany svolav dosti vlídně ³ je oslovil, což nikdy před tím neučinil, ⁴ a možnost vykoupiti se jim poskytl. ⁵ Tito tedy zvolivše deset poslanců do Říma je odeslali, aby záležitost tu v senátě vyřídili. I nežádal Hannibal jiné záruky ⁶ jejich poctivosti, ⁷ leč ⁸ aby přísahali, že se do tábora navrátí. Zároveň s nimi vyslán jest Karthalo, vznešený muž ⁹ karthaginský, který, kdyby snad mysl ¹⁰ národa římského k míru se klonila, podmínky přednésti ¹¹ měl. Když tito z tábora vyšli, ¹² navrátil se jeden z nich, člověk to smýšlení ^{13a} nijakž ^{13b} římského, jakoby něco byl zapomněl, a soudruhy své, dříve než noc nastala, dohonal. Takovým způsobem přísahy své prost býti ¹⁴ se domýšlel. Jakmile v Římě se dověděli, že onino přicházejí, vyslán jest liktor Karthalonovi v ústrety, aby mu oznámil, ¹⁵ že, dříve než noc nastane, z území římského vykliditi se ¹⁶ musí.

1. Perjurus. 2. producere. 3. satis miti sermone. 4. časoslovo se vynechá, protože se z předcházejícího „alloqui“ vyzrozumívá. 5. copiam facere. 6. pignus. 7. fides. 8. Kos. §. 785. pozn. 2.; Koř. §. 324 (vyd. 2.) P. — 9. v latině se nepřeloží. 10. Kos. §. 691, d; Koř. §. 292 (295), 3. 11. ferre. 12. egredi. 13^a ingenium. 13^b minime. 14. solutum esse aliqua re. 15. denuntiare, ut. 16. excedere.

18. Dokončení.

Poslancové zajatých přišedše do Říma byli ihned do senátu uvedeni, ¹ kde náčelník jejich M. Junius mnoho o vykoupení zajatých mluvil a ničeho neopominul, čím by útrpnost senatorův povzbuditi ² mohl. Aby tím většího důrazu slovům svým dodal, pravil, že nikoliv

ze strachu zbraně nevydali, nýbrž že teprve po nejkřutším boji v šíku i na náspech ležení, když namáháním a ranami zesláblí jsouce hustými davy³ nepřátel prodrati se⁴ nemohli, o tuto cenu s nepřitelem se smluvili.⁵ Když⁶ tento domluvil⁷ povstal mezi davem, který před radnicí se shromáždil⁸ nářek a křik;⁹ i pozdvíhovali ruce k senátorům prosíce, aby jim dítky, bratry, přibuzné vrátili. Avšak radou¹⁰ T. Manlia Torquata usnesl se senát na tom, že zajatí vykoupiti se nemají, ač by se to malou částkou¹¹ peněz bylo mohlo státi, aby vojínové římské hluboce si vštípili,¹² že mají buď zvítěziti nebo padnouti. Když jim tato smutná odpověď dána byla,¹³ vraceli se vyslanci přísahou vázání jsouce ihned nazpět k Hannibalovi a občané doprovázeli¹⁴ je slzice a nářekajíce¹⁵ až k bráně. Jeden z nich však, o kterém jsme výše mluvili, odešel domů, protože prý lstivým svým návratem do tábora přísahy své se sprostil.¹⁶ Jakmile se to rozneslo¹⁷ a senátu oznámilo,¹⁸ měli všickni za to,¹⁹ aby jat a strážníky sprovázen jsa k Hannibalovi odveden byl.²⁰

1. Alicui senatum dare. 2. movere. 3. podstatné: dav se nepřeloží; hustý = confertus. 4. erumpere. 5. pacisci. 6. ubi. 7. finem facere s genitivem. 8. = byl. 9. clamor flebilis. 10. vyjádří se konkrétně. 11. malá částka peněz = parva pecunia; podobně se mluvilo: magna pecunia (veliká část, mnoho peněz; též: grandis, ingens, permagna, innumerabilis a negativně: tenuis, exigua pecunia; „pecunia“ znamená peníze vůbec, „numus“ však jest jednotlivý peníz; pročez se může říci pouze: multi numi t. j. mnoho jednotlivých penězů. Dobře se ovšem píše: multum, plus, plurimum, tantum pecuniae). 12. insitum est alicui. 13. redere. 14. prosequi. 15. vyjádří se podstatnými jmeny; srovn. mimo to Kos. §. 525. b. 16 se exsolvere. 17. innotescere; percrescere. 18. referre ad senatum. 19. censere; srovn. Kos. §. 586. pozn. 5. Koř. §. 414 (2. vyd.) 5. — 20. deducere.

19. *K nižším¹ máme se chovati² šetrně a laskavě.*

Byť někdo i na místě co možná nejvyšším³ postaven byl,⁴ nemá předce jinými pohrdati, aneb s nimi krutě nakládati. Kéž by i lidé s tím se spokojili, co Bohu dostačuje! Bůh chce, abychom jej ctili a milovali, nikoliv, abychom se ho báli.⁵ Žij, dí jistý starý spisovatel, s nižším⁶ tak, jako bys si přál,⁷ aby vyšší s tebou žil. Kdykoliv ti na mysl připadne, co si proti otroku dovoliti smíš,⁸ musí ti i připadnouti, že totéž tvému pánu proti tobě dovoleno jest. Já však, odvětiš, pána nemám. Snad budeš míti nějakého.⁹ Nevíš, v jakém věku Hekuba, v jakém Kroesus, v jakém matka Dariova otročiti počali? Žij tedy s otrokem šetrně a laskavě, dej mu účasten-

ství¹⁰ ve své rozmluvě a obcování¹¹ svém. Což nevidíš, jak^{12a} předkové naši každému podnětu nenávisti^{12b} k pánům, a hany otrokův se vyhýbali?¹³

Pána nazývaly hospodářem,¹⁴ otroky čeledí. Zařídili slavnost, o které pánové nejen s otroky jísti měli, nýbrž jim i na čestná místa v domě zasednouti¹⁵ dovolili. Někteří z otroků nechť s tebou stolují, protože toho hodni jsou, jiní, aby se (toho) hodnými stali. Neboť je-li na nich dle¹⁶ sprostého¹⁷ způsobu života něco otrockého, obcováním s ušlechtlejšími¹⁸ to zmizí.¹⁹ Nepotřebuješ vyhledávati přátel pouze na fóru a v kurii; pečlivě-li pozor máš, nalezeš (je) i doma.

1. Humiliores; minores. 2. agere cum aliquo. 3. Kos §. 704. d; Svob. §. 68. příd. 1. Koř. §. 803. 4; 806. (vyd. 2.) 4. — 4. loco constitutum esse. 5. Věta může se též rodem trpným vyjádřiti. 6. inferior, čehož opak: vyšší = superior. 7. velle. 8. = jak ti s otrokem nakládati dovoleno jest. 9. nepřeloží se. 10. admittere in rem. 11. convictus; též convictus et societas. 12^a = quam. 12^b pouze: invidia; následující: podnět hany = contumelia. 13. detrahare alicui aliquid. 14. pater familias; čeleď = familia; srovn. Cic. pro A. Caecina 19, 55. neque dubium est, quin, si ad rem indicandam verbo ducimur, non re, familiam intelligamus, quae constat ex servis pluribus; rovněž praví Aulus Gellius Noct. att. XV, 27, 3 „per familiae emancipationem. — Též lze užití slova: domestici. 15. honores gerere. 16. ex. 17. sordidus. 18. honestus. 19. excuti.

20. Kmetství.

Jak málo¹ těch, kteří by si nepřáli dosíci^{2a} věku vysokého a když ho dosáhli,^{2b} na něj nenařikali.³ Nechci⁴ sice zapřati, že jsou mnohé věci, jež kmetství nemilým a obtížným činí; avšak nicméně zdá se mi býti přežádoucím statkem a korunou⁵ takřka⁶ života slavně ztráveného. Nebo co může příjemnějším býti než požívati⁷ ve stáří skvostného ovoce moudrosti a ctnosti, a zažívati ouěch radostí, jež ze mnohostranného vědění⁸ a nejušlechtlejší⁹ duševní práce¹⁰ čerpáme? Či jest čeho více si vážiti, než vědomí života dobře ukončeného¹¹ a upomínky na mnohé dobré činy? Arcí¹² kdo v sobě samém nižádné pomoci ke blaženému živobytí nenalezá,¹³ tomu je každý věk obtížným a nepříjemným; kdo však všeliké dobro u sebe sama hledá,¹⁴ tomu se nemůže nic zlým zdáti, co nutný¹⁵ zákon přírody přináší. Proč tedy medle¹⁶ mnozí kmetství považují za břímě přetěžké? I zajisté,¹⁷ když uvažují¹⁸ v myslí, nalézám tři příčiny, proč kmetství bídným zdá se býti: prvou, že tělo činí slabším a odvrací od činů,¹⁹ druhou, že zbavuje všech skoro rozkoší;

třetí, že jest blízko smrti. Těchto příčin jak veliká a jak spravedlivá jedna každá, vizme.

1. quotusquisque sing. 2^a adipisci. 2^b Koř. §. 428 (481.) 1. P. 1. (užije-li se vazby participiální). 3. accusare. 4. non is sum (Kos. §. 619. c.). 5. apex. 6. tamquam přivádí porovnání až k blízké totožnosti a dá se rozložití tam . . . quam, na př. e vita discedo tamquam ex hospitió = tam e v. d., quam ex hosp. Mírněji pronáší se porovnání: ut ita dicam aneb zájmenem quidam, jež se klade za slovo srovnalé. 7. percipere. 8. multarum rerum scientia. 9. bonus. 10. studium. 11. peragere. 12. quidem. 13. nihil opis esse alicui. 14. petere ab aliquo. 15. necessitas. 16. Rozved: Čím tedy jest, že. 17. etenim na počátku. 18. contemplari animo. 19. avocare a rebus gerendis.

21. Pokračování.

Jsouť pak,¹ kteří nařikajíce praví, že kmetstvím činí se tělo mdlým² a že odvracuje od činův. Ačkoliv žádného času nebyl nedostatek těch, kteří v pracech svých až do nejvyššího věku života pokračovali,³ předce bych nechtěl upírati, že ve kmetství síly tělesné chabnou. Avšak dokonalost lidská nezakládá se na silách tělesných, nýbrž duševních. Že však síla duševní starcům zůstává, toho mnohé doklady podává dějepis. Sofoklés až do nejvyššího kmetství psal⁴ tragédie; pro toto pak⁵ zabývání, poněvadž se zdálo, že zanedbává hospodářství,⁶ od synů před soud pohnán byl, aby mu jako nemoudrému⁷ dle zvyku předků soudcové odňali správu⁸ jmění rodinného.

Tenkráté prý jsa kmetem onu báseň,⁹ již nedávno¹⁰ napsal, Oedipa na Kolónu, z paměti odříkával¹¹ soudcům, a se tázal, zdali (ona báseň) od nemoudrého sepsána býti se zdá.¹² Když^{13a} pak ji přednesl, výrokem soudců obžaloby sprostěn jest. Kdož medle^{13b} by nevěděl, jak u Homéra přečasto Nestór o své statečnosti¹⁴ chvalně se pronáší?¹⁵ Třetí již věk lidský žil, a nebylo se mu strachovati, že pravdu o sobě chvalně pronášeje zdáti se bude anebo vypínavým^{16a} anebo mluvkou.^{16b} Avšak^{17a} (jak dí Homér) z jeho úst^{17b} medu sladší plynula řeč. A k této líbeznosti (mluvy)¹⁸ nebylo mu třeba¹⁹ sil tělesných, a předce onen vůdce Řecka nikde si nepřaje, aby měl deset podobných Ajantovi, nýbrž Nestórovi; to pak kdyky se přihodilo, nepochybuje, že by Trója v brzku klesla.²⁰ Z toho tedy jde,²¹ že nic nedovozují,^{22a} kteří tvrdí,^{22b} že kmetství nezanaší se činy;²³ i jsou podobni těm, kteří by pravili, že kormidelník při plavbě²⁴ nečiní ničeho, kdežto jedni na stožáry vylézají,²⁵ jiní po palubě²⁶ běhají, jiní jichu²⁷ čerpají, onen však veslo drže na kormě²⁸ pokojně sedí.

1. Kos. §. 624; Svob. §. 113. příd. 1. a 2. Koř. §. 388; — 391. (vyd. 2.) 4. — 2. *infirmus*, *languidus*. 3. *persequi*, *tenere*. 4. *facere*. 5. tento pak = *qui*. 6. *res familiaris*. 7. *dēsperere*. 8. *removere aliquem ab aliqua re*. 9. *fabula*. 10. *proxime*. 11. *memoriter recitare*. 12. = znákem nemoudrého býti se zdá. 13a. „Když“ se nepřeloží. 13b. = *ecquis*. 14. *virtus*. 15. *praedicare*. 16a. *insolens*. 16b. *loquax*. 17a. viz č. 20, 17. — 17b. *lingua*. 18. *suavitas*. 19. *egere*. 20. *perire*. 21. *efficere*, *intelligere*, *sequi*; aby se však nemýlili ti, kteří by chtěli užiti významu „*sequi*“, budiž podotčeno, že slova „z toho jde“ nepřekládají se v klassické latině: *hinc, inde, ex eo* neb *ex quo sequitur*, nýbrž prostě: *sequitur*. Srovn. Cic. *Fat.* 12, 28 „*si haec enunciatio vera non est, sequitur (jde z toho), ut falsa sit.*“ 22a. *afferre*. 22b. Koř. §. 473, P. 2. (vyd. 2.). 23. *versari in*; — *rem gerere*. 24. *navigare*. 25. *malos scandere*. 26. *forus*, i v pluralu (*per*). 27. *sentina*. 28. *puppis*.

22. Pokračování.

Jiným zdá se kmetství proto býti neštěstím, že by postrádalo všech rozkoší. O přeslavný to dar věku, jestliže to odnímá,¹ co je v jinožství nejzávadnějším.² Archýtás Tarentský říkával, že není úhlavnější zhouby³ nad žádost tělesnou, již lidem příroda dala. A zajisté odtud zrady vlasti, odtud zkáza⁴ obce, odtud s nepřátely pokoutné⁵ rozmluvy vznikají. Není konečně žádné ohavnosti,⁶ žádného zločinu,⁷ k jehož podniknutí nepopouzela by vnada⁸ rozkoše. Pročž dík velký kmetství činiti by se měl, poněvadž nás zbavuje rozkoší, které s rozumem a ctností se neshodují,⁹ aniž jsou hodny, aby od mužů šlechtných toužebně vyhledávány byly.¹⁰ Avšak předce¹¹ nepostrádá stáří všech radostí. Nebo (abych aspoň toto uvedl) co může býti příjemnějšího než v prázdní¹² společnosti¹³ přátel užívati a oddávati se oné duševní práci,¹⁴ jež nám nejmilejší jest, a abych tak řekl, s sebou samým žíti? Aspoň pravil Gorgias Leontínský, který žil úplných¹⁵ sto a sedm let a nikdy ve své snaze neustal,¹⁶ když se ho tázali, proč by tak dlouho chtěl býti na živu: Nemám příčiny, proč bych nařikal na kmetství.

1. *auferre*. 2. *vitiosus*. 3. *capitalis pestis*. 4. *eversio (pluralis)*. 5. *clandestinus*. 6. *scelus*. 7. *malum facinus*. 8. *libido*. 9. *respondere*. 10. *appetere*. 11. *neque tamen*; srov. Kos. §. 764. P. 2; Koř. 461. (2. vyd.) P. 12. *per otium*. 13. *coetus*. 14. Srov. c. 20, 10. — 15. *complere aliquid*. 16. *cessare*.

23. Dokončení.

Zbývá třetí příčina, která nás nejvíce tísní¹ a věk náš znepokojovati² se zdá, blízká³ (totiž) smrt. O bídného starce, který by, že smrtí pohrdati třeba, v tak dlouhém věku nepoznali⁴ Což není

smrt každému věku společna? Či jest někdo tak zpozdilý, byť i jinochem byl, aby byl ujištěn, ⁵ že až do večera žítí bude? Ba dokona ⁶ onen věk mnohem více, než kmetství smrti případů má. Snáže do nemocí upadají jinoci, povážlivěji ⁷ stoní, řídčeji se pozdravují. ⁸ Pročež málo jich dochází ⁹ kmetství. Než ¹⁰ jinoch doufá, že dlouho žítí bude, čeho zároveň doufati ¹¹ kmet nemůže. Nemoudře doufá. Nebo což je pošetilejšího než nejisté míti za jisté, nepravé za pravé? Kmet však ani, več by doufal, nemá. I jest lépe na tom ¹² než jinoch, ježto toho, čemu onen doufá, tento již dosáhl; onen chce dlouho žítí, tento dlouho žil. — Odkud to dále přichází, ¹³ že právě nejmoudřejší ¹⁴ s nejkliďnější myslí umírají, nejpošetilejší s nejkliďnější? Zda se nezdá, že duch ten, který více předvídá ¹⁵ i s jistotou očekává, že v lepší místa se ubírá, ¹⁶ onen však, jehož bystrost otupělejší ^{17a} jest, že ničeho neznamená? Proč pak konečně oba Deciové k dobrovolné smrti pobídlí běh koní? proč oba Scipionové cestu Karthaginským i tělem svým ^{17b} zatarasiti ¹⁸ chtěli? proč L. Paullus smrtí svou smyl soudruhovo nepředložené jednání ^{19a} u Kanen? Zajisté, poněvadž se domýšleli, ^{19b} že smrti oplakávati nelze, jížby nesmrtelnosti se dosáhlo. ²⁰ Pročež není příčiny, pročby nařfkali lidé na kmetství, leda ti, kteří ve vymyšlených rozkošech život ztrávilše, tělem i myslí kmety se stali. ²¹

1. angere. 2. aetatem sollicitam habere. 3. substantivum. Vůbec lze místo českého přívlastkového přídavného jména užití v latině substantiva, klade-li se větší důraz na přívlastek adjektivní než na substantivum české, je-li tedy pojem adjektivní pro substantivum důležitý. Srovn. 24, 1; 24, 4; 80, 9^a; 85, 8; 89, 8; 90, 1; 70, 23. 4. videro. 5. mihi est exploratum. 6. quin etiam. 7. gravius. 8. curari. 9. venire ad . . . 10. at. 11. idem. 12. meliore conditione esse. 13. quid, quod s indikativem. 14. Kos. §. 726, pozn. 8. a Koř. §. 329 (332, vyd. 2.) 2. — 15. cernere. 16. ad meliora proficisci 17^a. obtusus. 17^b. srovn 17, 10. 18. obstruere. 19^a. temeritas. 19^b. srovn. 21, 22^b. 20. consequi; rozuměj: již by (oni) nesmrtelností dosáhli. 21. esse.

24. Otuzilá mysl¹ v neštěstí.

Jsou lidé, kteří nic protivného snéstí nemohou; ba nacházejí se i tací, kterým mezi ^{2a} všemi ctnostmi toho jediného ^{2b} se nedostává, zachovávají totiž v neštěstí mysl klidnou. A předce, pokud vím, není, coby rovněž tak způsobilým bylo ku blaženému živobytí, ³ jako klidný život. ⁴ Nebo kdo stále ve strachu vězí, ⁵ a i to, co nutno jest, bázlívě očekává, ⁶ a smutného-li se něco přihodí, ⁷ nic v sobě nemá, čím by v bídě si polehčil; ^{8a} tenť, byť i všecky ostatní statky v držení

měl, nezdá se mi býti šťastným. Po právu praví tedy Bias, že v pravdě nešťastným jest, kdo neštěstí nedovede snášeti. Poněvadž^{8b} však není smrtelníka, aby tak šťasten⁹ byl, že by neměl svých nehod,¹⁰ ozbrojmež se, abychom tím snáze, cožby nás potkalo, snéstí mohli, pevným srdcem, a stále na rány¹¹ osudu připraveni buďmež; přede vším pak pevného přesvědčení buďme, že pohromy, které bůh na nás sesílá,¹² nejsou tak příliš veliké,¹³ aby přemoci se nedaly.

1. Pro větší důraz: firmitas et robur animi. 2^a. viz 4, 2. 2^b. srovn. 8, 4. — 3. bene beateque vivere. 4. aequabilitas vitae. 5. versari. 6. extimescere. 7. incidere. 8^a. miseriam levare. 8^b. quoniam. 9. Srovn. č. 84, 1. — 10. incommodum. 11. ictus. 12. inferre. 13. Kos. §. 618; Koř. §. 888, 891 (vyd. 2.) 2; srovn. též: Pozn. 2. téhož §.

25. Pokračování.

Jsouce takového smýšlení,¹ i v největším neštěstí nebudeme se zcela nešťastnými a opuštěnými² cítiti,^{3a} ani kdy budeme míti proč naříkati na boha, že na nás časem neštěstí dopouští.^{3b} Nedal-li nám právě týž bůh i dosti⁴ sil, abychom utrpením a nehodám odolati mohli?⁵ Jest namáhání nějaké tak těžké, žeby trpělivostí a otužilostí ducha snesitelnějším býti^{6a} nemohlo? Jest mimo to bolest, které by prodlení času^{6b} nezmensilo aneb nezmírnilo?⁷ Právem divíme se tedy některým lidem, kteří při jakékoliv nesnázi způsobem žen naříkají, a snéstí toho nemohou, když je noha, když je zub bolí.^{8a} Jak zmužilými proukáží se asi^{8b} takoví lidé, když se budou museti v nebezpečenství za vlast a za přátele vydati?^{9a} Jestliže^{9b} tedy uvykati¹⁰ nesnázi snášení¹¹ bolestí usnadňuje, nuže, učme z mládí tělo i ducha trpělivosti a statečnosti přivykati a buďme přesvědčeni, že chceme-li blaženě žíti, sotva některá jiná věc více toho zasluhuje, abychom o ni se snažili.¹²

1. mens a imbuere; viz Kos. §. 478. a, pozn. 1.; Svob. §. 41. 1. příd. Koř. §. 268. Pozn. 1. — 2. destitutus. 3^a. časoslovo pouze fraseologické; tedy = nebudeme nešťastni atd. 3^b. calamitatem immittere. 4. Kos. §. 455. pozn. 1.; Koř. §. 254, 8. též = dostatečných sil. 5. ferre, perpeti. 6^a. levare. 6^b. longinquitas temporis. 7. mollire. 8^a. laborare aliqua re neb ex aliqua re ve významu stonati, nemocen býti. Při jednotlivých nemocných údech užívá Cicero ex, na př. ex capite, ex pedibus, e(x) renibus, ex alvo atd.; označuje-li se nemoc všeobecně, užívá se pouhého ablativu na př. febrī laborare. Může se však nemocný úd též klásti do nom. a říci: caput ejus laborat, pedes ejus laborant atd. 8^b. Koř. §. 364. P. 1. (vyd. 2.). 9^a. subire. 9^b. srovn. 14, 7^b. 10. consuetudo alicujus rei. 11. perpersio. 12. elaborare in re.

Částice tázací. a spojení jich s časoslovem.

(Kos. §. 399—405; Svob. §. 111.)
(Koř. §. 390—396. (393—399 vyd. 2.) Voj. §. 277—280.)

26. *Péče o dítky.*

Zřejmo,¹ že příroda sama lidi pobádá, aby dítky své milovali. Zdali i zvířata pro mláďata² svá zimy a vedra nesnášejí? Zdali netrpí hladu a žízně? Nebojují-li³ za ně tak, že rány přijímají,⁴ že ani útoku, ani bodnutí⁵ se nehrozí? Milují-li tedy dravá zvířata mláďata svá, s jakou něžností musíme my k dítkám svým se chovati? ⁷ Neboť co pokolení lidskému přírodou nad dítky sladšího poskytnuto? Či jest jakýsi jiný nám svěřený statek, jež bychom stejně milovali, stejně chránili,⁸ jako dítky své? Nemusíme-li tedy, poněvadž nejisto jest, jak dlouho život každého z nás trvati bude,⁹ co nejušilovněji¹⁰ o ně se starati? Jakou však větší aneb lepší službu¹¹ můžeme nejen jim samým, nýbrž i obci prokázati, než když ducha¹² jejich nejlepšimi vědomostmi¹³ vzděláme, a srdce jejich láskou k ctnosti nadchneme?¹⁴

1. perspicuus. 2. partus v jednoctu. 3. propugnare pro aliquo. 4. excipere. 5. ictus. 6. quodsi. 7. = jaké něžnosti (jak něžni) musíme my . . . býti. 8. tueri. 9. = jak dlouhý . . . bude. 10. prospicere et consulere. 11. munus. 12. Pluralis, protože o mnohých se mluví. 13. artes. 14. imbueré, incendere.

27. *Jak se máme chovati k nevděčným.*

Co mám činiti, jestliže někdo za obdržená dobrodiní díků¹ mi neučinil? Mám jej vybídnouti, aby vděčným byl? Jsouť ovšem tací, kteří ne tak špatní a nevděční, nýbrž více neteční² a váhaví³ jsou. Ty chci k povinnosti jejich přiměti. Alespoň jest bezpravím, když od někoho dobrodiní proto nežádám, aby se objevil nevděčným. „Jak“,⁴ řekne, „nevím-li, čeho žádáš?“⁵ jestliže pracemi zaujat⁶ jsa příležitosti jsem nespozoroval,⁷ abych uznalým býti mohl? Zjev⁸ tedy, co mohu, (a) co chceš? Proč spouštíš se naděje, pokud jsi se (o to) nepokusil? Proč takovým kvapem⁹ nejen dobrodiní, nýbrž i přítele ztratiti chceš? Odkud víš, zdali se mi nedostává dobré vůle či možnosti, vděčným se prokázati? Zkus toho předce.“ I nebudu se rozmýšleti, takového napomenouti, a jemu k vděčnosti¹⁰ příležitosti poskytnouti.¹¹ Neprokáží mu nového¹² dobrodiní, když nedopustím, aby nevděčným byl?

1. Srovn. č 11, 14. — 2. *segnis*. 3. *tardus*. 4. *quid*. 5. *desiderare*. 6. *negotiiis distineri*. 7. *occasionem observare*; též *occasionem captare*. 8. *ostendere*. 9. = proč spěcháš . . . ztratiti? 10. viz poznám. 1. — 11. *potestatem facere*. 12. *alter*. —

28. *Vzatých urážek nemstíti jest sebe ovládati.*¹

Když byl Seneka ve spisu svém, jenž o hněvu sepsán jest,² některé výpovědi³ Filipa makedonského a Augusta uvedl,⁴ chtěje dokázat, že oni hněvem, nikoliv hněv jimi vládl, mluví⁵ ke čtenářům svým asi těmito slovy: Necht každý, kdykoliv k hněvu popuzován bývá, sobě řekne: Jsem snad⁶ mocnější Filipa, který lajících sobě netrestal?⁷ Mám v domě svém větší moc,⁸ než zbožnělý⁹ Augustus na celém oboru zemském měl? A předece mu dostačovalo, když tupiteli vyhnouti se mohl.¹⁰ Kdož jsem, že by bezpravím¹¹ býti mělo, sluch můj uraziti?¹² Mnozí zjevným nepřítelům¹³ svým odpustili: já bych neměl¹⁴ lenivým, nedbalým, žvavým lidem odpustiti? Kdosi tě urazil. Učinil to teď po prvé? Uvažme, jak dlouho se nám líbil! Urazil nás již dříve a často? Snášejme, co jsme již dlouho snášeli! Jest to kdosi ze přátel? Učinil, co nechtěl. Jest to jakýs nepřítel? Učinil co (učiniti) měl.¹⁵ Učinil to ve zlosti? Popřejme mu času,¹⁶ v němž by rozvážil, co učinil; pokárá¹⁷ sám sebe.

1. Buď doslovné (*imperare*), aneb: = jest znamení ovládnutí sebe sama. 2. Buď možno užiti obratu: v té knize, která — jedná, aneb pouze řídit se příkladem. *Cic. Att. 9, 9.*: *Demetrii librum de concordia tibi remis;* mimo to třeba předložku in klásti, protože zde o pouhé části celého spisu, nikoliv o celém spisu se mluví na př. *Cic. Off. 2, 24* ku konci: *Has res Xenophon persecutus est in eo libro, qui Oeconomicus inscribitur.* Jedná-li se o obsahu celého spisu, klade se pouhý ablativ; srovn. též *Kos. §. 483. P. 2;* *Koř. §. 283. (286), 1. P. 2.* 3. *dictum*. 4. *Abl. absol.* 5. *compellare*. 6. *numquid*. 7. Mimo doslovný překlad možno též užiti: který netrpěl, aby . . . 8. *plus posse*. 9. *divus*. 10. *secedere ab aliquo*. 11. *nefas*. 12. *ures violare*; vyjádří se raději passivně, protože jednající osoba udána není. 13. zjevný nepřítel = *hostis*. 14. Mimo konjunktiv s ut neb bez ut možno též klásti *akkus. s inf. s* přívěskovým ne ve způsobě otázky na př. *Cic. in Verr. 5, 6.*: *O praeclarum imperatorem! tantumne vidisse in metu periculoque provinciae!* Viz *Kos. §. 414. b;* srovn. též §. 653; *Svob. §. 19. příd. 1. Koř. §. 417, (420. vyd. 2.).* — 15. *debere*. 16. *spatium dare*. 17. *castigare*.

29. *Šlechtné¹ snahy některých slavných Římanů.*

Že jediné to dobré jest, co jest slušné,² snaží se Cicero ze života a z činů nejslavnějších mužů svého vlastního národa objasniti.

Táží se vás, dí on, zdali ti, kteří tuto naši^{2b} obec tak skvěle založili, rozšířili, povznesli,³ na peníze, skvostné náradí aneb na rozkoše pouze mysliti⁴ se zdají? Popatřte⁵ na kteréhokoliv ze králův. Kterými stupni vystoupil Romulus do nebe? Snad pomocí těch věcí,⁶ které obyčejně dobrými se nazývají? či pro své činy a výtečné vlastnosti? Popatřte na Numu Pompilia. Či-li se domýšlíme, že byly méně milé bohům nesmrtelným jeho obětní číšky⁷ a hlíněné nádoby⁸ než polovypouklými řezbami ozdobené⁹ mísy jiných? Pomíjím ostatních králů, ježto všickni sobě¹⁰ rovni jsou krom Tarquinia Hrdého. Bruta pak kdyby se kdo otázal a soudruhů jeho, co jsou činili, oč stáli,^{11a} jaký účel^{11b} měli¹² při osvobozování vlasti: zdažby mohl někdo tvrditi, že jim rozkoš a bohatství, že jim kromě povinnosti statečného a velikého muže, něco jiného na mysli tanulo?¹³

1. praeclearus. 2^a. honestus. 2^b. Koř. §. 309. (812.) z počátku. 3. ornare. 4. cogitationem habere alicuius rei. 5. ponere ante oculos. 6. pouhý ablativ zájmena is (srovn. Kos. §. 477. pozn. 1.). 7. capedo. 8. urnula. 9. filicatus = ozdoben řezbou polovypouklou; řezby ty představovaly obyčejně kapradí, filix. 10. inter se 11^a. spectare. 11^b. jaký účel = quid. 12. sequi. 13. propositum esse.

30. Pokračování.

Která věc dohnala K. Mucia k zavraždění Porsenny beze vší¹ naděje své vlastní záchrany?² Která moc Horatia Koklita proti veškerým zástupům nepřátel samotného na mostě držela? Co jej pohulo, že, když útok nepřátel tak dlouho zadržel, až most kolový za ním³ stržen byl, v plné zbroji⁴ do Tiberu se vrhl?⁵ Jaká moc Decia otce, jaká Decia syna podzemním bohům zasvětila⁶ a v ozbrojené davy nepřátel vehnala?^{7a} Jaký účel^{7b} měla⁸ zdrženlivost Kaja Fabricia, jaký nuzná strava^{9a} M. Kuria? Proč se domýšleli Kn. a P. Scipionové, dvě bašty^{9b} ve válce punské, že musí pochod Karthaginských těly svými zastaviti?¹⁰ Co konečně máme říci o Afrikánovi starším? co o mladším? co o Katonovi? co o nesčíslných jiných, ježto máme hojnost příkladův domácích? Zajisté¹¹ měli za to, že nic není dobré, leč¹² co jest šlechetné a slušné, a čím většího dobra kdo účasten, tím chvály hodnější jest, ježto bohatství a rozkoše člověka ani lepším ani chvály hodnějším učiniti nemohou. Jestliže tedy věc takto se má — a kdož moudrý jsa mohl by o tom¹³ pochybovati? — budeme raději chtíti těm, kteří mramorových domů zlatem a slovinou se skvoucích, kteří umělých soch a nádob¹⁴ korinthských

hojnost mají, či mužům, jaký byl Fabricius a Kurius,¹⁵ kteří nic takového neměli, aniž mítí chtěli, podobní býti?

1. Kos. §. 724, b. P. 3; Koř. §. 328 (331) P. 2. salus. 3. = za jeho zády (a tergo). 4. armatus. 5. desilire. 6. podzemním bohům zasvětili vyjádří pouhým: devotare. 7^a. in medios hostes immittere. 7^b. „jaký účel“ viz 29. 11^b. 8. srovn. §. 29, 12. — 9^a. buď adjektivem: tenuis, aneb subst.: tenuitas victus. 9^b. bašta = propugnaculum. 10. adventum alicujus intercludere. 11. nimirum (klade se v čelo věty). 12. Kos. 787. pozn. 4, b; Koř. §. 372, (375, vyd. 2.) 2. Pozn. 2. — 13. = že tomu tak jest; co se týče vazby srovn. Kos. §. 611. (též pod čarou): Svob. §. 104. příd. 3. Koř. 379, (382, vyd. 2.) 2. — 14. opus v pluralu. 15. muži jako Cicero atd. vyjádří latinik pluralem, tedy: Cicerones; i čeština zhusta pluralu vlastních jmen osobních užívá.

31. *Jak obratně a vhodně¹ staří mnohdy odpovídali.*

Čím obratněji a vhodněji někdo na otázku z nenadání danou² odpovídá, tím zřejměji³ a jistěji poznáváme, jakého ducha a jaké mysli člověk ten jest. Tak⁴ projevil Darfus stálou vděčnost⁵ svou Zópyrovi, který nade všechny jiné⁶ největších zásluh o něj si vydobyl,⁷ následující odpovědí. Když totiž veliké granátové jablko⁸ rozpůlil⁹ a kdosi se ho otázal, čeho by takové množství mítí žádal, jaké jest¹⁰ množství zrněk onoho jablka, odvětil: Zópyrů. Zdaž mohl tak mocný král něco odpověděti, co by i jeho i přítele věrného bylo bývalo důstojnější?¹¹ Podobně dal Dionýsius Mladší co nejkrásněji na jevo, jak velice mu prospělo obcování s učenými muži a zaměstnávání se mudrctvím. Když s trůnu svržen jsa ve vyhnanství žil, odpověděl na otázku, co mu Plató a mudrctví prospělo? „že jsem takovou změnu osudu s klidnou myslí snéstí mohl.“ Týž odvětil komusi, který se ho otázal, jak se to stalo, že otec jeho, ač byl muž chudý a sprostého stavu, vlády v Syrakusách nabyt, on však sám maje vládu v rukou¹² a synem samovládce jsa ji zřatil, toto: „Otec můj začal panovati,¹³ když lidovláda byla nenáviděna, já pak, když proti samovládě nepřátelé povstali.“¹⁴

1. prompte et commode. 2. ex inopinato, ex insperato ponere. 3. plane. 4. ut, velut. 5. stálou vděčnost projevití = memorem esse alicujus. 6. unus omnium. 7. optime mereri de aliquo. 8. malum granatum n. malum punicum; též pouze: punicum, i. 9. = na dvě části rozkrojil (dissecare). 10. inesse in re. 11. = zdaž . . . mohl co i sebe i přítele důstojnějšího odpověděti. 12. pouze: tyrannus. 13. reipublicae praeesse. 14. invidiam habere; in invidiam venire.

32. *Prospěšnější jest nám neznati¹ než zdáti budoucí věci.*

Žádný² smrtelník neví, co příští hodina přinese. I jest otázka,³ proč bůh budoucnost před námi ukryl. Avšak⁴ byli bychom šťastnější, kdybychom budoucnost předvídati mohli? Neoddali bychom se lenivosti a nečinnosti, aneb nestrachovali bychom se až příliš,⁵ aneb nezoufali dokonce, kdybychom věděli, jaký osud nás očekává?⁶ Jaký by byl, abych o jiných pomlčel, život Cýřův, jaký M. Krassa, Kn. Pompeja, K. Caesara, kdyby byli věděli, že jim bolestným a nehodným způsobem bude zahynouti?⁷ Nezáleží na tom, více-li dobrého či zlého v životě nám se dostává,⁸ nýbrž zdaž výhod⁹ života dobře užíváme, nehody však trpělivě a mužně snášíme čili nic. Mohl by býti někdo tak pošetilý, aby od budoucnosti očekával, čeho sám sebou¹⁰ dosíci může, totiž spokojené a na jakýkoliv osud připravené mysli? Může-li něco více k blaženému životu přispívati? Ustaňme tedy jsouce plni strachu¹¹ tázati se, co zítra nastane; raději buďme takového smýšlení, abychom věci nepříjemné i příjemné stejnou myslí snášeli, a vůli boží zcela se oddali.¹² Neboť jakož prozřetelností boží celý svět řízen jest,¹³ tak pečuje bůh o osudy¹⁴ nejen veškerých, nýbrž i jednotlivých lidí.

1. Mimo infinitiv možno užití též podstatného: ignoratio. 2. Kos. § 725. pozn. 8. Koř. §. 333. (386, vyd. 2). — 3. nejobyčejněji řekne latinik: quaeritur; avšak může se užití též obratu: quaestio est; srovn. Cic. Top. 15, 89.: beatos efficiat, nec ne, sola per se, quaestio est. V posledním případě přistupuje zhusta k podstatnému ještě přídavné, jako: magna, difficilis, immensa, omnis, obscura a p. 4. Kos. §. 773; Svob. §. 165; Koř. §. 464 (vyd. 2.). — 5. justo plus. 6. Svob. §. 86. příd. 8. pozn. 7. cum acerbitate et indignitate perire. 8. accidere či evenire? 9. bona; tedy nehody? 10. Kos. §. 518. c, 1. — 11. pohné adverbium, neb též adjektivum. 12. conquiescere in re; „zcela“ již vyjádřeno předložkou: con. 13. administrare. 14. res.

33. *Jediné¹ mudřec jest svoboden.*

Starodávná zajisté a pravá, dí Cicero, jest výpověď² Stoikův, že jediné³ moudrý svoboden jest. Co jest tedy svoboda? Moci⁴ žíti, jak bys sám chtěl. Kdož pak žije, jak chce? toliko ten, kdo koná věci spravedlivé,⁵ kdo koná⁶ povinnosti své, kdo zákonů ne z⁷ bázně poslušen jest, nýbrž je v úctě má⁸ proto, že za nejprospěšnější to pokládá; kdo nic nemluví, nic nečiní, nic konečně⁹ nemyslí leč z dobré vůle¹⁰ a svobodně, jehož všechny úmysly i všechny věci, jež koná, z něho samého pocházejí,¹¹ a k němu se navracují.¹² Jediné mou-

drému přihází se¹³ tedy, že nic nečiní bezděčně, nic z nechuti, nic z donucení.¹⁴ Kdo však v takovém stavu se nenalézá,¹⁵ nemůže svoboděn býti; pročez jsou všickni zlí, všickni pošetilí, všickni naružíví otroky. Možno však pochybovati o otroctví těch, kteří se oddali žádosti po statku,¹⁶ po důstojnostech, a moci? Či mohou svobodnými nazváni býti ti, kterým nic jiného rozkoše nepůsobí než nákladné budovy, korintšské nádoby, sochy, malby, vypouklé práce ze stříbra?¹⁷ Což tedy¹⁸ nejsou tyto věci utěšené?¹⁹ Arcif že jsou;²⁰ než nechť jen tou měrou²¹ za krásné se pokládají, aby nebyly pouta mužů, nýbrž pouhá zábava dětí. Neb co míníš,²² kdyby L. Mummius některého z těchto viděl, jak nádobu korintšskou naruživě²³ prohlíží, a sem tam obrací,²⁴ ježto on sám celým Korinthem pohrdal,²⁵ zdažby takového za výtečného občana, či za starostlivého nádvorního²⁶ pokládal? Nechť obživne²⁷ M'. Kurius, nebo některý z těch, v jichž domě nebylo nic skvostného, nic okrášleného, kromě oni sami; a nechť vidí, ani vysoko postavení²⁸ muži parmy mořské²⁹ z rybníků vybírají³⁰ a množstvím mihulí³¹ se honosí: zdažby takových lidí tou měrou³² za otroky nepokládal, že by jich ani mezi čeledí³³ za hodné některé důležitější práce neuznal? Zkrátka, kdo nekrotí svých zlých žádostí, kdo nepohrdá rozkošemi, kdo nedrží na úzdě³⁴ lakoty a jiných vášní ducha svého, ten nemůže nikdy ani svobodným ani moudrým slouiti.

1. Solus. 2. dictum. 3. Kos. §. 787, pozn. 4, b.; slovo „nemo,“ jehož se při vazbě té užiti musí, třeba klásti na konec. 4. vyjádří se podstatným. 5. recta sequi. 6. gaudere. 7. Kos. §. 517. b. — 8. colere. 9. denique. 10. přelož adverbem. 11. proficisci. 12. eodem referri. 13. zde se vyzoomívá šťastná příhoda; srov. 12, 12. 14. adjektivně; z nechuti = dolens. 15. ita affectum esse. 16. peculium, původně majetek záležející z dobytka, což Slováci nazývají podnes: statek. 17. argentum caelatum. 18. nonne igitur. 19. festivus. 20. Kos. §. 403. a Koř. §. 897. — 21. ita. 22. quid enim censes? 23. cupide v superlativu. 24. tractare. 25. contemnere. 26. atriensis. 27. reviviscere. 28. viri principes. 29. mullus barbatus. 30. exceptare (de piscina). 31. muraena. *) 32. ita. 33. in familia. 34. coercere.

*) Muraena (nyní: Gymnothorax Helena L.) nazvána byla u Římanů ryba, náležející k rybám úhoovitým, která žije v moři středozemním. Velmi chutnou rybu tuto krmil prý Vedius Polio, člověk ukrutným nakládáním s otroky svými pověstný, v rybnících mořskou vodou naplněných, masem otroků svých.

Věty tázací s vloženými odpovědmi.

(Kos. §. 403.)

(Koř. §. 397. (400. vyd. 2.). Voj. §. 281.)

34. *Kdo jest blažen?*¹

Blaženě žítí jest horoucím přáním všech;² avšak, v čem život blažený záleží, a jak ho co nejrychleji dosíci lze, k tomu největší část³ lidí nepřihlíží.⁴ Když jedenkrátě Sókrata se otázali, zdažby Archelaa, syna Perdikkova, který tehdáž nejzámožnějším člověkem⁵ jmín byl, za blaženého pokládal, odpověděl: Nevím, neb jsem s ním nikdy nemluvil. Opravdu?⁶ Či nemůžeš to jinak věděti, zdali onen za blaženého pokládán býti má, čili nic? Nikoliv. Nemůžeš tedy⁷ ani⁸ o velikém králi perském říci, je-li blaženým? Jak bych mohl, nevěda, jak vzdělaným,⁹ jak poctivým mužem jest? Jak?¹⁰ domníváš se, že v tom život blažený záleží? Ovšem mám za to, že dobří blaženi, zlí (pak) nešťastní¹¹ jsou. Jest tedy Archelaus nešťastným? Zajisté, je-li nespravedliv, je-li bezbožen. Nezdá-li se, že Sókratés veškerý blažený život jediné¹² na ctnosti zakládá?

1. Dle všeobecného pojmu slova „štěstí“ vytknouti dlužno zvláště: a) toho, komu v životě ničeho se nedostává, který jest „blažen“ = beatus s vyloučením všeho zla, všech protivenství, jak praví Cic. Tusc. disp. V. 10, 29. „Neque ulla alia huic verbo, quam beatum dicimus, subjecta notio est, nisi, secretis malis omnibus, cumulata bonorum complexio.“ b) toho, komu vše dle vůle se daří, který jest šťasten = felix; c) komu štěstí darů vezdejších udělilo, který jest požehnan, bohat = fortunatus. 2. přelož: žádostí, blaženě žítí (v čelo věty) všickni lidé rozdílení jsou. 3. plerique čili plurimi? plerique = větší část jistého počtu = οἱ πολλοί; plurimi = velmi mnozí. 4. non (silněji: nihil) rem curare. 5. „člověk“ se nepřeloží. 6. Ain' tu? 7. ergo. 8. ne — quidem. 9. doctus. 10. quid. 11. miser. 12. unus.

35. *List.*

Musím¹ tedy, nejdražší Sextie, i obcování² se svými nepřítomnými přátely zbaven býti, když jsem tak dlouho s přítomnými přáteli svými neobcova? Ty mně již docela žádného⁴ listu nezasíláš. Jsi snad churav? Či množí se tvé práce, co den více?⁵ Čili snad dokonce na mne se hněváš, že jsem ti tak dávno⁶ nepsal? Mohl bys býti tak nespravedliv, abys nepovážil, jak mnohými pracemi nyní

zanepřázdňen jsem, ⁷ sotva po těžké nemoci se zotaviv? ⁸ Neboť, jakoliv snad sám zaměstnán jsi, předce, věř mi, ⁹ máš více prázdně než já. Či sám sem přijíti zamýšlíš? Co by mne mohlo více potěšiti, než příchod tvůj? Avšak, ¹⁰ možno, že mi bude, právě co toto píše, ¹¹ v nejbližších dnech od tebe již list doručen. O kéžby mi zvěstoval, že dobře se ti daří! Prál bych si, abys byl přesvědčen, že mně na tvém zdaru tak, jako na mém vlastním záleží. Budu ti zevrubněji ¹² psáti, jakmile více prázdně nabudu. ¹³ Ty však piš zatím, ať jest to cokoliv, nejen důležité, ¹⁴ nýbrž i nedůležité. S Bohem. Dne 24. února ¹⁵ 1870.

1. Cogi. 2. consuetudo. 3. uti aliquo; versari cum aliquo. 4. docela žádný = nullus; slaběji pouhé: non. 5. srovn. 2, 8. 6. již tak dlouho — nepřekládej: jam tam diu, nýbrž pouze: jam diu. 7. occupationibus distineri. 8. gravitate morbi levari, čímž se pojem „těžký“ důrazně vytkne. 9. srovn. 4, 13. 10. Kos. §. 771. a, (b); Koř. 464, vyd. 2. 11. Svob. §. 87. příd. I.; Kos. §. 552. Koř. §. 849, (352, vyd. 2.) 12. pluribus verbis. 13. nanciáci. 14. magnus — parvus. 15. dle římského kalendáře Svob. §. 224. příd. 3.; Kos. 837. pozn. 3.; Koř. Dodavek třetí, §. 52. P. 2. (vyd. 2.).

36. *Kdo na mále přestává, může k jiným štědrým býti.*

Byloby rozvláčné, kdybych zevrubněji ¹ vypravoval — a na tom mnoho nezáleží — jak se stalo, že jsem, nejsa nijakž důvěrným přítelem, u člověka přepych milujícího, ² a jak se brzy objevilo, skoupeho, ³ k obědu pozván byl. Neboť sobě a málokterým jiným kázal právě ⁴ nejlepší sousta, ⁵ ostatním však špatné ⁶ a nepatrné kousky předkládati. Vína též tři druhy v pramalých láhvičkách ⁷ každému z hostí dle stavu předloženy byly. Nejbližší soused ^{8a} můj spozorovav to, tázal se mne, zda-li to za slušné pokládám? ^{8b} Nikoliv, odpověděl jsem. ⁹ Jak vy to činíváte? ^{10a} tázal se opět. Předkládám všem stejně, ^{10b} odpověděl jsem. I sprostším lidem? Ano. Mám je totiž za své hosti, a koho za hodna pokládám, ¹¹ aby se mnou pospolu za týmž stolem seděl, toho rovně jako sebe častuji. To však, pravil, vyžaduje velikých výloh. ¹² Nikoliv. Jak to možno? Velmi dobře. Kdo mírní své labužnictví, ¹³ tomu není potřebí nákladu, aby o to, čeho sám požívá, s mnohými se sdílel. ¹⁴

1. altius repetere. 2. přepych milující = sumptuosus. 3. sordidus; člověk: homo quidam. 4. Svob. §. 68. příd. 2. (srovn. §. 163); Kos. §. 726. pozn. 3. a; Koř. §. 329, (332, vyd. 2.) 2. 5. neutrum pluralis; podstatná jména se nepřeloží. 6. vilis. 7. laguncula (butelka na víno). 8a. přelož větou vztažnou a časoslovem accumbere neb accubare (dle římského způsobu). 8b. za slušné pokládati = pro-

bare. 9. negare. 10^a. = jaký zvyk vy zachováváte? Na která slova třeba klásti důraz? 10^b. všem stejně předkládati = omnibus eadem ponere. 11. nikoliv dignari; časoslova toho užívá Cicero trpně = za hodna uznánu býti od starolatinského tvaru: dignare; u básníků, jakož i u novějších klassiků užívá se ho deponentně. 12. = to stojí mnoho; Kos. §. 490, b. Svob. §. 43; Koř. §. 258, (261, vyd. 2.). — 13. temperare gulae; srovn. Kos. §. 442. 7.; Svob. §. 26., příd. 3. pozn.; Koř. §. 239, 7. (242, 8. vyd. 2.). 14. communicare.

37. Sókratés schvaluje Chaerekratovi svornost bratrskou.

Sporozovav Sókratés jedenkráté, že bratři Chaerefón a Chaerekratés mezi sebou nesvorni jsou, ¹ jakmile s Chaerekratem se setkal: Řci mi, pravil, o Chaerekrate, zdaž Chaerefón nikomu se zalíbiti nemůže, jak se i tobě nelíbí? Či jsou lidé, ² kterým se velmi líbí? Právě proto, odpověděl Chaerekratés, mám jej, ó Sókrate, v nenávisti, ³ že jiným sice zalíbiti se dovede, ⁴ mně však ve všem více na závalu ⁵ než ku prospěchu jest. Snad neumíš, odvétil Sókratés, s bratrem náležitě nakládati? ⁶ Jak bych nedovedl, odvece Chaerekratés. s bratrem dobře zacházeti, když i slovem i skutkem laskavým býti dovedu k tomu, který i sám ke mně laskav jest? Kdo však slovy i skutky mrzutost ⁷ mi připravovati se snaží, k tomu se nemohu a nechci laskavě chovati. Podivně ⁸ mluvíš, pravil na to Sókratés. Řci, co bys učinil, kdybys měl psa k hlídání ovcí způsobilého, ⁹ který by sice k pastýřům se lichotil, na tebe pak, když bysi se blížil, dorážel? ¹⁰ Hleděl bych jej lichocením uchlácholiti, ¹¹ odpověděl Chaerekratés. Nuže tedy, pokračoval Sókratés, nechtěl bysi se přičiniti, abys bratra, který jest předce veliké dobro, je-li takovým, jakým býti má, sobě co nejvíce naklonil? ¹² Obávám se, pravil Chaerekratés, že nejsem tak domyslný, ¹³ abych bratra takovým učinil, jaký by býti měl. A co bys učinil, dí Sókratés, kdybys koho ze známých pohnouti ¹⁴ chtěl, aby, když obětuje, ¹⁵ k hostině tě pozval? Arciť ¹⁶ bych jej, obětuje, sám nejprvé pozval. Jak se ti bude tedy k bratrovi zachovati, chceš-li, aby k tobě laskavým a takovým byl, jakým bratr k bratru býti má?

1. Dissidere inter se. 2. Kos. §. 624. pozn. 1.; Svob. §. 113. příd. 2.; Koř. §. 388, (391, vyd. 2.) 4. — 3. mám koho v nenávisti = mihi aliquis odio est. 4. posse; též: novisse. Jakého způsobu musí se v této i v následující větě užiti? 5. detrimentum. 6. uti aliquo. 7. molestiam alicui afferre neb exhibere. 8. vyjádří se přídavným jménem. 9. Kos. §. 440. pozn. 1.; Svob. §. 24. příd. 1.; Koř. §. 236, (239, vyd. 2.). Pozn. 8. — 10. saevire in aliquem. 11. mitigare. 12. nakloniti sobě koho = aliquem sibi bonum reddere. 13. est in me sollertia. 14. deducere. 15. rem sacram facere. 17. nimirum.

38. Pokračování.

Či snad, o Chaerekrate, proto váháš první podati bratru ruky ku smíření, ^{1a} aby se nezdálo tobě na potupu býti, ^{1b} že jsi dříve bratru dobrodiní prokázal? Nikoli, o Sókratě, odvece Chaerekratés; avšak zdá se mi býti nemístné, ² abych já, jsa mladší, počátek učinil, ježto předce člověku staršímu ³ ve slově i skutku přednost náleží. Věru ne, můj drahý, ⁴ odvětil Sókratés. Není-li naopak zaveden způsob, ^{5a} aby mladší, setká-li se se starším, jemu se vyhnul, ^{5b} aby, sedí-li, před starším povstal? ⁶ Neváhej tedy ani ty, sám počátek čině, bratra usmířiti. Což však, dí Chaerekratés, když bratr, tak-li ⁷ učiním, o nic lepší nebude? Mám za to, odpověděl Sókratés, že se to nestane. ⁸ A ⁹ ostatně jaká by ti z toho škoda ¹⁰ se státi mohla? Nebylo by zjevno, že jsi muž rozšafný a bratra milovný, onen pak že jest ničemný ¹¹ a nehoden dobrodiní? Máš pravdu, ¹² o Sókratě, odvětil Chaerekratés. Nuže tedy, Chaerekrate, pokračoval ^{13a} Sókratés, následuj mé rady a shleď, ^{13b} že Chaerefón, jakmile sezná, že k zápasu tomu tebou vyzván jest, ¹⁴ s velikým namáháním se bude usilovati, aby tě nejen přátelskými slovy, nýbrž i láskou bratrskou překonal. Hle! I ruce, i nohy a oči jsou k tomu od boha stvořeny, aby na vzájem ¹⁵ se podporovaly, nikoliv, aby sobě překážely. Nejsou-li však rodní bratři k většímu vespolečnému prospěchu stvořeni, než jednotlivé údy těla? Nemohu tomu odpřáti, o Sókratě!

1a. první podávám někomu ruku ke smíření = prior in gratiam redeo cum aliquo. 1b. turpis; užij vazby osobné. 2. absurdus. 3. aetate provecus; při předcházejícím „mladší“ možno též místo obyčejného „natu minor“ říci a psáti: aetate minor. 4. = muži dobrý. 5a. more receptum est aliquid. 5b. de via cedere. 6. assurgere alicui. 7. tak = to. 8. že nic z toho (nic takového = hic, h., h.) nebude. 9. spojka „a“ se nevyjádří. 10. škoda = periculum; povstati = esse. 11. pravus. 12. „máš pravdu.“ Slova ta jsou pouhé potakání na pronesenou právě otázku; srovn. Kos. §. 408. a. 13a. pergere; důrazněji: pergere atque insequi, k čemuž obyčejně ještě nějaká příslovka na př. altius se připojí. 13b. Srovn. poznámku ke článku 89. o imperativu odstavec poslední; v. též Koř. §. 874. P. 3. a. (2. vyd.) 14. provocare aliquem ad rem. 15. mutuo.

I m p e r a t i v. *)

(Svob. §. 120—122; Kos. §. 628—633.)
(Voj. §. 284; Koř. §. 398 a 399, 401 a 402, vyd. 2.)

39. *Klaudius dává synu svému Janovi naučení.*

Z toho, co známý náš¹ Klaudius dorůstajícímu synu svému napsáno zanechal, jest všelicos tak výborně pověděno, že jsem se na tom ustanovil,² vám to na vědomí dáti.³ Slova jeho jsou asi tato: Znenáhla blíží se čas, kdy mi bude⁴ nastoupiti cestu,⁵ odkud nelze se navrátiti. Nemohu tě za průvodce míti; zanechám tě v okolnostech,⁶ ve kterých dobrá rada⁷ není zbytečna. Nikdo se moudrým nerodí, aniž se kdo stává moudrým, leč^{8a} časem a zkušeností jsa poučen. Já na věci lidské déle jsem zřel než ty. Není, synu milý,^{8b} vše⁹

*) V prvném vydání Úkolů nadepsal jsem část tuto: „Jussiv a Imperativ“ fidsě se při tom jednak originálem, jednak většinou mluvníc latinských. Od té doby přemýšlel jsem častěji o věci té a nabyl jsem přesvědčení, že se nesluší za to míti, že jussivem vyjadřuje se rozkaz přítomnosti (imperativus praesentis), imperativem pak rozkaz, který se má vykonati teprv v budoucnosti (imp. futuri). Nečiním tedy při imperativu rozdílu časového a nadepisuji tuto část Úkolů pouze: Imperativ.

Každým totiž rozkazem chceme docíliti toho, aby se něco dalo, co se dosud nedálo a neděje; každý rozkaz týká se tedy budoucnosti. Rozdíl rozkazu může se tedy týkati a) způsobu, jak rozkaz činíme a b) osoby, které rozkazujeme.

Způsob, kterým rozkaz dáváme, může býti rázu laskavého a mírného, k čemuž užíváme imperativu tvaru slabého, aneb může býti rozkaz rázu přísného ano poněkud i příkrého, k čemuž užíváme imperativu i co do tvaru pínějšího a důraznějšího.

Co do osoby, které rozkaz se týká, jest to buď osoba před námi stojící, které již osobností svou imponujeme, aneb jest to osoba nepřítomná, v níž osobnost naše rozhodujícího vlivu nemá, neb míti nemůže. V prvném případě dostává se tedy obyčejně rozkaz mírný i tvarem slabým vyjadřený, v druhém případě nahrazujeme, abych tak řekl, vliv osobnosti své, poněvadž jím v nepřítomnou osobu působiti nemůžeme, imperativem tvaru silnějšího, důraznějšího. Proto užíváme, dávajíc rozkaz osobě přítomné, druhé osoby slabého imperativního tvaru, avšak rozkazující osobě nepřítomné, tvaru silného buď o osobě druhé, kterou si na mysli takměř přítomnou představujeme, aneb obyčejně o osobě třetí. Třeba uvážiti i okolnost, že osobě přítomné můžeme dle potřeby kdykoliv rozkazovati, což u osoby nepřítomné tak často činiti nelze. Nepřítomné osobě má býti tedy rozkaz jednou daný skutečným pravidlem, ano zákonem pro všechny podobné

zlato, co se třpytí. Proto chci ti nějaké¹⁰ rady udělití, a co jsem viděl, co jsem zkusil,¹¹ tobě zjeviti.¹² Nic není veliké, co není dobré, nic pravdivé, co nemá stálosti. Člověk jest v životě tomto takměř cizincem.¹³ Nepoutej¹⁴ srdce k věcem pomíjitelným, abys jedenkrátě odtud jako z hostince,¹⁵ ne jako z domova vykročiti mohl. Měj vždy něco dobrého na mysli. Pokládej se za příliš dobrého, než abys¹⁶ zle jednal. Neostýchej se nikoho více, než sebe sama. Věř, že máme v sobě soudce, jehož výrok¹⁷ neomylný¹⁸ a důležitější¹⁹ jest, než pochvala všech lidí.

1. Svob. §. 72. příd.; Kos. §. 795. b. pozn. 1.; Koř. §. 309. (312.) tedy = noster ille. 2. apud animum statuer. 3. communicare. 4. necesse est. 2. via ire; též: iter ingredi. 6. in ea rerum conditione versans. 7. = kde upamatovánu (napomenutu) býti není zbytečno. 8^a. Kos. §. 787. pozn. 4., b. 8^b. srovn Kos. §. 703, b. Koř. 875. (vyd. 2.) P. 2. 9. nikoliv omnia, nýbrž quidquid. 10. non nullus. 11. usu cognoscere. 12. aperire. 13. hac in vita quasi peregrinari. 14. unice complecti. 15. hospitium. 16. Kos. §. 618; Koř. §. 376. (379, vyd. 2.) 2. — 17. auctoritas. 18. verissimus. 19. potior.

případy, a proto jest třeba, aby rozkaz silněji vytkčen byl. Avšak často rozkazujeme i přítomné osobě, přejíce sobě, aby i jiné osoby v stejných okolnostech týmž rozkazem se řídily. I v tomto případě nabývá rozkaz platnosti skutečného pravidla a třeba, aby silným imperativním tvarem vyjádřen byl.

Jinak se má arcí věc, vyjadřuje-li Latink imperativem prosbu, napomínání, domluvu a p., při čemž na mnoze i o osobě přítomné užívá důraznějšího imperativního tvaru a to často z ohledů čistě stilistických.

O záporném imperativu budiž pouze podotknuto, že ne s imperativem slabého tvaru sice není chybné, že se ho ale užívá hlavně u starších spisovatelů jako u Plauta a Terentia, jakož i jiných pozdějších básníků; u Cicerona, Caesara a j. se nevyskytuje. Za tou příčinou lépe jest užití opisů, o nichž viz do-
týčné grammatiky.

Chci se zde zmíniti ještě o jedné zvláštnosti imperativu latinského, z kteréž zřejmé na jevo jde, že i imperativ tvaru slabého má význam času budoucího. Jest to imperativ zvaný podmínovací, který se rovná předvětí věty podmínovací, po kterém následuje závětí obsahující v sobě výsledek očekávané podmínky; a výsledek ten vyjadřuje se futurem. V češtině spojujeme takové imperativné předvětí se závětím pomocí spojky *a* na př. Ostříhej příkázání mých *a* živ budeš. Avšak nejlepší spisovatelé latinští spojku *et* buď vynechávají, aneb kladou spojky *jam* neb *tum* jen tehdaž, chtějí-li výsledek závětím naznačený důrazněji vytknouti, na př. Cic. pro Sulla 2, 5. recordare de ceteris, quos adessee huic vides: intelliges —. Cic. in Verr. IV, 52, 115. Conferte hanc pacem cum illo ballo, — captas dicetis Syracusas; Týž in Verr. V, 9, 23. ea primum breviter cognoscite —; deinde haec expendite atque aestimate pecunia: reperietis —; in Catil. I, 4, 8. Recognosce tandem mecum noctem illam superiorem: jam intelliges —; rovněž in Catil. II, 12, 24 a tak často.

40. Pokračování.

Budiž to tvé opravdové předsevzetí,¹ milý synu, abys nikdy ničeho nečinil, čemu by snad onen soudce odporoval; cokoliv činiti a podnikati budeš, skoumej přede vším hlas² jeho. Čiň, co odplaty hodno, žádné odplaty nevyhledávaje.³ Co dobré jest, konej v tichosti, o to, co se stane, se nestaraje.⁴ Neublížuj nikomu aniž zarmucuj koho. Jednáš-li však spravedlivě, nepotřebuješ dbáti toho, jak se (to) jiným líbilo.⁵ Nelichoť nikomu, aniž dej sobě od jiných lichotiti. Cti každého dle hodnoti jeho; on však nechť se hanbí, byl-li by menší cti hoden. Nemíchej se v záležitosti cizí, své však⁶ obstarávej s největší pilností. Ke všem budiž spravedlivým a rovným, ale nesvěřuj se komukoliv. Nevyzrazuj vše jiným, co snad bysi věděl; avšak, co povídáš, tomu musíš⁷ rozuměti. Neuč tedy jiných, pokud jsi se sám věci nenaučil.⁸ Starej se sice o tělo své; důležitější však budiž ti starost o tvou duši.

1. Summa propositi. 2. buď: sententia, aneb = co ti radí. 3. appetere. 4. non sollicitus de. 5. afficere aliquem. 6. Kos. §. 774. — 7. debere. 8. edoceri; Svob. §. 15. příd. 1.; ostatně srovn. Kos. §. 430. pozn. 3. a Koř. §. 229, 2. (vyd. 2.) co se týče užívání trpné vazby při docere a jeho složeninách.

41. Dokončení.

Ujímej se, můžeš-li vši silou pravdy¹ a nezpěčuj se pro ni i nenávisť lidí snášeti;² předce však věz, že věc³ tvá a věc pravdy nejsou povždy tytéž; chraň se tedy, abys jedné s druhou nespojoval.⁴ Ne naší vůli řídí se pravda, anobř⁵ nám třeba jest jí se řídit. Cokoliv můžeš viděti a zírati, to vše viz a zírej, a napínej bystrosť očí; co jest neviditelné a nebeské, po tom otazuj se božských výroků, které v písmě svatém⁶ obsaženy jsou, nikdy od nich v ničem se neodchyluje. Věren⁷ buď náboženství svých předkův,⁸ nepohrdej však žádným jiným. Každé náboženství zajisté směřuje⁹ k bohu, a může mysl lidskou k věcem nebeským a božským povznést. Ne pobožnůstkáře,¹⁰ nýbrž v pravdě nábožné lidi cti a následuj. Přemýšlej denně o životě a smrti; přivykej umírat, a budeš již na této zemi míti život (onomu) nebeskému podobný. Při tom však¹¹ budiž vždy dobré myslí a doufej! Až zemru, zatlačíš mi oči, nebudeš mne však oplakávati. Matce vždy k pomoci přispívej a cti (ji), pokud žije, a pochovej¹² ji vedle mne.

1. Patronum et vindicem esse alicujus rei. 2. suscipere. 3. causa. 4. annectere. 5. immo. 6. nikoliv: scriptura sancta, nýbrž: litterae divinae, litterae sanctae, neb: libri divini, 1. sancti. 7. tenacem esse; Svob. §. 84, 7. — 8. avitus. 9. deum spectare. 10. pietatem simulans. 11. verum tamen. 12. Kos. §. 682 a; Svob. §. 121; Koř. §. 401, 2. (vyd. 2.).

42. List.

Plinius Mladší píše příteli svému Maximovi, jemuž byla správa provincie achaiské svěřena, mezi jiným¹ asi toto: Láska má k tobě² nutí mne, ne snad abych ti předpisy dával,³ nýbrž tě napomenul, abys vše, co znáš, právě nyní⁴ v paměti podržel⁵ a vykonával. Pomyšli, že vyslán jsi byl do provincie achaiské, onoho pravého⁶ Řecka, kde, jak se za to má, nejprve vzdělanost,^{7a} vědy a^{7b} zákony vynalezeny byly. Měj v uctivosti⁸ starodávnou slávu onoho národa i samo stáří, které u lidí úcty hodno,⁹ při městech posvátno jest. Važ si dávnověkosti, važ si slavných činů, ano i bájí řeckých. Neujímej¹⁰ nikomu ničeho z jeho důstojnosti, z jeho svobody, aniž z jeho chlouby.¹¹ Nezapomínej, že to jest země, která nám prosícím zákony své dala;¹² měj před očima, že to jsou Athény, kam se ubíráš,¹³ že to Sparta, kterou spravuješ: kterýmž ještě i poslední¹⁴ stín a jméno svobody odnítí,¹⁵ kruté, nelidské,¹⁶ barbarské by bylo.¹⁷ Rozpomeň se, čím každé město bylo, a nepohrdej jím, že přestalo (tím) býti. Nedovoluj si žádné hrdosti,¹⁸ žádné krutosti,¹⁹ proti lidem, kterým nic dražšího není nad lidskost a svobodu. Zkrátka: ²⁰ hleď, abys právě u těch, jejichž naukami my všickni vzděláni jsme byli, vykonával,²¹ čemu jsi se od nich naučil.

1. Buď doslovně, aneb: cum multa, tum etiam hoc (haec); též: et alia et hoc in primis. 2. amor in te meus. 3. praecipere. 4. nunc maxime. 5. pouze: tenere bez podstatného. 6. verus et merus. 7a. humanitas. 7b. Kos. §. 768, pozn. 2.; Koř. §. 459 (vyd. 2.) 2. 8. revereri. 9. venerabilis. 10. decerpere ex. 11. jactatio. 12. konjunktiv. 13. adire. 14. reliquus. 15. eripere. 16. ferus. 17. Kos. §. 568. Koř. §. 359 (362), 2. — 18. = budiž vzdálena (abesse) hrdost atd. 19. asperitas. 20. denique. 21. expromere.

43. Někteří užitečné¹ průpovědi starých.

Starí měli zvláštní hojnost² jistých krátkých³ průpovědí, které mnoho moudrého v sobě obsahující, častokráte i leckterému⁴ bohu přičítány byly,⁵ jako ono známé: Znej sebe sama; šetři času; poslouchej boha; ničeho přlíš⁶ a jiné. Nejvíce oplývají jimi básníci

řečí, chtějíce více prospívati než baviti. Též u řečníka Isokrata nalezáme mnoho domyslných ⁷ naučení, kteráž seznati studujícím není nedůležité. ⁸ Co jsi poznal, ⁹ praví mezi jiným, hled, abys cvičením podržel a rozmnožil; čemu jsi se nenaučil, tomu se předce jednou přiuč. Co ti času vybývá, ¹⁰ vynalož na bedlivé čtení aneb poslouchání užitečných řečí; tak totiž se ti podaří, že snadno se naučíš tomu, co jiní s velikým namáháním vynalezli. Považ, že z věcí, které slyšeti můžeme, ^{11a} mnohé větší cenu mají, než velké dědictví ^{11b}; neboť tohoto snadno ubývá, ¹² ony nepřijdou (však) nikdy na zmar. Nelituj daleké cesty k těm, kteří něčemu užitečnému učiti ¹³ příslibují. Přivykej dobrovolným pracím, abys dostal ¹⁴ i tomu, co ti proti vůli uloženo bylo. Buď bedliv mírnosti ¹⁵ ve všech věcech, kteréby nehodny byly, aby duchu panovaly. ¹⁶ Nehoň se za rozkošemi, počestny-li nejsou; neboť počestné zábavy užiti, jest věc velmi dobrá, nepočestné věc velmi zlá.

1. Kos. §. 728; Koř. §. 327, (330, vyd. 2.). 2. abundare. 3. concisus. 4. aliquis. 5. ad aliquem auctorem referri. 6. nihil nimis = μηδὲν ἄγαν. 7. argutus. 8. Kos. §. 458, pozn. a. Koř. 260, vyd. 2. — 9. Kos. §. 667; Koř. §. 435. (438, vyd. 2.). — 10. = co ti času prázdného (vacuus) jest. 11^a. licet. 11^b. patrimonium. 12. deficere. 13. tradere. 14. non imparem esse. 15. = buď mírný. 16. dominari in aliquem.

44. *Minerva loučí se s Télémachem udělujíc¹ mu laskavého² napomínání³.*

Minerva přidružila se k Télémachovi, synu Ulixovu, když tento, chtěje otce svého vyhledati, z Ithaky se odebral, v podobě ⁴ jakéhoš Mentora jako průvodkyně, a vedla jej po zemích a mořích, aby v nesnázích a nebezpečnostvích se zkoušel, ⁵ mravy mnohých národů poznal, a k moudrosti a statečnosti otcově veden ⁶ byl. Když konečně s ním se loučila, mluvila, aby jej potěšila i napomenula, asi takto k němu: Buď zmužilé mysli; zapuď ⁷ bázeň ze srdce svého, zapuďš i zármutek. Brzo, věř mi, navrátí se Ulixes zdrav domů. Až nastane boj ⁸ s těmi, kteří se v dům a statky jeho násilně uvázali, přispěj mu dle sil, a proukaž se hodným tak slavného otce. Pokud vládnouti bude, poslouchej ochotně a buďž ostatním vzorem poslušnosti. ⁹ Až jednou sám vládu ujmeš, buď pamětliv, že králové ne pro vlastní slávu, nýbrž pro všeobecné blaho lidstva ¹⁰ od boha ustanoveni jsou. Věz, že mezi rozkazujícími a poslouchajícími není užššího svazku nad lásku. Nakloň ucha ¹¹ svého všem, střež se však, abys každému nedůvěřoval. Beř radu sám s sebou ¹² a nezpěčuj se i nejtěžší věc,

pokud jest na tobě,¹³ na se vzítí a vykonati. Co jsi viděl, čeho jsi zkusil, čemu jsi se naučil, toho ku svému a spoluobčanů svých blahu užívěj; ¹⁴ hled, aby se nezdálo, že jsem tě marně všemu učila, co budoucímu králi prospívati má. Konečně nezapomínej, že jsi syn Ulixa, jehož moudrost a nábožnost bohové sami náležitě pochválili.¹⁵ Tím se řiď,¹⁶ toho následuj.

1. = ne bez laskavého napomenutí. 2. amans. 3. admonitio. 4. specie. 5. experiri aliquid. 6. erudire. 7. tollere. 8. certamen est = nastává boj. 9. vyjádří participiem a sesilní význam (obtemperare et obedire). 10. = lidí. 11. faciles aures praeberere alicui. 12. consulere Kos. §. 442. 2.; Svob. §. 26. příd. 3., pozn.; Koř. §. 239, 2. 242, 3. (vyd. 2.). 13. pro viribus tuis; též: quantum in te situm est. 14. conferre ad n. in rem. 15. merita laude afficere. 16. netřeba užiti rozkazovacího způsobu; říditi se kým = imitari aliquem.

45. Smlouva Římanů s Antiochem syrským.

S Antiochem Velikým, králem syrským, učinili Římané smlouvu asi na tyto závazky¹ a podmínky. Král nechť žádnému² vojsku, kteréby s národem římským válku vésti chtělo, územím říše své táhnouti³ nepozvolí, aniž⁴ je zásobami, neb jakýmkoli jiným způsobem podporuje. Totéž až proukáží Římané Antiochovi a těm, kteří vládě jeho poddáni budou. Antiochus ať města a pevnosti s této strany Tauru vyklidí⁵ a žádných zbraní z nich neodnáší; ať všechny slony své vydá a žádných již sobě nezaopatří. Též válečné své lodi a lánoví⁶ ať vydá, a nic více než deset lehkých lodic⁷ nemá. Nechť dvanáct tisíc attických hřiven⁸ z ryzího⁹ stříbra ve dvanácti letech v rovných splátkách¹⁰ a pět set čtyřicet tisíc korců pšenice dá. Králi Eumenovi ať tři sta padesát hřiven a místo obilí sto dvacet sedm hřiven zaplatí. Ať nepřijímá žádného vojína, ani koho jiného^{11a} z říše Eumenovy; ať Římanům dvacet rukojmí dá a je každý třetí rok vystřídá. Tito ať nikdy nejsou mladší osmnácti a starší pět a čtyřiceti^{11b} let. Spory nechť mezi sebou dle práva a výroku soudního,¹² aneb když oběma stranám¹³ líbiti se bude, válkou vyrovnají.¹⁴

1. Lex. 2. ne quis. 3. transire. 4. neve nebo neu, což jest pravidlem při zákonech a zákazech zvláště ve větách rozlučovacích; srovn. známý zákaz u Cic. leg. II., 23: Hominem mortuum in urbe ne sepelito neve urito (srovn. též Svob. §. 122.; Koř. §. 399. (402, vyd. 2.). — 5. excedere ex, ., copias educere ex... 6. armamenta (pl.). 7. navis actuaria. 8. Kos. §. 101. B. 2, b. Koř. §. 26, 4. (2. vyd.). — 9. probus. 10. aequa pensio. 11^a. nepřeloží se. 11^b. jakých číselovek třeba užiti? 12. sententia; iudicium. 13. uterque v mnohočtu; srovn. Koř. §. 331 (334, vyd. 2.). 14. controversiam disceptare.

O infinitivu a gerundiích.

(Svob. §. 123—135 a §. 144—149; Kos. §. 634—658 a 675—684; Voj. §. 287—296; Koř. §. 400—421 [403—424 vyd. 2.] a §. 445—451 [448—454 vyd. 2.]).

46. *Pravdivost.*

Pravdivým¹ býti pokládám za nejvyšší ctnost. Bez² pravdivosti nedá³ se ani věrnost ani spravedlivost mysliti. Chce-li tedy kdo počestným⁴ býti, musí přede vším býti přítelem pravdivosti. Pravda sluší muži šlechtnému;⁵ lež jest mrzká⁶ a otrocká. Pročež byli právě⁷ nejlepší mužové vždy nejvíce pravdy milovní. Aristídes athénský a Epamínondas thébský, jak víme,⁸ tak velmi na lež nevrážili,⁹ že ani žertem nepravdy nepronesli. O Attikovi, nejdůvěrnějším příteli Ciceronově, vypravuje Nepos, že lež ani mluvíti, ani strpěti¹⁰ nemohl. Staří Slované i Germanové vážili si pravdy a věrnosti nad vlastní život. Peršané vedli¹¹ své dívky k tomu, aby hned z mládí pravdu¹² mluvili. Lháti bylo jim největší mrzkostí. Avšak nejen mrzké, nýbrž i pošetilé jest, když jiné lhaním klameme. Lživému člověku, praví Cicero, nepříkládáme víry, byť¹³ i pravdu mluvil. Aniž se těm, kdož se chyby dopustili, snadno přečin odpouští, když otázení byvše, ve lži postížení jsou.¹⁴ Uvykejte tedy hned z mládí pravdu mluvíti a slýchatí. Nic nemůže vám tak čestného a prospěšného býti, jako opravdivá snaha¹⁵ po pravdě.

1. Verax. 2. předložka může se též příhodným příděstím perfecti passivi v ablativu absol. vyjádřiti; srovn. Cic. de amicitia V. 19.: *Sublata enim benevolentia amicitiae nomen tollitur, propinquitatis manet.* 3. = nemůže se — mysliti. 4. honestus. 5. ingenuus. 6. illiberalis. 7. Svob. §. 168. 1.; Kos §. 726. pozn. 3. Koř. 329, (382, vyd. 2.) 2. — 8. nikoliv: scire neb: cognovisse, nýbrž accepisse, traditum — proditum est; též: constat; constat inter omnes k označení historického děje. — 9. alienum esse a re. 10. pati. 11. = u svých dítek k tomu hleděli (spectare), aby atd. 12. pravda ve smyslu odtážitém = veritas; konkrétně = věc pravdivá = verum, vera (pl.). též: res vera; tak na př. pravdu t. j. pravdivou věc říci, vyznati = verum dicere, fateri; chceš-li se dověděti pravdy t. j. jak se věc skutečně udála = si verum scire vis. Ostatně i sám Cicero užívá neutra „verum“ ve smyslu: veritas. 13. participium. 14. ve lži postížení býti = mendacem deprehensum esse. 15. acriter studere.

47. *Spokojenost.*¹

Přestati na svém² jest největší a nejbezpečnější bohatství. Ti pak, kteří se svým osudem nespokojeni a mnohých věcí chtějí jsou, tak těžce nesou³ a v nenávisti mají, obejíti se bez čeho, že, byť i sebe více měli, šťastnými se nepokládají.^{4a} A předce nemůže^{4b} žádný člověk míti vše, co míti chce; to⁵ (však) může: nežádati,⁶ čeho nemá, a dobře užívatí toho, co má. Jako tedy není neštěstím, bez mnohého se obejíti, nýbrž mnohého pohřešovati, tak opětně pokládám⁷ nepohřešování za příjemnější samého požívání. M'. Kurius Dentatus, o němž jistý římský spisovatel praví, že byl nejdokonalejším vzorem římské udatnosti a střídmosti, dal přednost⁸ svým hlíněným nádobám před zlatem. Když mu totiž Samnitové právě⁹ u krbu sedícímu a skrovný oběd¹⁰ sobě chystajícímu velikou sflu¹¹ zlata byli přinesli, byli jím odmrštěni; neboť pravil, že se mu nezdá býti překrásné,¹² zlato míti, nýbrž těm, kteří (je) mají, vládnouti. Velmi rozumně pravil tedy o několik let dříve Samnit K. Pontius jakožto nepřítel národa římského: Kéžby mne osud do oněch dob byl dochoval¹³ a kéžbych se byl tehdy narodil, až by Římané dary přijímati počali.

1. Aequitas animi. 2. buď připoj „res“, což jest v latině velmi oblíbeno, aneb vyjádří neutrem pluralis bez podstatného. 3. buď doslovně aneb přídavným jménem, jakož i následující (v nenávisti mají) vyjádřiti se může. 4a. sibi videri. 4b. srovn. 22, 11. — 5. illud. 6. desiderare. 7. dicere. 8. potiore habere. 9. forte. 10. coenula. 11. pondus. 12. praeclarus. 13. reservare ad —.

48. *Zvířata jsou pro lidi stvořena.*

Ze zvířata k vůli lidem stvořena jsou, nelze pochybovati. Nebo k čemu jinému jsou² ovce, leč aby jich vlnou³ spracovanou⁴ a spředenou⁵ lidé se šatili? Psů však tak věrná ostražitost, tak laskavé lichocení se pánům, tak víře nepodobný ostročích⁶ ku slídění,⁷ taková bystrost⁸ při honění, co znamená jiného, leda že i k ochraně lidí i k rozmnožení jich pohodlí stvořeni jsou? Což mám říci o skotu, jehož hřbet⁹ sám na jevo dává, že není k nošení břemen uspůsoben.^{10a} Týl pak jeho stvořen^{10b} ke jhu, široké a silné¹¹ pléce k tažení pluhu. Tatáž zvířata hodí se¹² přede vším k potravě lidem. Byloby rozvláčné vyličovati užitek ptáček, ryb a všech ostatních zvířat. Dravých a nad obyčej velkých¹³ zvířat zmocňujeme¹⁴ se honěním, buď abychom masa jejich požívali, buď abychom se v honbě, jakožto

v umění válce podobném¹⁵ cvičili, a jich, když skrocena a vycvičena¹⁶ jsou, k vykonávání rozličných prací užili, jako na př.¹⁷ slonů.

1. generare. 2. quid aliud afferunt —. 3. villus v pluralu. 4. conficere. 5. contexere. 6. sagacitas narium. 7. investigare. 8. alacritas. 9. Slovo: hřbet, jakož i následující: týl přeloží se mnohočtem, čímž latinik naznačuje každého jednotlivce zvlášť způsobem jaksi konkrétním. 10^a. natus ad —. 10^b. figuratus. 11. = šifka a síla plecí, což se též dle 9. přeloží mnohočtem. 12. aptum esse. 13. immanis. 14. nancisci. 15. ad similitudinem bellicae disciplinae. 16. condocere. 17. ut.

49. Výstraha před pochlebníky.¹

Ve štěstí jest se nám hlavně radou přátel řídit² a jim většího vlivu³ než dříve dopřát⁴. Neboť čím výše stojíme,⁵ tím nejistější a nebezpečnější jsou poměry⁶ naše, a tím více musíme slyšeti ty, kteří pravdu mluví. Jest příliš⁷ málo těch, kteří jsou ve štěstí rozmyslní⁸; většina potřebuje důrazného napomínání od jiných, aby pýchu a nadutost svou potlačila. Hlavně jest se nám stříci, abycho⁹ pochlebníkům sluchu nepopřáli. Nebo vyhledávají příležitosti, aby nás lichotivě⁹ oklamali a rozumějí tomu,¹⁰ aby vyšší a mocnější v sítě zapletli¹¹ a zahubili. Bychom i sebe více na pozoru se měli,¹² předce jim neodoláme,¹³ protože nám obyčejně mírná chvála nedostačuje, nýbrž s nimi snadno souhlasíme, když ujišťují, že jsme nejšťastnější, nejšlechternější, nejmoudřejší, ačkoliv víme, že často nepravdu mluví. Pročež třeba svodným¹⁴ slovům pochlebníků a to hned z počátku¹⁵ sluchu nepopřát¹⁶; neboť lichocen¹⁶ líbí se, i když se odmítá¹⁷ a často odmítnuto byvši konečně se přijímá.¹⁸ —

1. Přelož: (Uvádí se nám na paměť), abycho⁹ se před pochlebníky na pozoru měli; srovn. pozn. k číslu I. a viz Koř. §. 374 (377). P. 3. — 2. uti. 3. auctoritas. 4. concedere. 5. excelso loco constitutum esse. 6. rerum conditio. 7. admodum. 8. consideratus. 9. blande fallere. 10. artifex ad. 11. captare. 12. cavere. (Kos. §. 424. a, 1.; Koř. §. 217, 4, b, 219, (2. vyd.) 6, b. Svob. §. 25. příd. 8. pozn.) 13. parem — imparem esse. 14. callidus. 15. = hned prvním. 16. aures claudere ad; opak: aures patefacere. 17. rejicere. 18. recipere.

50. Mládež¹ vychovávati² jest nemalé³ umění.

Těm, kteří starost o vychování mládeže na se vzali, nic, tuším, není potřebnější, než aby smýšlení⁴ a chápavost každého, kdož jim k vychování⁵ svěřen jest, záhy poznali. Neboť umění vychovatelské

nezná žádné bezpečnější cesty,⁶ než aby pokynutí⁷ přírody samé dbalo. Buď při hrách, buď při učení můžeme přirozené vlohy a náklonnosti každého jednotlivce vyskoumati a snadno se přesvědčiti,⁸ že nejsou všickni stejně učelivi, stejně schopni, aby⁹ vše, co se jim vykládá,¹⁰ bystře a úplně¹¹ pochopili. Zajisté jest přemálo tak rozumných,¹² aby nahlédli, že mladický věk k zasévání,¹³ kmetství pak ku sbírání a užívání^{14a} nejpříhodnější jest. Jaro, praví Cicero, naznačuje takměř mládectví a objevuje budoucí úrodu,^{14b} podzim a léto pak k žatvě¹⁵ a užívání jí určeny jsou.¹⁶ Avšak jen kdo od prvního mládí času pečlivě užíval, nastoupil nejbezpečnější cestu dobrého a blaženého života. Vším právem¹⁷ chtí tedy učitelé, aby žáci draho-cenného¹⁸ času, který k učení se vyměřen jest, ne-li¹⁹ všickni se stejným²⁰ prospěchem, aspoň se stejnou vůlí a horlivostí užívali.

1. Vyjádří konkrétně: mladé lidi, mladíky = juvenes, dle poměru stáří též: pueros, adolescentes. 2. Kos. §. 680. pozn. 1.; Svob. §. 146. příd. 3. Koř. §. 448. (451, vyd. 2.), 1. — 8. = nesnadné. 4. ingenium: ostatně může se ohled míti k následujícímu: chápavost, a přeložiti: celeritas ingenii. 5. erudire. 6. certam rationem habere. 7. signum et monitum. 8. = seznati. 9. ad. 10. tradere. 11. plane, penitus. 12. vyjádří ablativem qualitatis. 13. sementem facere. 14^a. percipere. 14^b. fruges. 15. demetere. 16. accomodatus. 17. optimo iure. 18. praeclarus. 19. Kos. §. 787. pozn. 1. Koř. §. 372. (376, vyd. 2.) 1, 2. — 20. slovo: „všickni“ třeba položiti za: „se stejným“ (par).

51. *Bez namáhavé práce nelze člověku ctnosti dosíci.*

Žádné z¹ věcí, praví Sókratés, v pravdě dobrých a žádoucích bez péče a namáhání dosíci nelze, a právem dí jistý starý básník, že bohové nesmrtelní před ctností² pot postavili.³ Nebo chceš-li,⁴ aby ti božstvo milostivo bylo, jest ti svatě a bohabojně živu býti; aneb chceš-li od přátel svých milován býti, musíš jim dobrodiní prokazovati; chceš-li od otčiny ctěn a vyznamenán⁵ býti, musíš si o ni zásluh dobytí; chceš-li duchem silen⁶ býti a pokolení lidskému vědomostmi⁷ prospívati, jest ti ducha⁸ vzdělávati a denně něčemu novému se učiti. Neboť i⁹ nejskvělejší vlohy potřebují pěstování a cvičení, jako¹⁰ světlo¹¹ oleje, a mohou, nedostane-li¹² se jim poučení,¹³ snadno na zmar přijíti. Chceš-li konečně zdravé a silné tělo míti, musíš na své zdraví pozor míti, mírně se cvičiti,¹⁴ tolik pokrmu a a nápoje požívati,¹⁵ aby síly zachovány a obnoveny, ne však¹⁶ se slabeny aneb potlačeny byly, a nejvíce¹⁷ musíš proti zhoubným chřtí-čům, jako¹⁸ proti nemoci nějaké bojovati,

1. ex. 2. buď doslovně aneb konkrétně: pulcherrimum quodque opus; užije-li se prvnějšího, pak jest pot = sudor ac labor, též pouze: sudor; ve druhém případě jest: pot = difficultas. 8. Srovn. Hesiod v "Εργα και ημέραι v. 289.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτα θεοὶ προπάροισεν ἔσθλα

Ἀθάνατοι. Též Horatius Sat. I. 9, 59.: Nil sine magno

Vita labore dedit mortalibus.

4. Kos. §. 770. b.; Svob. §. 90. str. 144., e. Koř. §. 359, (862, vyd. 2.) 5. — 5. ornare. 6. valere. 7. artes. 8. mens. 9. vel. 10. Srovn. Cic. Tusc. II., 22.; ut, tamquam hosti, sic obsistas dolori. 11. lumen. 12. accedere. 13. doctrina. 14. exercitatione uti. 15. adhibere. 16. „však“ se nevyjádří; srovn. na př. Crassus dives, non beatus erat. Vypouštění toho užívá se hlavně, když věta odporovací pronáší se záporně. 17. k superlativu připoj quidem. 18. Srovn. pozn. 10.

52. Ne o zdání lidu, nýbrž o úsuděk moudrých třeba dbáti.¹

Že v důležitějších věcech mínění² lidí, s kterými jest nám činiti,³ ne čítati, nýbrž vážiti⁴ třeba, a že úsudku jediného⁵ rozvážlivého a rozumného více hleděti se musí, než nezkušeného a lehkomyslného lidu, od nejmoudřejších mužů opět a opět⁶ stvrzeno bylo. Tak známo⁷ o Perikleovi, že kdykoliv mu shromáždění⁸ pochvalu projevovalo, se obával, že snad v něčem pochybil, a více nebo méně pověděl, než by byl měl⁹ pověděti.¹⁰ Týmž způsobem velebí staří básníka Antimacha, který, když shromážděným¹¹ posluchačům báseň předčítal, a čtoucího všickni mimo Platóna opustili, pravil: Proto předce budu čísti; neboť jediného Platóna vážím si¹² nad tisíce jiných. Též známá ona propověď Epikúrova jest přiměřena a velkolepá; kterýžto, když jednou filosofu Metrodórovi psal, a o tom se pronesl,¹³ že ani on sám, ani onen o úsudky lidu obecného dbáti nesmí, takto pravil: My oba¹⁴ jsme sobě vespolečně dosti velikým divadlem. Týmž způsobem¹⁵ domníval se i Cicero, že, dostane-li se mu jen¹⁶ pochvaly Katonovy, hany¹⁷ ostatních obávati se nemusí. Jediného Katona našeho,¹⁸ praví v listě Attikovi daném,¹⁹ vážím si jako stotisíců.

1. respicere, curare. 2. sententia. 3. agere. 4. ponderare. 5. unus. 6. identidem. 7. proditum est; srovn. č. 46, 8. — 8. corona. 9. oportet, 10. netřeba opakovati. 11. convocatus. 12. instar alicujus esse, pro aliquo esse; srovn. εἰς ἐμοὶ μίτροις. 13. disserere. 14. uterque. 15. item. 16. dummodo. 17. pluralis. 18. Kos. §. 727. pozn. 1.; Svob. §. 72. příd. Koř. §. 309, (812, vyd. 2.) Pozn. 1. — 19. scriptus, missus, datus; též se může říci pouze: epistola ad Atticum atd. bez připojeného participia.

53. *Xenofónovo zpáteční tažení z Asie.*

Sotva lze vylíčiti, jak mnohých a velikých namáhání a nebezpečností bylo oněm Řekům podniknouti,¹ kteří po nešťastném tažení Kýra Mladšího, byvše lstí Tissafernovou vojevůdců² svých pozbaveni, k³ zachovávaní sebe za vedením Xenofónovým tolikerými cizími⁴ a nepřátelskými⁵ kmeny a při takové vzdálenosti⁶ zpáteční tažení do otčiny své nastoupili.⁷ Neboť musili nejen veliké místní nesnáze přemáhati, přes řeky se přeplaviti, na skály lézti, nejen krutou zimu, nejtrapnější⁸ nedostatek potravy a jiné nehody⁹ snášeti, nýbrž i skoro denně zpronevěřilosti a zrady buď jednotlivců, buď celých¹⁰ obcí se obávati, a časté útoky perského vojska a národů, jichž zemí táhli,¹¹ snášeti a jim odpor klásti. Ke šťastnému ukončení¹² těchto poměrů přispělo nejvíce Xenofónovo přičinění, péče a příkladná vážnost.¹³ Tento totiž prokázal se stejnou měrou obratným,¹⁴ aby provedl i vymyslel, čeho potřebí bylo, i pokusil se o vše, o čemž, že by jej a lid jeho zachovati¹⁵ mohlo,¹⁶ se domýšlel.¹⁷ A tak bylo ono zpáteční tažení pro Xenofóna čestnější než obdržené vítězství.

1. Subire. 2. praetor obyčejně u neřímských národů, na př. praetor Atheniensium, kdežto římská vůdčová duces neb: imperatores sluli. 3. causa. 4. barbarus. 5. infestus. 6. itinerum spatia. 7. zpáteční tažení nastoupiti = se recipere. 8. summus. 9. acerbitas. 10. ipse. 11. = jimiž cesta vedla (esse). 12. conficere. 13. příkladná vážnost = auctoritas; též: exemplum atque auctoritas; srovn. Kos. §. 828. 8.; Svob. §. 181. 11.; předcházející spojka „a“ se nevyjádří. 14. promptus ad. 15. conservare; též možno užití substantiva „salus.“ 16. pertinere ad rem. 17. konjunktiv.

54. *Listy Ciceronovy.*

Mezi spisy,¹ které studující mládeži² předkládáme,³ aby⁴ se s nimi seznámila, náležejí právem listy Ciceronovy. Ač jsou mužové,⁵ kteří tvrdí,⁶ že se nemohou listy ty s pacholíky čísti,⁷ ježto veliká jich část buď těžko srozumitelná jest, aneb ničeho nemá, co by pacholeťství vábiti a poutati⁸ mohlo; předce přesvědčen jsem, že, kdyby hlavně⁹ listy myslí mladické přiměřené vybrány, a dle posloupnosti času seřazené¹⁰ byly — což k pravému porozumění¹¹ jich velmi přispívá — by nebylo žádného¹² žáka, který by velikého prospěchu a zábavy z nich neměl. Neboť kdožby mohl upírati, že v listech těch v nemalé míře se nalézají,¹³ co k vyvinutí povahy, k poznání lidských poměrů¹⁴ a života, k pěstování a zbystrění ducha, k zábavě čtoucích¹⁵

nejvíce prospěšno jest? Konečně nesmí se přehlédnouti, že právě tyto listy život a povahu Ciceronovu nám co nejpravdivěji¹⁶ vylučují a možným činí,¹⁷ že můžeme o přednostech i slabostech¹⁸ onoho nesmrtného muže náležitě souditi.

1. Liber. 2. juvenus literarum studiosa; též pouhé: „discentes“ vystačí. 3. tradere. 4. Kos. §. 678. b. (pozn. 1.); Kos. §. 624; Svob. §. 148. příd. 5. Svob. §. 118. příd. 1.; Koř. §. 444, (447, vyd. 2.); slovo „mužové“ se samo sebou nepeloží. 6. negare; srovn. Svob. §. 155. pozn. — 7. praelegere alicui; časoslovem tím ukončí se předvěti. 8. capere et tenere. 9. potissimum. 10. disponere. 11. intelligere. 12. nemo; srovn. Kos. §. 725. Koř. §. 333, (336, vyd. 2.). — 13. inesse in aliquo. 14. res humanae, neb též pouhé neutrum pluralis: humana. 15. mimo participium možno klásti též: is, qui (též plur.) legit. 16. vere. 17. facultatem dare, facere. 18. erratum.

55. Některá otcovská přání týkající se vychování syna.¹

Že² jsi péči o mého syna, jehož vychování jsem ti svěřil, tak ochotně na se přijal,³ jest mně, ježto od města vzdálen jsem, nemalou útěchou a radostí. Neboť co by mi mohlo býti důležitějšího,⁴ než že děti mé dobře se vychovávají a vyučují, nejsem-li toho nepovědom, jak velice první cvičení mladých lidí ctnostnému a blaženému životu,⁵ napomáhá. Svěřím-li ti tedy některé věci, na které abys při vychování dětí mých ohled měl, prosím, dobrotivě to posuzuj⁶ a pomysli, že jsem otcem a to velmi laskavým.⁷ Nejsi ten člověk,⁸ kterýby zvláště v této záležitosti radou druhého povrhl, aniž jsem já tak pošetilý, že bych muže ve vychování a cvičení mládeže tak zkušeného poučovati⁹ chtěl. Jsme však všickni, jak sám víš, od přirozenosti více k vyučování než k učení-se náchylni. Avšak¹⁰ jest již na čase, abych se vrátil¹¹ k tomu, co jsem započal¹² a co mně důležité jest¹³ říci, tobě věděti.

1. Paterna quaedam de filio educando optata. 2. Svob. §. 135; Kos. §. 648 b.; srovn. též Kos. §. 650 b. Koř. §. 415. (418, vyd. 2.). — 3. in se recipere. 4. majus atque gravius. 5. vyjádří časoslovem. 6. in bonam partem accipere. 7. amantissimus. 8. Kos. §. 625; Svob. §. 118. Koř. §. 338, 2. — 9. praecipere. 10. Kos. §. 771, b; Koř. 464, vyd. 2. — 11. reverti, redire ad rem. 12. instituere. 13. interest.

56. Ukončení.

Přede vším tedy hled¹ co nejlaskavěji² k tomu, aby syn můj hned z počátku pracovitosti uvykal, a času náležitě užíval; neboť

jako nečinností ke špatnému jednání se vedeme,³ tak učením-se a přemýšlením nejen ducha pěstujeme, nýbrž i srdce uvažováním⁴ nejvznešenějších⁵ věcí a přemítáním⁶ o výborných mužích ušlechťujeme, jejichž život nám řečí a latinští spisovatelé nejen k rozjímání, nýbrž i k následování zůstavili. Neboť to⁶ alespoň pokládám za největší užitek, jehož zaměstnáváním⁹-se vědami nabýváme,¹⁰ že v nich vybízení a podporu¹¹ k pojmutí¹² a vykonávání¹³ ctnosti nalézáme, a že toho, čemu jsme se naučili, k obecnému prospěchu užívati¹⁴ můžeme. Uznáváš tedy, jakou důležitost krásným vědám¹⁵ přikládám.¹⁶ Tím více bych si přál, aby syn můj učení horlivě naslouchal, a v něm zálibu měl.¹⁷ Ty však, prosím tě snažně za to, neopomiň,¹⁸ kdyby toho potřebí bylo, důrazně jej napomenouti.

1. Id potissimum agere. 2. velle; srovn. Kos. §. 568. pozn. 8. Koř. §. 365. (2. vyd.) P. 1. — 3. = jako se vedeme k tomu, že atd. 4. contemplatio. 5. optimus. 6. cogitatio. 7. intueri. 8. hic, haec, hoc: následující pak „že“ = ut. 9. studium. 10. capere. 11. excitari atque adjuvari aliqua re. 12. percipere. 13. colere. 14. in usum communem conferre; ad communem fructum afferre. 16. artes liberales neb optimaee; studia humanitatis. 16. multum tribuere alicui. 17. voluptatem capere ex re. 18. non deesse ad rem.

57. *Jako tělu, tak i duši některá místa prospěšna, jiná škodlivá jsou.*

Nejen pro tělo, alebrž i pro ducha musíme zdravou krajinu zvoliti a té se stříci, která s dobrými mravy se nesnáší.¹ Tak alespoň Seneka hned druhý den po svém příchodu² z Bají odešel, ne jako by se byl domníval, že třeba na místo některé nevražiti,³ nýbrž že poznal, že ona peleš⁴ neřestí mudrci ne-li⁵ nebezpečna, toť předce mudrce nehodna jest. Tak zajisté věc se má.⁶ Přílišná pŕavabnost krajiny⁷ seslabuje ducha; a v skutku působí místo velmi v obmezení a zvrtnutí⁸ naší vůle.⁹ Pročež jak tělo, tak i ducha přísnější kázní místa siliti a od lakadel rozkoší oddalovati třeba. Jediné zimní ležení kampanské zlomilo sílu Hannibalovu a muže spoustou sněhu¹⁰ a Alpami neskokroceného seslabily záhřivky¹⁰ kampanské. Zbraní zvítězil, neřestmi přemožen jest. I nám jest válčiti¹¹ a sice způsobem,¹² který ani klidu, ani odpočinku nedovoluje.¹³ Jest nám přede vším přemáhati chtíče; povolíme-li jim, musíme v brzku povoliti i ctižádosti, hněvu, bolesti, zkrátka všem vášním. Kdo však na mysl sobě uvedl, jak veliký úkol¹⁴ mu buď božská vůle, buď vlastní rozvaha¹⁵ uložila, pozná, že mu není nic činiti s ochablostí a pohodlím;¹⁶ kde se největší práce a nebezpečí objevuje, třeba s největší silou odpor klásti.

1. Alienum esse ab aliqua re. 2. attingere. 3. odium indicere. 4. deversorium (flagitiorum). 5. Srovn. čísl 50, 19. — 6. ita vero est. 7. slovo „krajiny“ netřeba přeložiti. 8. corrumpere. 9^a. vigor. 9^b. srovn. Liv. 21, 32 nivesque coelo prope immixtae; též lze užiti moles neb magna vis nivium. 10. fomentum. 11. militare. 12. eo genere. 13. passivum. 14. opus. 15. ratio. 16. podstatná přeloží se příslovkami (molliter ac delicate).

58. Starost o tělesné vzdělání dítek.¹

Při vychovávání dítek musí se nejen k duši, nýbrž i k tělu pečlivě hleděti a jim příležitost poskytovat, aby duch slyšením a čtením unavený žertem a hrou se občerstvil, a aby síly tělesné se cvičily. Abych o Lacedaemoňanech pomlčel,² o nichž známo, že mládež³ ničím více⁴ nevzdělávali, než cvičením těla, a toho i u pohlaví ženského užívali,⁵ nesmím předce pominouti⁶ Athéňanů a zvláště Římanů, kteří hned z mládí na známé, při Tiberu se táhnoucí Martově pláni běhání, zápasení, ježdění a plavání mnoho času věnovali. Ano i mužové sami tamtéž denně míč hrávali,⁷ aby tím tělu mladistvá bystrost se zachovala, která by je ku snášení obtíží válečných způsobny činila. Proč⁸ bychom tedy i my dětem svým denně zotavení nepopřáli⁹ nejen proto, že nic ustavičného namáhání vydržeti nemůže, nýbrž i že hoši svěžejšího,¹⁰ takřka bystrého ducha k učení nabudou.¹¹ Jsouť i¹² některé hry způsobilé, aby rozum dětí zbystřovaly. Konečně jeví se¹³ právě při hře povaha¹⁴ dítek ve své prostotě.¹⁵ A¹⁶ právě z té příčiny mám za to,¹⁷ aby dívky již záhy školu navštěvovaly a veřejným učitelům odevzdány byly, aby co nejdříve s dítkami svého stáří¹⁸ se scházely,¹⁹ s nimi závodily, vespolečně se snášely,²⁰ a na to se upozornily,²¹ že nemají nic náruživě neb osobivě činiti.

1. Přelož: Třeba se starati, aby těla dítek vzdělávána (conformare et confirmare) byla. 2. Latinsk praví: ut non dicam, ut nihil dicam, ut plura non dicam, když něco opomíjí, co není právě potřebné, ut ne dicam, ne plura dicam, když něco, co by říci mohl, proto neřekne, aby tím příliš mnoho neřekl. 3. srovn. čísl. 50, 1. — 4. magis. 5. in feminas transferre. 6. praeterire. 7. pila (abl.) ludere. 8. v. č. 8, 8. — 9. přelož; proč bychom . . . nedopřáli, aby se . . . zotavily. 10. alacer. 11. = přinesou. 12. atque etiam; Kos. §. 768, pozn. 4; Koř. §. 457, vyd. 2. — 13. se detegere. 14. natura. 15. simplicius. 16. ac. 17. consere. 18. aequalis. 19. = shromažďovati se = congregari. 20. amanter inter sese vivere; inter se amare. 21. admonere.

Spojka že a aby.

59. *Démostenova vytrvalá pilnost.*

Není skoro nic, čeho by vytrvalá horlivost a namáhavá, ¹ napiatá pečlivost vydobyti ² nemohla. Kteréžto věci mnohé sice důkazy podati bych ^{3a} mohl; avšak chci, abych nebyl rozvláčným, ^{3a} k jedinému Démostenovi poukázati, ve kterém, jak známo, tak veliká horlivost byla, že přirozené ^{3b} překážky úsilím a činností přemohl. Neboť ačkoliv tak se zajíkal, ⁴ že ani začátečního písmene umění, jemuž se věnoval, ⁵ vysloviti ⁶ nemohl, cvičením předce tolik dovedl, ⁷ že nikdo zřetelněji nemluvil nad něj. Stejným namáháním přemohl, aby se mu ničeho k dokonalému vzoru řečníka ^{7b} nedostávalo, i jiné přirozené vady, jako slabý ⁸ hlas a příliš krátký ⁹ dech. Týž, aby bez ostýchání ¹⁰ v pohybech řečnických ¹¹ cvičiti se mohl, časem po dva až tři úplné ¹² měsíce v podzemní komůrce prý se uzavřel, maje část hlavy ostříhanou, ¹³ tak aby se ostýchal ¹⁴ mezi lidí ¹⁵ vyjítí.

1. intentus; následující „napiatá“ = erectus. 2. expugnare. 3^a. multus. 3^b. = přirozenosti. 4. lingua haesitare. 5. konjunktiv. 6. dicere. 7^a. efficere. 7^b. srovn. Plin. Epist. IX, 26, 8. „Demosthenes ille, norma oratoris et regula;“ a Cic. Brut. IX; 85 praví: „plane quidem perfectum oratorem et cui nihil admodum desit, Demosthenem facile dixeris.“ 8. vyjádří substantivem: exilitas. 9. angustus. Kos. §. 702., Svob. §. 62. Koř. §. 299, (302, vyd. 2.). — 10. libere. 11. gestus oratorius. 12. continuus. 13. = jsa ostříhaná na jedné části hl. 14. verecundari. 15. in publicum prodire.

60. *Lykúrgovy zákony proti přepychu.* ¹

Ačkoliv se Lykúrgovi právem vyčítati ² může, že dáváje zákony ³ státu lacedaemonskému zaměstnávání-se ⁴ s nejkrásnějšími ⁵ uměními, jakož i jiných věcí, kteréž k duševnímu a mravnímu vzdělání přináležejí, sobě nevšiml a samojediné k tomu působil, ⁶ aby Lacedaemoňané co nejsilnějšími a nejbojovnějšími se stali: předce nejen mnoho jiného, nýbrž hlavně i to chvály hodno býti se zdá, že spoluobčany své od mládí mírnosti a přemáhání sebe samých ⁷ navykati učil a tím k snášení nesnázi způsobny činil. Aby tedy veškerý přepych tím snáze vypudil, pečoval o to, ⁸ aby žádný Lacedaemoňan soukromě své chuti nehověl, ⁹ nýbrž aby všickni pospolně obecnou stravu měli. ¹⁰ Právě k tomu směřovalo ¹¹ též, že občanům zlato a stříbro (míti) zakázal a jim pouze železných peněz ¹² užívati dovolil. Měť totiž za

to,¹³ že bohatství každé výtečnosti, zvláště pak¹⁴ válečné záhubno jest. Proto zdá se, že i Pythií samu přemluvil k pronesení výroku:¹⁵ Sparta musí se bohatství stříci; a opěť: Sparta nezahyne ničím jiným, leč lakotou.¹⁵

1. = Jakými zákony Lykurg přepych potlačil (reprimere). 2. crimini dare. 3. leges scribere alicui. 4. studia. 5. optimus. 6. id unum agere. 6. continentia. 8. providere. 9. gulae indulgere. 10. uti. 11. eodem spectare. 12. nummi. 13. existimare. 14. Kos. §. 766., Svob. §. 107 příd. 2. Koř. §. 385, 1. (388, vyd. 2.) — 15. oraculum neb responsum dare, edere, též pouze: respondere. 16. alienum esse a re. 17. věštba tato v dorickém nářečí takto zní: *α φιλορηματία Σπάρταν' ολεϊ, ελλο δε ουδεν.*

61. Nezištnost starých ve správě obecní.¹

Dějiny² starých poskytují³ mnohé příklady nejvýtečnějších mužů, kteří, ač mnoho a dlouho správou nejvyšších veřejných úřadů se zanášeli, předce nezbohatli, a vždy chudými zůstali. P. Valerius Poplikola, o němž Livius praví, že dle jednohlasného úsudku⁴ všech nejvýtečnějším mužem⁵ v uměních války i míru byl, žil v poměrech⁶ tak těsných, že, když zemřel, na pohřeb nákladu se nedostávalo.⁷ Byl tedy na útraty obecné⁸ pohřben. Též P. Valerius, Poplikolův syn, touž měrou, jakou statečnosti otcovy následoval, chudým byl. Když pak za svého konsulatu v boji za obec padl, házeli prý plebejové⁹ do domu padlého po čtvrtásech,¹⁰ aby čestněji pohřben býti mohl.¹¹ Známo, jak chudým byl Aristídes, Epamínondas, Kurius a Fabricius. Co mám říci o M. Katonovi, bývalém konsulu a censorovi, který,¹² ač jmění obce a soukromých již veliké¹³ bylo, v rozmluvě sám propověděl,¹⁴ že nemá ani nádherného domu, ani nádob, ani oděvu, ani otroka za veliké peníze.¹⁵ Týž, jak se vypravuje doložil: Lidé mi za zlé pokládají, že se mohu obejítí¹⁶ bez mnohých věcí; já však jim za zlé pokládám, že sami obejítí se nemohou.¹⁷

1. Jak veliká byla nezištnost (abstinentia) . . . 2. memoria (singul.). 3. habere. 4. jednohlasný úsudek = consensus. 5. principem esse aliqua re. 6. angusta re familiari esse. 7. deesse. 8. na útraty obecné = de publico. 9. plebs. 10. quadrans. 11. amplo funere aliquem efferre. 12. et consularis et censorius. 13. res — opulentiae. 14. praedicare. 15. srovnej: signum magnae pecuniae, bibliotheca multorum nummorum a p 16. = postrádati; Kos. §. 474; Svob. §. 45. Koř. §. 280, (388, vyd. 2.). — 17. nequeo.

62. *List.*

Ačkoliv list tvůj důkazem mi¹ jest, že jsi upomínku na mne vzdáleného s největší laskavostí choval,¹ předce více bolesti než radosti mi způsobil. Neboť seznal jsem z něho, že na našeho společného přítele tak velice se hněváš, že se s ním, jak se zdá, nikdy neshmíříš. Poněvadž však z mnohých důvodů, které podávati rozvláčné by bylo, se obávám, že jsi, odsoudiv² srdce jeho, nepřilíš toho rozvážil; chci, budu-li moci, k vám přijíti, a vaší nesvornosti, jakkoliv snad veliká jest, konec učiniti, aneb alespoň o to se pokusiti.³ A když pak seznám, komu z vás obou větší vinu přičísti⁴ dlužno, nic mně nebude zabraňovati, abych na něj bezpraví neusvědčil.⁵ A⁶ skoro bych pochyboval, nebudeš-li musiti dříve úkol⁷ obžalovaného, než žalovatele převzítí. Neboť co se týče toho, že⁸ píšeš, že jsi nikdy žádnému příteli ani pohledem⁹ neublížil, jest to, ať z pýchy, ať z nerozvahy propověděno, zhola nemožno, že bys někoho tímto důvodem¹⁰ o spravedlnosti své záležitosti přesvědčil. Měl jsi tedy jiný (důvod) podati. Nemáš-li ho, nedopouštěj se¹¹ toho, aby se o tobě mysli, že jsi více na hlas vášně a nenávisti, než mírnosti a lásky dbal.¹² Aby se to nestalo, na tom mně z lásky k tobě mnoho záleží.¹³

1. retinere, colere. 2. přelož: že jsi méně rozvážlivě . . . odsoudil (damnaré).³ 3. conari. 4. imputare. 5. Kos. §. 467., Svob. §. 37. Koř. §. 264, (267, vyd. 2.). — 6. ac. 7. partes alicujus agere. Ve smyslu tom užívá se slova „pars“ klassicky jedině v pluralu; ve významu „strana“ možno jak singularu tak pluralu užití. 8. Svob. §. 185, příd. 2. Koř. §. 419. 2. (vyd. 2.). — 9. vultus. 10. argumentum. 11. committere. 12. parere alicui. 13. multam laborare.

63. *Fóciónova nezištnost.*

Fóción, o němž u Kornelia Nepota čteme,¹ že velikou část peněz, kteráž mu Filipem, králem macedonským, podávána byla, zamítl,² aby se nezdálo, jakoby přátelství cizozemského krále před svobodou své vlasti přednost dával, proti Filipovu synu Alexandrovi týmž způsobem se zachoval.³ Neboť když mu tento sto hřiven darem poslal, otázal se Fóción těch, kteří byli peníze přinesli, proč by Alexandr jemu jedinému mezi tolikými Athénskými dary posílal. Kterýmžto, když pravili, že samojediný Alexandrovi poctivým a rozšafným mužem býti se zdá, odpověděl: Nuže tedy,⁴ nechť dopřeje⁵ mi král, abych jím skutečně byl. Vyslancové však na tom trvali,⁶ aby dar přijal, zvláště, když do příbytku jeho vstoupivše, chudobné ná-

řadí⁷ viděli. On však nezměnil mínění svého, pravil: Jestliže peníze, které mi nabízíte a vnucujete,⁸ přijmu, a jich neupotřebím, bude veliký poklad marně v rukou mých, a Athéňané mne i Alexandra pomlouvati budou.⁹ Tak peníze ony Alexandrovi nazpět do Asie doneseny jsou. On pak jsa nespokojen, že Fóción dar jeho zamítl, psal mu, že nepokládá těch za přátele své, kteří ničeho od něho přijmouti nechtí. Zároveň rozkázal, aby tytéž peníze znova se mu nabídky, a aby čtyři města v Asii jménem udána byla, z nichž by jedno dle libosti vyvolil, aby důchody¹⁰ z něho bral. Ale Fóción ani tak ničeho nepřijal. Aby se však nezdálo, že spanilomyslností¹¹ Alexandrovou pohrdá, prosil krále, aby čtyři Athéňany, kteří na hradě v Sardech uvěznění byli, propustil. Aby se tak stalo, Alexandr ihned rozkázal.

1. Scriptum videmus, scriptum est, neb: invenimus apud . . . Od „legere“ užívá se v tomto případě pouze perfecta. 2. repudiare. 3. eodem modo se gerere adversus aliquem. 4. ergo. 5. sinere. 6. instare. 7. supellex. 8. = přijmouti nutíte, při čemž podotknouti třeba, že po „cogere“ užívanější jest vazba s infinitivem, než s „ut.“ 9. infamiam inferre alicui. 10. redditus důchody soukromé, vectigalia důchody obecné. 11. liberalitas.

64. Ciceronova starostlivost o Tirona svého.¹

Poněvadž Římanům proti otrokům vše² dovoleno bylo, nesmíme³ se diviti, že většina s nimi krutě a nelidsky nakládala, a tudíž téměř tolik nepřátel, kolik otroků měla. Čím více toho druhu⁴ příkladů u Římanů se vyskytuje,⁵ tím více opět musíme se těšiti, že byli⁶ mužové, kteří přirozeného práva lidského⁷ tak sobě vážili, že mírně k otrokům se chovali,⁸ a těm, jejichž věrnost a oddanost seznali, svobodu udělili, a za⁹ přátele měli. Cicero alespoň a Plinius, jak vůbec známo,¹⁰ takové smýšlení ku svým otrokům na jevo dávali,¹¹ že se nedali ničím zdržeti, aby v štěstí i neštěstí jejich stejného účastenství neměli,¹² a o ně, když i vzdálení byli,¹³ co nejpečlivěji se nestarali.¹⁴ Kdokoliv alespoň listy Ciceronovy, které tento¹⁵ propuštěnci svému Tironovi psal, poněkud¹⁶ pozorně čte, snadno přisvědčí, že nic něžnějšího,¹⁷ nic, co by lásku, touhu a úzkostlivou péči¹⁸ přítele více projevovalo,¹⁹ napsáno býti nemohlo.

1. = Jak Cicero o svého Tirona starostliv byl (sollicitum esse de aliquo). 2. quidvis vlastně: cokoliv, takže často nabývá významu: nejhorší, na př. quidvis perpeti = (i to) nejhorší přetrpěti. 3. debere, neb gerundium. 4. id genus, což hlavně u Varrona oblibeno; obyčejněji pak užívá se v latině jako v češtině ge-

nitivu. 5. reperiri: exstare. 6. non deesse. 7. jus hominum, quod situm est in generis humani societate (Cic. Tusc. I., 26.). — 8. clementem se praebere. 9. Kos. §. 528. B. b., Svob. §. 57, 10. β. Koř. §. 286. pag. 195, (289, vyd. 2.) při slově „pro“ 8. — 10. Srovu. č. 46, 8. — 11. = takového smýšlení byli. 12. pariter officii (moveri). 13. = nepřítomni byli. 14. diligentissime consulere alicui. 15. ille. 16. srovu. č. 59, 9. — 17. mollis. 18. úzkostlivá péče = sollicitudo. 19. declarare.

65. Pokračování a dokončení.

Když totiž odcházejí¹ ze své provincie Cilicie, Tirona svého v Patrách, měště achajském, nemocného byl zůstavil, psal mu mezi jiným asi toto: Ačkoliv si z celého srdce přeji, abych tě co nejdříve spatřil, předece snažně tebe prosím, abys ničím nekvapil,² a abys na tak dlouhou cestu po moři³ zimního času se nevydával, nýbrž tehdy teprve k nám se navrátil, když tomu tvé zdraví a povětrnost⁴ na ujmu nebude.⁵ Víím, že vše učiníš, abys co nejdříve u nás byl: nechci však, abys sláb,⁶ nýbrž zdravý jsa sem přišel. Zdá se mi, že se strachuješ⁷ útrat; já tě však prosím, abys ničeho nezameškal, co by tvému zdraví prospěšno býti mohlo. Lékaři příslib mým jménem,⁸ že mu dáš tolik, kolik žádáti bude, aby byl tím usilovnější. Neboť se obávám, že, bude-li od něho neb od tebe v čem pöchybeno,⁹ prudké uchvácení¹⁰ následovati bude. Posud odevzdal jsem každému, kdokoliv do Pater cestoval, list pro Kuria nebo Varrona,¹¹ do nichž se bezpečně naději, že pro mne i pro tebe vše učiní. Vidíš, jak jsem o tebe starostliv; ne však více než toho hoden jsi. S Bohem; buď zdrav.¹²

1. Decedere; místo, z kterého odcházíme, klade se s předložkou de, ex (nikoliv a, ab) neb i bez předložky do ablativu. Decedere de, ex provincia neb provincia byl stálý výraz o odchodu úředníků římských z provincií a označoval dobu až do složení úřadu (imperium) v Římě. 2. properare. 3. dlouhá cesta po moři = longa navigatio. 4. tempestas, k čemuž možno přidati: bona, neb secunda. 5. = tomu dovolí. 6. imbecillus, čehož opak: valens, neb: salvus. 7. angi de aliqua re. 8. meis verbis. 9. culpa aliqua committitur ab aliquo. 10. offensio. 11. litteras dare, neb tradere alicui ad aliquem; avšak: litteras dare ad aliquem = někomu psáti, litteras reddere alicui = někomu list doručiti. 12. v latině musí se užiti spojky et, atque.

66. Oktavian nabývá sverchované moci v Římě.¹

Když Oktavian po porážce Antonia u Aktia do Říma se navrátil, nepochyboval nikdo, že obci nové poměry² nastávají, i nebylo nikoho,

kdo by se i jen byl odvážil, oprtí se³ tomu, aby od té doby vše dle libovůle vítězovy nařízeno⁴ nebylo. Ti pak, kteří chtěli, aby dávná svoboda obnovena byla, přáteli Oktavianovými přemluveni jsou, aby jej za zachovatele a ochránce obce, nikoliv za krále pokládali; neboť prý vždy takovým se prokázal, že všeobecného prospěchu nade vše sobě vážil.⁵ — I zakázal⁶ Oktavian skutečně, aby ho pánem nenazývali. Tak se stalo, že tehdáž žádný⁷ Říman se neobával, žeby obec nějakou pohromu vzíti⁸ mohla, leč že někteří Antoniovi příliš oddaní po jeho smrti se domnívali, že není obci již spásy.⁹ Byť¹⁰ však počet těchto nebyl býval právě tak¹¹ nepatrný, byli by se mohli nadíti, že budou moci Oktavianovi, jehož chvalná pověst¹² a moc co den vzrůstala, s dobrým prospěchem odporovati? Aneb mohl-li kdo s poměry obeznalý¹³ pochybovati, že by lid sám raději v pohodlí¹⁴ otročiti, než nového a nebezpečného boje za svobodu odvážiti se chtěl? Tak dosáhl Oktavian snadno toho, čeho Caesar nemohl dosíci, jenž mnohem více by byl zasluhoval oborem země vládnouti.

1. Kos. §. 488. pozn. 2., Svob. §. 47, přídav. Koř. 272. (275, vyd. 2.) pozn. 1. — 2. status. 3. impedire. 4. constituere. 5. mimo doslovný překlad možno užití též obratu s „posthabere.“ 6. et vetuit Octavianus; „skutečně“ se nevyjádří. 7. nemo. 8. detrimentum capere. 9. — že třeba o obci zoufati = desperare aliquid. 10. Kos. §. 595., Svob. § 96; Koř. 884, vyd. 2. 11. haud ita. 12. chvalná pověst = fama, i není třeba přídavného: bona, kterého se jen tehdy užívá, když z obsahu nejde na jevo, má-li se dobrá či zlá pověst označiti. 13. rerum peritus. 14. per otium; otio dato.

67. Povolnost a lest Furia Agrippy.

Jest jistá pravda,¹ že, jako svorností a vzájemnou povolností² každé podniknutí se daří, tak i nesvorností a urputností³ vše se hubí a ničí. Krásný příklad povolnosti dal Fur. Agrippa ku kolegovi svému T. Quinctiovi ve válce Římanů proti Aequům a Volskům. Neboť ačkoliv oba konsulové ve vojště římském stejnou moc měli,⁴ předce Agrippa uznáváje, že Quinctius ve věcech válečných zkušenější jest, a že pro vítězství zbraní římských prospěšnější⁵ bude, aby veškerá moc v jediném vůdci se soustředila,⁶ vrchního velitelství kolegovi postoupil, začež Quinctius tím vděčným se mu prokázal,⁷ že se s ním o slávu obdrženého vítězství sdílel. V bitvě samé držel místo⁸ Quinctius na pravém, Furius na levém křídle. Zatím, co pěchota na pravém křídle výborně bojovala, a též Publius Sulpicius, velitel jízdy, střední šik nepřátelský prorazil,⁹ byl Agrippa s levým křídlem svým

ve velkých nesnázích.¹⁰ Tu užil Agrippa, aby ustupování vojska mu svěřeného¹¹ vítězství Římanů na ujmu nebylo, malé lsti, která nade vše očekávání výborně se podařila.¹² Jsa totiž věkem i silou odvažný¹³ a vida, že na všech stranách¹⁴ bitvy lépe se bojuje,¹⁵ než na křídle, jemuž velel, uchopiv prapory z rukou¹⁶ praporečnicků sám napřed je nesl, ano, aby udatnost vojínů tím více roznítil, jal se některé dokonce¹⁷ v husté řady nepřátel házeti. Vojínové obávající se, že nepřítel praporů se zmocní, a že je proto potupa stihne, vrhli se se vši zuřivostí na pravé křídlo nepřátelské a porazili je. Tak byl nepřítel na všech stranách poražen a vítězní Římané zmocnili se zároveň přehojné¹⁸ kořisti.

1. Pro vero constat. 2. facilitas. 3. pertinacia. 4. — stejné moci (potestas) byli. 5. saluber. 6. penes aliquem esse. 7. gratiam referre alicui pro aliqua re; české „tím“ musí se shodovati s akkusativem „gratiam.“ 8. zaujímají místo na křídle = tenere cornu. 9. perrumpere per. 10. jsem ve velkých nesnázích = mihi multum (plurimum) laboris est. 11. přelož = aby, jestliže by vojsko mu svěřené ustoupiti muselo, vítězství . . . na ujmu nebylo. 12. prospere cedere neb evenire. 13. ferox. 14. omni parte. 15. bojuje se dobře = res bene geritur. 16. přelož pouhou předložkou „a“. 17. etiam. 18. ingens.

68. Jazyk latinský.

Abychom z naučení-se jazyku latinskému tolik užítku čerpali,¹ kolik čerpáno býti může, jest nám nejen k tomu hleděti,² aby rozum náš důkladným poznáním³ zvláštností a výtečností jeho zbystřen, nýbrž i srdce naše pozorováním a obdivováním-se předním⁴ mužům starodávnosti⁵ k ctnosti rozníceno bylo. Abychom však těchto velikých prospěchů⁶ nabyli, nemůže dostačovati, abychom sebe větších⁷ množství slov sobě pamatovali⁸ aneb pravidel⁹ oné řeči upotřebovati se naučili. Neboť těmito věcmi duch tak málo¹⁰ váben a poután bývá, že tím více od učení se odpuzuje, není-li horlivostí rozumného učitele udržován.¹¹ Nedá se tedy o tom nijak pochybovati, že těm, již s vyučováním a vzděláváním mládeže se zaměstnávají, k tomu přede vším přihlížeti¹² třeba,¹³ aby rozum i srdce učících-se co nejdříve mělo se čím bavit¹⁴ a rádo se zaměstnávati¹⁵ Co jest však v tomto způsobu¹⁶ lepšího a výtečnějšího nad časté čtení spisovatelů římských, zvláště z doby, ve které jazyk latinský svého vyvinutí dosáhl?¹⁷

1. capere; též: haurire atque percipere. Cicero zvláště rád výraz přenesený s výrazem skutečným pomocí spojky: ac (nikdy před samohláskami a písmenem „h“) neb: atque spojuje, čímž význam první slovem druhým takřka se vy-

světluje, na př. speculari atque custodire; extinguere atque delere; profundere atque perdere. 2. id »gere. 3. důkladné poznání = peroscere. 4. optimus. 5. prisca aetas. 6. fructus. 7. vel maximus. 8. memoria comprehendere. 9. praeeceptum. 10. Kos. §. 604. pozn. a, Svob. §. 100 příd. 6. Koř. §. 376, (379, vyd. 2.), 1. pozn. — 11. sustentare. 12. sequi et spectare. 13. Kos. §. 649. pozn. 5, Svob. §. 182 příd. 2, c. Koř. §. 409, pozn. 1. (412, 2. vyd. 2.). — 14. delectari re. 15. retineri re. 16. genus. 17. = když jazyk lat. nejvíce kvetl.

69. Pokračování.

K těmto tedy, jakožto ku pramenu nikdy nevysychajícimu,¹ ze kteréhož nejvzdělanější a nejlepší mužové nauky moudrosti, spravedlnosti, mírnosti a síly duševní čerpali,² třeba nováčky³ věsti, jakmile prvním základům řeči se byli naučili, a jim znenáhla požitky⁴ krásných⁵ jejich myšlenek a řečí poskytovat. I⁶ není se čeho obávat, jestliže⁷ se jim, jak to⁸ též pravidelně se stává, pouze spisy některých⁹ dějepisců a básníků, jimž snadno porozuměti lze, předloží, žeby s přílišnými obtížemi zápasili.¹⁰ Ani já zajisté nemíním, žeby se jinochové malichernostmi¹¹ příliš dlouho zdržovati měli; neboť přirozenost lidská s sebou to nese,¹² že sami od sebe důkladněji v předložené věci vniknouti hledíme, a tak zřídka se přihází, že hoši, zvláště dobře nadaní, jakoukoliv obtíž odstrašiti se dávají, že naopak tím více dráždění a pobízení bývají a se těší, jestliže časem bystřeji viděli¹³ než jiní. A¹⁴ právě to, že hoši rádi sil svých zkoušívají, jest nemalé důležitosti,¹⁵ i pudí¹⁶ je k tomu, že i nejsouce vyzváni obtíží vyhledávají.

1. perennis. 2. ohledně slova „pramenu“ pouhé: haurire. 3. tiro. 4. požitek poskytovat = činiti, aby krásných myšlenek . . . ochutnali = gustare. 5. podstatným: elegantia. 6. neque. 7. si quidem. 8. id, quod. 9. quidam. 10. premi aliqua re. 11. nugae. 12. ferre bez: secum; též možno užití obratu: přirozenost . . . jest tak uspořádána (comparatus). 13. plus videre neb sapere. 14. Kos. §. 763. c; Koř. §. 457. sub „atque“ 1. (vyd. 2.). — 15. haud parvi momenti. 16. mimo: impellere též: eo pertinere, ut.

70. Dokončení.

Tímto-li způsobem síly jejich dostatečně se vzmohly,¹ že ve čtení spisů Ciceronových, Horatiových, Tacitových pokračovati² mohou, musí nezbytně³ z obsahu⁴ jejich pro duševní i mravní vzdělání nejvyššího užitečného veliký prospěch míti, zvláště když se od nich žádá,⁵ aby nejlepšími myšlenkami a nejvýtečnějším místům⁶ na paměť se

učili. Neboť spočívá v takých průpovědích zázračná jakási síla, ježto nejen jich ⁷ bystře zobrazená ⁸ úsečnost ⁹ hluboko v duši se vrývá, ¹⁰ nýbrž i zjevná ¹¹ jejich pravdivost ku statným ¹² činům rozněcuje. ¹³ S takovým čtením nejvýtečnějších římských spisovatelů musí se pečlivé cvičení-se žáků samých ve psaní latinském nutně spojit, aby při tom slova tak voliti ¹⁴ a klásti ¹⁵ a myšlenky tak k sobě pojiti dovedli, aby vyjádření ¹⁶ bylo bezvadné a plynulé, ¹⁷ zkratka latinské, avšak nikoliv barbarské aneb cizí. Nabyli-li pak některý takové dokonale a zevrubné ¹⁸ známosti jazyka latinského, nebude litovati namáhání a času, který této náuce věnoval; neboť nenaučil se pouze jazyku, který sám sebou ¹⁹ zasluhuje, abychom jej znali, ²⁰ nýbrž učení-se jemu zbystřil ²¹ i rozum svůj, tak sice, že ku vědě, ²² kterékoliv by se věnoval, s duchem dospělým ²³ přistoupí. ²⁴ Ze však i ve vzdělání srdce a v ušlechtnění mravů vážné ²⁵ nauky a příklady starých mocně působí, ²⁶ z toho, co výše povědíno, dostatečně na jevo jde.

1. confirmatum esse. 2. pergere. 3. Kos. §. 612. pozn. 5. a.; Svob. 104. př. 2. srovn. též Koř. §. 379, (882, vyd. 2.), 2 zvláště překlad slov: facere non possum quin. — 4. — co v nich nejužitečnějšího. 5. Kos. §. 657; Koř. 417, vyd. 2.; Svob. §. 134, konjunktiv. 6. pulcherrime dicta. 7. quippe qui. 8. concisus. 9. brevitatis. 10. descendere. 11. apertus. 12. strenuus. 13. acuere ad. 14. deligere. 15. collocare; componere. 16. oratio. 17. numerosus. 18. uberior. 19. per se ipse. 20. scire. 21. disciplina; ars. 22. confirmatus. 23. gravitas. 24. plurimum valere.

71. List.

S potěšením ¹ četl jsem list tvůj, v němž mi nejmilejší bylo, že jsi z cesty do rodiště svého předsevzaté, kam tě naděje nemalého dědictví pudila, rychle a šťastně se navrátil. Obával jsem se totiž, že záležitost ta, jak to obyčejně bývá, zdlouhava ² a nepřijemna bude. Tím více se nyní raduji a posílám ³ tobě ihned tento list, abych ti nejprve jako přítel příteli štěstí přál. Mimo to mám ještě jiný důvod ke psaní, i nepochybuji o tvém odpuštění, osměluji-li ⁴ se dle ⁵ našeho přátelství ve věci, která mne velmi znepokojuje, ⁶ důvěrně ti psáti. Víš, tuším, jak velice si Fannia, vzdělaného ⁷ a skromného mladého muže vážím. Ten ⁸ má ve tvém rodišti se svými poručníky co činiti, ⁹ kteří, jak se mi zdá, ne tak poctivě ¹⁰ jak by měli, jednali. Protože se tedy z té příčiny obávám, že záležitost tato dle přání Fanniova se neskončí, ¹¹ prosím tě snažně, ¹² abys jej do své ochrany přijal, ¹³ a svou radou, svou pomocí ¹⁴ a bude-li třeba, penězi pod-

poroval. Buď jist, že nikdo nebude vděčnější než on. Hleď tedy, aby seznal, že mu mé přátelství u tebe prospívá, ač daleko vzdálen jsem. S Bohem.

1. libenter. 2. lentus. 3. epistolam dare, mittere, neb scribere ad aliquem; srovn. ostatně č. 65, 11. — 4. hoc sibi sumere. 5. Kos. §. 528, B. c.; Svob. §. 57. 10. d; Koř. §. 289, sub „pro“ pag. 223 (vyd. 2.) — 6. laborare de aliqua re; v témž významu může se též říci: laborare alicujus causa, neb laborare pro aliquo. 7. eruditus, vlastně = učený; vzdělaný v nynějším smyslu = doctus. 8. is. 9. = má záležitost atd. 10. = s tou poctivostí (fides), s kterou — 11. conficere. 12. místo příslovky, která časoslovo vmocňuje, pomáhá si latiník tím, že k pojmu časoslovnímu jiný podobný časoslovní pojem připojuje, na př. velmi se báti čeho = metuere atque horrere aliquid; rozhodně zamítati = rejicere et aspernari; do čista oloupiti = spoliare atque expilare; podobným způsobem vyjádří se tedy i „snažně“ prositi, srovn. též 68, 1. 13. in fide recipere. 14. opera.

72. Svatoť přísahy.

+ Zaváže-li se kdo slibem neb přísahou k činění¹ toho, co s ostatními mravními příkázáními² se shoduje, ať slovu svému co nejsvědomitěji dostojí.³ Když udatný Portugal⁴ Laurieras od Indův zajat byl, převzal⁵ úkol, že bude s krajany svými o výměnu zajatých vyjednávat. Byl tedy vyslán, nezaručiv se jinak, než přísahou, že se k Indům navrátí, kdyby toho nedosáhl.⁶ Když to, co naň bylo vloženo, přednesl,⁷ zdráhal se zpočátku své vlastní mfuění o tom přednésti; teprv po mnohonásobném vyzývání⁸ pravil asi toto: nepochybují, že vám známo, jak velice svou vlast a své spoluobčany milují. Nechci však, aby prospěch můj blahu a důstojnosti⁹ otčiny odporoval. Učiňte tedy, nehledíce¹⁰ ku prospěchu mému, co vám, co vlasti prospívati může. Já sám z povinné úcty¹¹ k vyšší povinnosti nechtěl bych¹² raději¹³ mezi vámi žíti, než dráhy počestnosti se spustiti. Návrh nepřátel byl zamítnut. Laurieras však vrátil se, jakkoli všickni žádali, aby šlechtný¹⁴ spoluobčan zadržán byl, k Indům zpět, a láska k vlasti neporušila jeho víry,¹⁵ že musí přísaze věren zůstatí. Indové však podivením pro událost tu naplnění jsouce, poslali jej a všechny zajatce nazpět.

1. Accusativ cum infinit. 2. honestum = mravní příkázání. 3. fide neb dictum praestare (nikoliv verbum praestare). 4. Lusitanus; spořádej: Laurieras, Portugal, muž udatný. 5. in se recipere; slovo „úkol“ se nepřeloží. 6. impetrare; ohledně spojky srovn. Kos. §. 787. — 7. exponere. 8. srovn. č. 70, 5. — 9. di-

guitas. 10. oblivisci. 11. religio; viz ostatně Kos. §. 478. pozn. 1.; Svob. §. 41. příd. Koř. §. 268. (271, vyd. 2.), pozn. 1. — 12. desinere. 13. potius; prius. 14. talis. 15. = láska k vlasti nepřekážela mu, mítí za to, že . . .

73. *Filoxenus a Dionýsius.*

Dionýsius starší, samovládce¹ sicilský, oddával² se časem básnění, a ježto v oboru³ tom více než v jiných každý to, co napsal, za výtečné pokládá, a málokdo tím se zaměstnává,⁴ aby sám sobě nejlepším básníkem býti se nezdál,⁵ více svými básněmi než svými válečnými činy se honosil.⁶ O komkoliv doslechl,⁷ že jest v básnictví na slovo vzatým,⁸ přivolal⁹ jej k sobě a odevzdal mu básně své k posouzení. Oni pak všichni, aby u krále v nemilost neupadli,¹⁰ schvalovali a velebili vše, cokoli byl napsal. Jediný Filoxenus, velmi proslavený básník dithyrambů, byl jim nepodoben. Ten neznaje¹¹ lichotiti pronesl, když některé nezdařilé,¹² Dionýsiem přednesené básně uslyšel, bez obalu,^{13a} co o nich soudí. Touto přímostí uražen jsa rozkázal král, aby básník uchopen a do lautumí,^{13b} známého to vězení v Syrakusách odveden byl. Dal se však předce následujícího dne od některých přátel svých uprositi,¹⁴ že Filoxenovi odpustil a ku stolu (jej) pozval.¹⁵ Když zde dle svého zvyku opět básně své sám přílišně¹⁶ vychvaloval, dal Filoxenovi několik veršů čísti, o nichž, že nejlepší jsou, se domníval, maje za to,¹⁷ že tento z básně před vězením je pochváli.¹⁸

1. tyrannus. 2. operam dare; básnění = poemata scribere. 3. genus. 4. = tomu zaměstnání (studium) se oddává. 5. Kos. §. 654. pozn. 8. b. Koř. §. 421, (424 vyd. 2.), 2. — 6. Kos. §. 426. a. 2. — 7. konjunktiv. 8. nobilem esse aliqua re; též praeclarum et nobilem esse. 9. ad se accessere. 10. in odium venire alicui. 11. alienum esse ab aliqua re. 12. = špatně složené, špatně sepsané. 13a. ingenue. 13b. lautumiae (lātūmiae), -arum místo, kde kámen se láme = lom, čisté latinsky též = lapicidinae, -arum. 14. precibus alicujus id concedere, ut . . . 15. coenae adhibere. 16. mirum in modum. 17. opinari. 18. Kos. §. 644; Svob. §. 124. příd. 1; srovn. též Koř. §. 408, (411, vyd. 2.).

74. *Dokončení.*

Avšak Filoxenus ničeho neodpověděv, zavolal strážníky i kázal jim, aby jej opět do vězení odvedli. Vtipnou¹ tuto přímostí, která se všeobecným smíchem hostů se potkala,² i Dionýsius klidnou myslí snesl. Týž Filoxenus nedlouho na to svou chytrostí jinému nebezpečství prý se vymknul.³ Když totiž přátelé jeho snažně jej prosili,⁴

aby předce již jedenkrát⁵ tak přímě nemluvil, slíbil jim, že toho dovede,⁶ aby jednak pravdu pověděl, jednak přízeň Dionýsiovu si zachoval, i ubezpečoval je veselou myslí, že se mu to neomylně zdaří.⁷ I nemýlil se. Neboť když brzo potom samovládce některé veršičky předčítal, které žalostivé⁸ city⁹ vyjadřovati měly, a jeho se otázal, jak předce by se mu líbily,¹⁰ odpověděl tento: Až k pláči.¹¹ Tímto obojetným¹² slovem vykonal,¹³ co byl přislíbil. Král totiž tak si to vykládal, jakoby Filoxenus v ten smysl se byl pronesl,¹⁴ že verše způsobilé¹⁵ jsou, aby soucit povzbudily; ostatní pak porozuměli pravému smyslu¹⁶ odpovědi, jakoby byl řekl, že to jsou verše plačtivé, t. j. velmi špatné.

1. facetus; klidná mysl = aequus animus. 2. = přijata byla. 3. se expedire. 4. srovn. 3. 71, 12. — 5. tandem aliquando; též pouhé „aliquando“ dostává. 6. efficere. 7. evenire. 8. miserabilis. 9. affectus. 10. = jakými by se mu býti zdály. 11. srovn. pozn. 8.; dvojsmyslu, jaký se vyjadřuje slovem „miserabilis“, těžko stihnouti. 12. = touto obojetností. 13. praestare. 14. = jako by byl F. řekl, že atd.; též = jakoby je způsobilými uznal, že atd. 15. idoneus ad. 16. sententia; též možno užití obratu: vykládali (interpretari) sobě náležitě odpověď.

Řeč nepřímá.

(Kos. §. 659 a 660; Svob. §. 116—119.)

(Koř. §. 422—425 (425—428 vyd. 2.); Voj. §. 308.)

75. *Mithridatova řeč¹ k vojsku.*

Jak mocná byla nenávisť Mithridata Velikého proti Římanům, i z urputné² a dlouhé války, kterou s nimi vedl, i z oné řeči poznati lze, kterou, chtěje válku obnoviti, mysl vojínů asi následovně povzbuditi a roznítiti se snažil. Byl prý by si přál, aby měl na vůli³ v poradu bráti, má-li se s Římany válka vésti, či mír zachovávat;⁴ to však že není již při něm;⁵ neboť že dotírajícím opřítí se třeba, o tom že ani ti nepochybují, kteří vítězství se nenadějí.⁶ Proti lupiči alespoň všickni, byť i nemohli⁷ za spásu, za pomstu předce meč tasí. Poněvadž tedy nyní nejde o to, zdaž třeba klidně se chovati,⁸ či násilí násilím odvrátiti, o to že v radu vejíti⁹ nutno, jakým způsobem a s jakou nadějí v započaté válce pokračovati by měli.¹⁰ On alespoň že důvěřuje ve vítězství, jestliže zmužilosť oni míti budou; a že Římané přemoženi býti mohou, není prý mu lépe známo než

vojínům samým, kteří i v Bithýnii M. Aquillia i Maltina v Kappadocii porazili.¹¹ Než kdyby někomu mocnější pohůtkou¹² byl cizí příklad než vlastní zkušenost,¹³ doslechl prý, že Pyrrhus, král épirský, nesešikovav více než pět tisíc Macedoňanů ve třech bitvách Římany na hlavu porazil.

1. concionem habere neb concionari, též: verba facere apud aliquem. — 2. gravis i difficilis; obojího totiž dle smyslu spisovatele správně užití se může. Tak praví Cic. de imp. Cn. Pomp. II. o válce proti Mithridatovi „grave bellum“ a v téže kapitole píše „magna et gravia bella“; v řeči pro Arch. kap. IX. nazývá však touž válku „magnum atque difficile.“ Též Liv. XXII., IX. 4. praví: „proelio — levi aut facili adfectus,“ kde znamená proelium leve boj bez veliké ztráty, proelium facile boj bez velikých obtíží. 3. licere. 4. habere; srovn. Kos. §. 828, 13; Svob. §. 181, 13. Opáčně Sall. Jug. kap. 46.: „pacem an bellum gerens.“ 5. Kos. §. 600, pozn. 5. — 6. = jimž naděje není. 7. nequire. 8. quiescere. 9. consulere. 10. persequi. 11. fundere. 12. movere. 13. experimentum; též opsáním celou větou vyjádřeno býti může.

76. Pokračování.

Ode svých předků prý se dověděl, že Hannibal šestnáct let v Itálii jako vítěz setrval; že pak města hlavního¹ se nezmocnil, v tom že nepřekážela mu branná vojska Římanů, nýbrž přílišná domáci řevnivost a nepřízeň. Četl prý, že národové zaalpské Gallie do Itálie vtrhli a v Římě v panství se uvázali, takže Římanům toliko téměř jediná hora zůstala, a nepřítel že nezbyli² zbraní, nýbrž zlatem. Galský národ,³ který vždy byl postrachem Římanů, bojuje prý v jeho řadách, a čím jedenkaždý statečnější,⁴ tím i větší nepřítel Římanům, kteří okršlek světa v úplnou porobu⁵ svou nutí. Gallové, kteří Asii obývají, od oněch, kteří se Itálie zmocnili,⁶ ani původem⁷ ani způsobem boje⁸ že se neliší. Konečně vůbec prý známo, že Itálie, co⁹ Řím založen jest, nikdy nepřestala nevražiti¹⁰ na denně zrůstající moc obce dříve povržené, nýbrž že bez ustání jedni za svobodu, druzí za právo vlastní vlády ve zbraní stáli, a že mnohé italské obce pohubily¹¹ římská vojska mečem, některé i vynalezše nový způsob pohanění, pod jeho je poslaly. Avšak, aby nemeškal se¹² starými příklady, právě v tomto čase veškerá prý Itálie v marsické válce povstala, nežádajíc již pouze¹³ svobody, nýbrž účastenství¹⁴ vlády a občanského práva.¹⁵ A neméně krutě¹⁶ než válkou sužován prý Řím strannictvím¹⁷ mužů čelnějších, a k válce italské přidružila¹⁸ prý se mnohem nebezpečnější válka občanská.

1. Urbs, jak Římané hlavní své město Řím jednoduše nazývali. 2. removere. 3. nomen, na př. nomen romanum, nomen latinum, t. j. vše, co se Římanem, Latinem nazývá; též se klade jméno národa do genitivu, na př. nomen Latinorum, nomen Aetolorum a p. 4. manu fortis. 5. srovn. č. 84, 22. 6. occipare. 7. genus. 8. arma; lišiti se něčím = distare aliqua re. 9. Srovn. Cic. Brut. V. 19.: „ut illos de re publica libros edidisti, nihil a te sane postea accepimus.“ 10. vehementer invidere. 11. delere. 12. versari. 13. non jam. 14. consortio. 15. právo občanské = civitas. 16. gravis. 17. factiones. 18. accedere.

77. Dokončení.

Zároveň prý z Germanie Cimbrové, nesčíslné tisíce divokých a surových¹ národů, zaplavili² jako³ příval⁴ Itálii. A byť se Římané těmto jednotlivým vojnám ubránili, předce prý všemi tak stísnění⁵ budou, že jak se domýšlí, války jeho nebudou si moci hleděti.⁶ Pročež prý nutno, přležitosti této užiti; neboť není prý otázkou, zdaž zbraně chopiti se třeba, nýbrž v čase-li jim, či oněm příhodném.⁷ Kdož prý by ještě pochyboval, že Římané, odvrátíce jakýmkoliv způsobem nepřátele z Itálie, ze své vůle proti nim válku vzbudí? Národ ten že žádnou povolností, žádným dobrodiním uspokojiti se nedá.⁸ Neboť v čem že by on nebyl mu býval po vůli?⁹ Neodřekl-li se¹⁰ Frygie a Paflagonie? Neodvolal-li syna svého z Kappadocie, kterou jako vítěz po mezinárodním právu¹¹ ve své moci měl? Arcit¹² prý národ onen nestihá¹³ přečinů králů nadvládě jeho se zpouzejcích,¹⁴ nýbrž moci jejich panovníčů,¹⁵ a netoliko s ním, nýbrž se všemi ostatními prý stejným způsobem zacházel.¹⁶ Až dosud prý bylo Římanům snadno zahraničné krále si podmaniti; on však že vládne takým národům, kteří silou svou nejen moci římské se rovnali, ale i moci macedonské statečně odolali. Pročež aby se nebáli války, která více kořisti než obtíží poskytuje,¹⁷ a ve které ne tak vojenskou službu konati, jako sváteční dni slaviti budou.¹⁸

1. Immanis. 2. inundare. 3. vyjádří se podstatným: mos. 4. procella. 5. obruere. 6. Svob. §. 26. příd. 3., pozn. Koř. §. 289 8, (242, 9, vyd. 2.). — 7. příhodný čas = occasio. 8. = nelze uspokojiti (satisfacere alicui). 9. obsequium praebere neb praestare alicui. 10. omni jure alicujus rej cedere, neb decedere. 11. jus gentium. 12. Kos. §. 780. pozn. 3. — 13. insequi. 14. imperium detrectare. 15. potestas et imperium. 16. grassari in aliquo aby se označila osoba, která byla příčinou, že proti ní kruté jednáno bylo. 17. habere. 18. diem festum agere.

— 78. *Diónova šlechetná pomsta.*¹

Když se byl Dión Syrakus zmocnil, které samovlády Dionýsiovy sprostí chtěl,² a přátelé jeho jej vyzývali, aby Héraklída a jiných občanů, kteří oněmi nešťastnými³ nepokoji vinni prý byli, nějakým způsobem nešetřil, nýbrž je zuřivosti vojínů svých v šanc vydal,⁴ odpověděl jim asi toto: většina ostatních vůdců že se stará jediné o věci válečné a cvičení ve zbraních; on však, jenž, jak jim známo, velmi dlouhý čas v akademii strávil, že o to dbal, aby hněv, nenávisť, mstivost, a jiné podobné záhubné chyby⁵ přemáhal, a toto⁶ vítězství že se neobjevuje⁷ v laskavosti ku přátelům, nýbrž ve smířlivosti a dobrotivosti k úhlavním nepřítelům. On že jest odhodlán⁸ Héraklída přemoci, ne však násilím a úskokem, nýbrž vlídností a spravedlností. Měla-li by tedy, ač Héraklides závistivý a zlý člověk ještě, na Diónově neúhonnosti⁹ skvrna lpěti,¹⁰ že přemoci se nemohl?¹¹ Či by jim bylo neznámo, že špatnost žádného člověka tak hluboko zakořeněna není, aby opětnými dobrodiními přemožena¹² býti nemohla? Doufá prý tedy více laskavostí než přísností dosíci. Ať tedy ustanou k takovému činu jej vybízeti, a ať mu neskracují¹³ v překrásném¹⁴ právě, odpůrcům svým odpouštěti.

1. Dionis in ulciscendo humanitas. 2. konjunktiv. 3. funestus. 4. = dopustil, aby proti nim zuřili (saevire in aliquem). 5. záhubná chyba = pestis. 6. relativum pronomen. 7. cerni. 8. mihi in animo est. 9. virtus. 10. na mně lpí skvrna = turpitudinis nota mihi inusta est. 11. vyjádři substantivně: irae impotentia; ostatně rozumí se samo sebou, že třeba v latině slovosled změnit. 12. expugnare. 13. fraudare (nikoliv: defraudare) aliquem re. 14. praeclarus, k čemuž se přidá zájmeno: ille.

79. *Edikt triumvirů Antonia, Lepida a Oktaviana.*

Jak politování hoden byl stav římské obce tehdáž, když Antonius, Lepidus a Oktavianus onen spolek mezi sebou učinili, který potupným jménem triumviratu od dějepisců označen¹ jest, sotva lze vylíčiti. Sullou započatá^{2a} vyobcování byla obnovena a s bezpříkladnou^{2b} ukrutností vykonávána; ulice byly³ mrtvolami pokryty, žádného stáří nešetřeno, nejen odpůrcové triumvirů ke smrti se odsuzovali, nýbrž i jedni druhým⁴ dovolovali vraždit⁵ bratry, strýce, přátele, jen když jinak i jim moc dána, aby soků⁶ svých zbavit⁷ se mohli. Mnohé i bohatství samo v záhubu uvrhlo.⁸ Takovým způsobem v málo dnech tři sta senatorů a dva tisíce rytířů zahynulo. Takto proti ži-

votu a majetku svých spoluobčanů zuřice⁹ předstírali triumvirové, že jim o nic jiného nejde,¹⁰ než aby obec uspořádali¹¹ a smrti Caesarovy pomstili.¹² Tudíž svým ediktem mimo jiné asi k tomu poukázali.¹³ Caesar že od nevděčnicků, které buď jako zajatce vojenské na milost přijal¹⁴ a dobrodiními zasypal, aneb za přátele své měl, ano i ve své poslední vůli dědici učinil, na posvátném místě u prostřed radnice zavražděn jest; vrahové že nejen bez trestu zůstali, nýbrž i jakožto nejvyšší velitelé¹⁵ do provincií vysláni jsou, kde nyní vojsko sbírají a k bohaprázdné válce proti obci pospolité se chystají; to-li se neodvrátí,¹⁶ že obec v brzku se rozpadne.¹⁷ Komu totiž nebylo by zjevno, že odstranivše¹⁸ Caesara, sami po samovládě baží? Aneb čeho by se mohl národ římský nadíti než zpuštění Italie a povraždění všech dobře smýšlejících?

1. Potupným jménem triumv. označiti = *tristi triumviratus nota insignire*, neb silněji: *inurere alicui alicujus rei notam*, též *inurere aliquem alicujus rei nota*. 2^a. *inventire*. 2^b. neslýchanou. 3. jaký čas? Ostatně možno též užiti historického infinitivu. 4. *singuli singulis*. 5. *permittere aliquem interimendum* (*trucidandum*). 6. *inimicus*. 7. *de* neb *e medio tollere*. 8. *exitio esse*. 9. *tali modo invadere in aliquid*. 10. *spectare*. 11. *constituere*. 12. *persequi*. 13. *edicto monere*. 14. *conservare*. 15. *cum imperio*. 16. *antevertere*. 17. *nullam esse (rem publicam)*. 18. *tollere*.

80. *Dokončení.*

Pročež aby národ, protože vždy obecného blaha nad život jednotlivcův i nad život vlastní sobě vážili,¹ sebe i majetek svůj jim svěřil, a je při vedení nesnadné² války co nejochotněji³ podporoval. Ježto však tuto válku pro vlast za mořem vésti chtějí, že ani sobě ani občanům za bezpečné nepokládají, aby nepřátele za sebou měli.⁴ Jsou prý totiž mnozí ve městě, kteří by se při první příležitosti⁵ zjevně k těm připojili, kteří jim válku vypověděli, je i vojsko jejich vyobcovali, a tím na záhubě tak mnohých občanů se usnesli. Těchto⁶ že nemohou bez nebezpečnství zpět nechati,⁷ chtějí prý však pouze nejškodnější potrestati a jména jejich veřejně oznámiti, aby nikdo nevinný netrpěl.⁸ Též prý nechť tak mnohých na hrdle trestati, jako Sulla k osvobození obce učinil, ačkoliv to zcela přirozeno,⁹ že tři lidé více nepřátel mají než jeden jediný. Aby tudíž nikdo těch, kterým ve prospěchu obce¹⁰ zahynouti jest, nepřijímal, neskrýval, aniž jim při útěku pomáhal; kdoby proti tomu jednal, toho že v seznam vyobcovaných zapíše. Hlavy zavražděných aby triumvirům vydali, ježto

každý, kdož jest mužem svobodným, za každou hlavu¹¹ po 25.000 sesterciů,¹² kdož pak jest otrokem, po 10.000 sesterciů, svobodu a občanské právo¹³ svého zavražděného pána obdrží; týchž odměn že se udavačům¹⁴ dostane. Jména těchto prý se do desk veřejných¹⁵ nezapíší.*)

1. Potiorem habere. 2. viz č. 75. 2. — 3. animo paratissimo; též mnoho-
čtu užiti lze; proč? 4. = za zády a tergo (nikoliv in tergo); možno jest též:
post tergum, označuje-li se tím klidné setrvání osoby neb věci nějaké na místě.
5. slovo occasio seslí se participiem časoslova: nancisei neb dare, čímž povstane
ablativ. absol. 6. relativum. 7. viz pozn. 4. — 8. injuriam accipere. 9. necesse
est. 10. jest ku prospěchu obce někomu zabynouti = e republica est aliquem
interfici. 11. in singula capita. 12. Kos. §. 839.; Svob. §. 226. — 13. viz č. 76,
15. — 14. udavač tajný = delator; udavač veřejný = accusator neb index. 15.
tabulae publicae.

+ 81. Xenofónova řeč¹ k svým spoluvojínům.²

Výborná jest řeč Xenofónova, kterou Řeky, již s ním do Asie táhli, po nešťastném ukončení boje³ a po smrti Cýra Mladšího napomíná, aby na mysli neklesali, byť jim bylo i s mnohými a velikými nesnáze bojovati;⁴ neboť ty prý mohou vesměs přítomností ducha a zmužilostí přemoženy býti. S převelikou obratností⁵ předvádí⁶ a hned i vyvrací jednotlivé z nich, poněvadž vesměs⁷ byly by mohly⁸ mysl jejich zeslabiti a zlomiti,⁹ avšak¹⁰ zdálo se, že jednu po druhé lze snáze přemoci. Nejprve sice dle obyčeje starých počíná s bohy i praví, že budou jemu a jeho lidu, protože přísaze své věrni zůstali, nakloněni a milostivi, Peršanům¹¹ však, kteří přísahy pranic nedbali, nepřizniví a protivni. Potom uvádí jim na mysl příklady předků, kteří s malou částí lidu válečného¹² často veliká¹³ vojska nepřátelská porázili. Dokládá, že též sami svých předků nehodnými se nestali, ani za dřevnějších¹⁴ dnů, když, setkavše se s nesmírnou přesilou nepřátel, bez namáhání je přemohli. Když tedy toto v boji pro nadvládu Cýrova svedeném učinili, že musí nyní ještě mnohem raději totéž učiniti, ježto běží o vlastní jejich prospěch a život. —

1. Viz č. 75, 1. — 2. commilito. 3 = když boj nešťastně ukončen jest (res male regitur); vyrozumívá se zde boj u Kunax r. 401. př. Kr. — 4. conflictarij cum aliqua re. 5. ars; artificium. 6. alicui aliquid ante oculos ponere;

*) Učiněn slib ten z opatrnosti, aby se peněz nikdy od přijimatelů zpět žádati nemohlo, a aby na nich, když by se poměry politické zvrty, pomsta vykonána nebyla.

oculis alicujus aliquid proponere. 7. universus. 8. jest to skutečně plusquam-perfectum? 9. infringere. 10. viz č. 51, 16. — 11. dle názoru řeckého lépe: barbari 12. malá část lidu válečného = parva manus. 13. magnus saepe. 14. superior.

82. Pokračování a dokončení.

Aby se tak příliš nebáli,¹ že od některých, kteří za živobyti Cýrova jejich spojenci a pomocníci byli,² opuštěni jsou: podobní lidé že radívají³ obyčejně jen k útěku, a že bývají při tom prvními; že jest lépe, když tito jsou raději v táboru nepřátelském, než v táboru jejich. Co se však toho týče, že⁴ se jim jízdy nedostává, kterou nepřátelé oplývají, že koňstvo nepříteli v ničem jiném neprospívá,⁵ leč aby mu útěk snadnějším a rychlejším učinilo; ostatně prý nebojují koně, nýbrž lidé, a ti že jistěji a bezpečněji na půdě pevné než na hřbetu koňském spočívají.⁶ Jste-li tedy, pokračuje, k boji sice odhodláni, a stateční, svírá-li⁷ vás však okolnost, že budoucně ani Tissafernés na pochodu nás nepovede, aniž král dovolí,⁸ aby se nám, čeho k výživě třeba, prodalo: rozvažte, jak mnohem lepšími vůdci budou zajati, než onen věrolomný Tissafernés a zdaž žádoucnější jest, abychom za veliké peníze, jichž brzo nebudeme se moci dobrati⁹ chatrnou¹⁰ potravu kupovali, či vítězství obdržíce,¹¹ výnosnou¹² a vším oplývající zemi nepřátelskou plenili, a aby jedenkaždý bral, cokoli chce.

1. přílišně se báti = pertimescere. 2. uti. 3. auctorem (a následující: prvním býti principem) esse. 4. co se týče, že = quod. 5. nihil aliud praestare. 6. Ač by jinak jedno časoslovo dostačovati mohlo, vyžaduje předce plnozvučnost a pravidelný rozměr jazyka latinského dvou časoslov (solo insistere — equo insidere). 7. angere; vás = mysl vaši. 8. permittere. 9. nemohu se dobrati = non habeo, unde sumam. 10. exiguus. 11. victoria potiri. 12. opimus.

83. Co Achilles vyslancům Řekův odpověděl.

Když Řekové návalu Trójanů a prudkosti¹ Hektorově jen stěžít odolati mohli, radil² Nestór, aby toho za pomoc žádali, který by jedině ochrany a pomoci v postavení jejich poskytnouti mohl. Ihned vyslání jsou k Achillovi tři mužové, o nichž se domnívali, že mu nejmilejší³ budou, Ulixes totiž, Ajax a Foenix. Ulixes první slova se ujav pravil, že okamžitě pomoci^{4a} nutně potřebí jest; aby jí Achilles, není-li zcela bezcitným,^{4b} krajanům⁵ svým neodpíral; aby od hněvu svého proti Agamemnonovi veškerému vojsku a hlavně těm k vůli

upustil,⁶ kteří mu nikdy ani pohledem neukřivdili.⁷ Když toto a podobné⁸ dle⁹ svého rozumu a výmluvnosti pronesl, že se zdálo, jakoby Achilles prosbám jeho odolati nemohl, odvětil tento přísně a tvrdě,¹⁰ že Agamemnonovi a Řekům ničeho k vůli neučiní; že neváhá, vyznati to, ježto jako smrt ten se mu přičí,¹¹ kdo jinak¹² smýšlí a jinak mluví. Nikdy prý za svá namáhání a za své boje uznání nedošel;¹³ z toho že sobě nic nedělal;¹⁴ jakou myslí však to může nésti, že mu to, co nejmilejšího měl, násilně¹⁵ a s pohaněním odňato bylo? Jestliže Agamemnon udatnosti jeho pranic sobě nevážil, jestliže v jeho nepřítomnosti válku prospěšně vedl, proč prý nyní pomoci jeho vyhledává? Snad¹⁶ že Hektór lodí svírá? Arci, pokud on sám boje se účastnil, že se Hektór neodvážil na ležení Řeků dorážeti. Rovněž prý se nedá nabídnutím¹⁷ a dary Agamemnonovými pohnouti; že mu dostačuje to, co má doma, kamž nyní odplouti hodlá. Ani nabízeného mu manželství s dcerou Agamemnonovou že nepřijímá;¹⁸ ať prý ji provdá¹⁹ za toho, který rodem i skutky výtečnějším²⁰ býti se mu zdá; on že pojme za ženu tu, kterou mu otec Péleus vyvolí. Tuto odpověď aby do ležení donesli a tam vespolečně se radili, dalo-li by se nalézti, co by jim ku prospěchu bylo.²¹

1. Ferocia. 2. viz č. 82, 3. — 3. gratus jest ten, jehož si pro zvláštní dobré vlastnosti vážíme; jucundus, a. um to, co hlavně na smysly naše příjemně působí, co jest rozkošné. 4^a. že . . . potřebí, aby se . . . pomohlo. 4^b. zcela bezcítěným býti = omnem humanitatem exuere. 5 popularis. 6. někomu k vůli od něčeho upustiti = condonare alicui aliquid. 7. laedere. 8. talia. 9. Kos. §. 528. B. c. — 10. praefracte. 11. invisum esse. 12. vyjádří se objektivně. 13. nedocházím uznání = gratia mihi non refertur. 14. aequo animo pati. 15. Kos. §. 495. pozn. 3. Koř. §. 274, (277, vyd. 2.), Pozn. 4. — 16. Kos. §. 404. Pozn. 4, a. Koř. §. 396, (399, vyd. 2.), 1, a. — 17. conditio. 18. repudiare. 19. collocare alicui aliquam in matrimonium neb in matrimonio; též: nuptum collocare aliquam. 20. potior. 21. conducere alicui; srovn. řecké συμφέρειν.

84. Publius Kornelius žádá¹ za triumf nad Boji.

Když konsul P. Kornelius Boje přemohl a od nich rukojmě obdržel, pokutoval² je skoro polovicí³ území, aby tam národ římský, když by chtěl, osady založiti⁴ mohl. Na to do Říma k triumfu nijakž pochybnému odcházejí⁵ vojsko rozpustil a nařídil, aby v den triumfu v Římě přítomno bylo. Sám následujícího⁶ dne po příchodu svém⁷ svolav senát do chrámu bohyně Bellony a promluviv⁸ o činech svých žádal, aby mu dovoleno bylo u vítězoslávě⁹ do města vjeti. Tribun

lidu P. Sempronius Blaesus byl toho mínění,¹⁰ že se sice P. Kornelioví cti vítězoslávy odeprítí nemá, ale že se odložití musí. Války ligurské že vždy byly spojeny¹¹ s válkami galskými; tito národové že si vzájemně pomáhají.¹² Kdyby P. Kornelius Boje polem poraziv,¹³ buď sám s vojskem vítězným¹⁴ do území ligurského byl přešel, aneb část lidu branného Q. Minuciovi byl poslal, který již třetí rok nerozhodnou válkou tam zdržován jest, že s Ligury boj ukončen¹⁵ býti mohl. Nyní že k rozmnožení¹⁶ vítězoslávy odvedeni jsou vojnové, kteří by byli mohli obci výtečnou službu prokázati;¹⁷ že by mohli i nyní,¹⁸ kdyby senát, čeho urychlením¹⁹ triumfu opominuto bylo, odložením napravití²⁰ chtěl. Aby rozkázali²¹ konsulovi do provincie se navrátiti a o to usilovati, aby Ligurové podmanění byli; nebudou-li k úplnému podrobení se národu římskému dohnání,²² že ani Bojové pokojní nebudou.²³

1. Za triumpf žádati nad někým = postulare triumphum de aliquo. 2. multare. 3. dimidia pars. 4. colonias deducere. 5. decedere; nejprve o konsulech neb praetorech provincií opouštějících provincia neb ex, de provincia decedere; pak též o vůdcích odcházejících k triumpfu, srovn. 65, 1. 6. posterus. 7. rozvede se větou. 8. disserere. 9. triumphare. 10. censere. 11. jungere. 12. mutua inter se auxilia ferre. 13. acie devincere. 14. victor. 15. debellare. 16. frequentare. 17. egregiam operam alicui navare. 18. doplní se: výtečnou službu prokázati. 19. festinatio. 20. restituere. 21. rozuměj: senatorové. 22. k úplnému podrobení-se dohnání býti = in jus dicionemque cogi. 23. quiescere.

85. Pokračování.

Na to odvětil konsul, že ani Ligurie za provincií nevylosoval, ani s Ligury války nevedl, ani triumpfu nad nimi nežádá. Důvěruje prý se, že Q. Minucius ve krátké době, podmaně je, zaslouženého triumpfu požádá a také dosáhne. On že žádá triumpfu nad Boji galskými,¹ které polem porazil, jim tábor odňal,² jichž celé plémě³ dva dni⁴ po boji v poddanství přijal, od nichž rukojmí, záruku⁵ budoucího míru odvedl. Ba v pravdě,⁶ to že mnohem důležitější jest, poněvadž tak veliký počet Gallův v boji pobil, a poněvadž žádný zajisté vojevůdce před ním s tolika tisíci Bojův nebojoval; z padesáti tisíců lidí že nad polovici pobito, mnoho tisíc zajato, a že jen starci a chlapani Bojům zbývají.⁷ A tak⁸ kdo by se tomu diviti mohl, proč vítězné vojsko, nezanechavši žádného nepřítel v provincii do Říma přišlo, aby se triumpfu konsulova hojně účastnilo?⁹ Jestliže senát vojův těchto i v jiné provincii užiti¹⁰ chce, že ochotněji v jiné ne-

bezpečností a v nové namáhání se vydají,¹¹ když jim za dřevnější nebezpečností a namáhání mzda vyplacena bude, a oni v naději své sklamáni nebudou. Neboť co se jeho týče, že mu pro celý život dosti slávy onoho dne zjednáno,¹² kdy uznán byv za muže nejstatečnějšího, vyslán jest, aby Matku Idejskou*) přijal. Tímto vyznamenáním¹³ že P. Kornelius, byť ani konsulát, ani triumf přidán nebyl, dosti cti míti¹⁴ bude. Když konsul ukončil, veškerý senát netoliko sám souhlasil, aby mu triumf přisouzen¹⁵ byl, nýbrž i tribuna lidu vlivem svým přiměl,¹⁶ aby se zakročení vzdal.¹⁷ A takovým tedy způsobem P. Kornelius nad Boji triumf slavil.

1. Substantivně. 2. exuere. 3. gens. 4. = v čase dvou dní (biduum). 5. plgnus. 6. verum, enimvero. 7. superesse. 8. Kos. §. 778; ostatně srovn. Svob. §. 201., pozn.; Kof. §. 468, vyd. 2. — 9. celebrare. 10. opera alicujus uti. 11. pouze: ire ad aliquam rem. 12. quaerere. 13. titulus. 14. honoratum esse. 15. decernere. 16. compellere. 17. intercessionem remittere.

Cvičení v řeči přímé v řeč nepřímou.

86. *Jak zmužilými Řekové v neštěstí byli.*

V málo dnech po přemožení Cýra přišli do ležení řeckého vyslancové krále perského, jichž náčelníkem byl jakýsi Řek, jménem Falínus. Uvedeni byvše před radu vojenskou,¹ prohlásili,² že jim král Artaxerxés toto vzkazuje: Ježto jsem Cýra přemohl a usmrtil, nemáte naděje, že zvítězíte aneb se zachráníte;³ vydejte tedy své zbraně a proste krále za milost, čímž⁴ se nejlépe sami o sebe postaráte.^{5a} Na to odvětil Klearchus, jeden z vojevůdcův:^{5b} Cýrus jest arcí přemožen; my však zvítězili jsme na křídle, na kterém jsme byli postaveni;⁶ i není věcí těch, kteří zvítězili, zbraně vydávati. Po něm ujal se slova⁷ Proxenus, jiný vojevůdce, a pravil: Co se mne týče, rád bych věděl,⁸ zdaž král pod záminkou⁹ vítězství našich zbraní žádá, či, aby s námi přátelství učinil. Neboť, jestliže, domní-

§. Matka Idejská — *Κυβέλη*, Rhea Cybele, a jinak zvaná byla bohyně starých Frygův; viz Mythologii od Sasky. Do Říma se dostala za války s Hannibalem r. 204 př. Kr., ježto sibyllinské knihy svědčily: „pelli Italia alienigenam hostem posse, si mater Idaea deportata Romam esset.“ K přijetí jejímu zvolen byl P. Kornelius Scipio Nasika, poněvadž Apollo delfský pravil: „per Attalum regem composes ejus fore, quod peterent: cum Romam deam dovexissent, tum curarent, ut eam, qui vir optimus Romae esset, hospitio exciperet.“

vaje se býti vítězem,¹⁰ jich žádá, k čemu potřebí jich vyžadovati? proč raději nepřijde, aby nám je vyrval? Pakli jich chce přemluvou¹¹ nabyti, ať řekne, jaká bude přiměřená odplata, když mu po vůli učiníme.¹² Posléze opět Klearchus nařídil: „Oznam královi našim jménem,¹³ že majíce zbraň mnohem prospěšnější přátelé budeme; nastane-li však mezi námi válka,¹⁴ provedeme ji mnohem lépe, když zbraně podržíme, než kdybychom je vydali.“ Takto byli vyslanci královi propuštěni.

1. Dostačuje pouhé: consilium. 2. ostendere. 3. buď doslovně, aneb: není vám naděje (na) vítězství aneb zachránění-se. 4. quo facto. 5. starati se o sebe = consulere suis rebus. 5b. srovn. 58, 2; v. též níže: Proxenus, jiný vojevůdce. 6. jsem postaven = constiti. 7. aliquem excipere, post aliquem verba facere, protože již Klearchus mluvil. 8. miror jako řec. Διαμύζω. 9. = jako (ten), který . . . zvítězil = ut qui; srovn. Liv. II, 40: in primo, ut qui (Coriolanus) nec publica majestate in legatis, nec . . . religione motus esset. 10. victoriae nomine. 11. persuadendo; též slova „amicitia“ užiti lze dle Caes. B. C. III, 55. — 12. obsequi. 13. meis verbis. 14. = bude-li válka; též: si res ad arma (certamen) venit.

87. Eumenés řeční¹ k vojsku svému.

Když Eumenés, aby od svých odbojných vojinů Antigonovi vydán nebyl, o útěk se pokusil, ale od nich zpět přiveden² byl, prosil, aby mu naposled³ dovoleno bylo k vojsku řečniti. Vyzván byv⁴ ode všech, aby mluvil, natáhl,⁵ když ticho nastalo,⁶ a pouta mu uvolněna⁷ byla, tak jak spoután byl, ruku svou, a ukázav jim ji pravil asi toto: Hle, vojínové, tu jest ta skvostná okrasa⁸ vašeho vůdce, které se mi ne snad⁹ od nepřítele některého dostalo; neboť to by mi bylo útěchou. Vy jste mne z vítěze přemoženým, vy jste mne z vůdce učinili zajatým; čtyřikrát v¹⁰ tomto roce věrnost řádně jste mi přisahalí.¹¹ To však mlčením opominu; neboť nešťastným nesluší výčitky činiti.¹² Za to jediné vás prosím, abyste mi, týká-li se jádro¹³ návrhů Antigonových hlavně mé záhuby, dovolili¹⁴ mezi vámi zemřítí. Neboť ani¹⁵ onomu nic na tom nesejde, jak, aneb kde zahynu, i haněbné smrti tím sprostěn¹⁶ budu. Toho-li od vás dosáhnu, sprostím vás přísahy, kterou jste se mně tak často slavně zavázali.^{17a} Styďte-li se však^{17b} sami mne prosícího usmrtiti, podejte mi meč, a dovolte, aby vůdce váš bez přísahy pro vás učinil, co vy jste přísahalí, že pro vůdce svého učiníte. Avšak marny byly prosby a zapřísahání; neboť malicherná žárlivost¹⁸ vůdců na jeho výtečné vlast-

nosti a strach vojínů před¹⁹ Antigonem byl mocnější²⁰ než věrnost a svědomí. Tak byl Antigonovi vydán a ve vězení uškrcen.

1. Viz č. 75, 1. — 2. retrahi. 3. postremum. 4. jubere. 5. proferre. 6. fieri. 7. laxare; pouta na ruce: manicae. 8. cultus ornatusque. 9. nevyjádří se. 10. intra; srovn. Koř. §. 282 (285), 2. 11. in alicujus verba jurejurando se obstringere neb obstringi. 12. pouhé: convicium bez časoslova, protože se neudává osoba, které se něco vytýká. 13. summa propositorum consistit in re. 14. velle. 15. Kos. §. 765, d.; Koř. §. 462, 4 (vyd. 2.). 16. liberatus. 17^a. devověre. 17^b. srovn. 14, 7^b. 18. obtrectatio. 19. ab. 20. valere.

88. *Valeria sestra Poplíkolova.*

Sotva kdy hrozilo Římanům větší nebezpečení než ve válce s Volsky. Již byl vůdce jejich Koriolanus při¹ ustavičných vítězstvích až k městu postoupil; již se spustili Římané vši naděje míru, a chystali se k tomu, že budou obleženi; již naplňovaly paní všechny ulice nářkem,² a spěchaly ku všem posvátným místům, hlavně ku chrámu kapitolského Jova. Zde stanula Valeria, jsouc jakýmsi božským vnuknutím roznícena³ na podnoží⁴ chrámu a k paním obrácena jsouc zvolala hlasitě: „jedna spása ještě zbývá; ta spočívá ve vás samých.“ Jedna ze zástupu⁵ otázala se: „Co my můžeme k osvobození vlasti učiniti, když muži sami zoufají?“ Valeria odvětila: „Ne zbraní nám třeba, ni síly, nýbrž laskavých slov.“⁶ Když pak hluk nastal, a všechny prosily, aby oznámila, v čem medle ona pomoc záleží,⁷ pravila: „Pojďte odtud všechny se mnou k domu Veturie, a zapřísáhněte ji, aby nad městem a hlavně⁸ nad ženami se smilujíc do nepřátelského ležení šla, a svého syna prosbami a slzami pohnula, aby nevaloval⁹ ještě větší bídy na vlasť.“ Na ta slova ubírají se¹⁰ vesměs k domu Veturie, kterážto příchodu jejich¹¹ se divíc se táže: „Co chcete, že tak četně¹² jste se sešly do domu nešťastného a sklíčeneho?“¹³ Tu objala Valeria její kolena a pravila: „K tobě, Veturie, utekly jsme se v největším nebezpečení; slyš smířlivě prosby těch, které proti tobě a synu tvému ničím se neprovinily, které však,¹⁴ bude-li město vzato, nejhorší věci vytrpí. Jdi tedy ke svému synu, pros, zapřísáhej jej, i neustaň prositi, aby se spoluobčany svými mír učinil a do vlasti se navrátil. Přivedeš-li jej zpět, získáš nejen sama nemrtnou slávu, nýbrž i ostatním ženám větší vážnost u mužů, protože ukončily válku, které se mužové ubrániti¹⁵ nemohli. Veturie uposlechla jich a zachránila tak město.

1. Ablativ bez předložky. 2. clamores. 3. impellere. 4. crepido (*κρηπίς*). 5. numerus. 6. benevolentia. 7. = jaká předce pomoc tato jest. 8. maximeque. 9. inferre; infligere. 10. adire. 11. ille. 12. frequentes. 13. afflictus. 14. spojka „však“ se nevyjádří. 15. depellere.

89. *Menenius Agrippa přemlouvá lid k návratu¹ do Říma.*

Když lid v Římě od patriciův příliš sužován byl, vytáhl,² nechtěje toho déle snášeti, návodem^{3a} jakéhosi Sicinia, u velikém množství^{3b} ven z města, a položil se⁴ na vrchu, kterýž „horou svatou“ nazval. Ačkoliv se tam pokojně choval,⁵ nebera ničeho mimo to, čeho k živobytí potřebí bylo, předce mezi otci náramné zděšení⁶ bylo, poněvadž se obávali, žeby obec, kdyby zahraničná⁷ jakási válka nastala, škodu vzíti⁸ mohla. I vyslali na svatou horu Menenia Agrippu, který lid k tomu přivedl, že se do města navrátil. Byv vpuštěn do ležení, vypravoval lidu dle onoho starobylého a neuhlazeného⁹ způsobu řeči¹⁰ pouze toto: Když jedenkráté údové těla lidského v nevoli žili a za jedno se nesrovnávali,¹¹ nýbrž na žaludek se rozhněvali, protože on u prostřed těla nečinně sedě¹² nic nedělá, než jejich prací, péčí a posluhováním živ jsa, podávaných rozkoší požívá: spikl se¹³ a usnesli se na tom, že mu dále k živnosti jeho ničeho dodávají a k jeho pohodlí v ničem pracovati¹⁴ nebudou. A proto poručili rukám, aby pokrmu k ústům nedonášely, ústům, aby dodaného nepřijímaly, zubům, aby přijatého nežvýkaly. Ale v tom hněvu, chtěvše skrotiti žaludek, sami sebou údové docela schřadli,¹⁵ i ostatní tělo. Když však tím na jevo vyšlo, že i žaludek lidskému tělu velice posluhuje, neméně krmě a živě lidské údy než sám sebe, ježto na všechny strany dodává¹⁶ užitečného pokrmu a dobré krve, jíž se člověk sílí¹⁷ a živ jest: smířili¹⁸ se s ním a dodávali¹⁹ mu zase potřeb k živnosti. Od té doby jsou všickni údové ve zdravém těle svorni, radují se spolu a v neuhu trpí spolu. Učiniv pak Menenius Agrippa přirovnání,²⁰ jak vnitřní zpoua těla hněvu lidu proti patriciům se podobá, pohnul lid k tomu, že do města se navrátil a s patricií se vyrovnal.²¹

1. = aby se navrátil. 2. secedere. 3a. auctor. 3b. frequens. 4. castra ponere, n. locare, n. collocare. 5. quietum esse. 6. pavor. 7. externus. 8. detrimentum capere neb accipere. 9. horridus. 10. dicere. 11. in unum consentire. 12. viz pozn. 5. 13. conspirare. 14. = jeho pohodlí nijakž sloužití. 15. docela chřadnouti = ad extremam tabem venire. 16. dividere. 17. vigere. 18. in gratiam reverti cum aliquo. 19. suppeditare; následující podstatné vyjádří se celou větou. 20. comparare. 21. pacisci cum aliquo.

O supinech.

(Kos. §. 411; též §. 686 a 687; Svob. §. 150—151.)
(Koř. §. 452 a 453 (455 a 456 vyd. 2.); Voj. §. 297 a 298.)

90. *Kroesus dvojsmyslnou¹ věštbou sklamán.²*

Když Kroesus, král lydský, viděl, že moc Cýra, krále perského, den co den roste, poslal, obávaje se, že říši jeho nebezpečí hrozí, do Delf k pythickému Apollinovi, otázat se,³ má-li proti Cýrovi polem táhnouti.⁴ Bývalo však věštbám pro jejich nejasnost⁵ a dvojsmyslnost těžko rozuměti, takže, kdo se otáží,⁶ buďto nevěděl, co činiti nejprospěšnější jest, aneb že výpověď dle svého přání si vykládal. A tak i Kroesovi se událo.⁶ Neboť když mu výrok dán byl,⁷ že, přebroče řeku Halys, velikou říši zničí, domníval se, že zničí říši nepřátel svých, zničil však svou. Když později vyslanci téhož krále do Delf přišli si postěžovat, že bůh nepravým výrokem krále sklamal a v záhubu uvrhl,⁸ odpověděla prý Pythia mezi jiným toto: Výrok že byl pravdivý, stížnost však krále že jest neslušna.⁹ Neporozuměli Kroesus výroku, měl prý poslati, kdož by se otázali, míní-li¹⁰ Apolló říši jeho, či říši Cýrovu. Bůh že totiž¹¹ neoznamuje, co lidem snadno poznati, aneb milo slyšeti jest, nýbrž že slabosti lidské tou měrou¹² prospívá, aby buď sami ve věc předloženou¹³ vnikli,¹⁴ aneb nemožouce něco vlastním domyslem¹⁵ na jisto postaviti,¹⁶ ještě jednou boha se otázali.

1. Vyjádří se substantivem. 2. decipere. 3. sciscitari; consulere; deliberare. 4. bellum inferre. 5. obscuritas. 6. id, quod in Croeso evenit, srovn. Kos. §. 393; P.; Koř. 208 (209), 2. 7. sortem edere. 8. pervertere; perdere. 9. injustus; též: nefas est s následujícím infinitivem. 10. dicere. 11. scilicet (musí se klásti v čelo věty) znamená zde, jako řecké *δηλον* zjevně, skutečně. Naše „totiž“ nesmí se však vždy překládati adverbialním „scilicet“, nýbrž jednoduše se vynechá tam, kde jednotlivé části uvádíme, na př. jsou čtyři ctnosti, totiž opatrnost atd.: sunt quatuor virtutes, prudentia etc., nikoliv: scilicet prudentia etc. 12. ita. 13. res proposita. 14. penetrare; též: se insinuare (in antiquam philosophiam Cic. Tusc. V., 12, 34.). 15. inventio atque excogitatio. 16. explicare et expedire.

91. *Attikus.*

Pravda-li, že listy Ciceronovy nejen pro rozmanitost obsahu,¹ pro uhlazený sloh² a pro jemný vtíp,³ který ve mnohých z nich na-

lezáme, velmi příjemny čísti, nýbrž i pro hojnost⁴ výborných příkladů opatrnosti, mírnosti, přátelství a šlechetnosti pro mládež studující⁵ na nejvýš poučny⁶ jsou: tu, trvám,⁷ právem tvrditi smíme, že mnohé z nich, zvláště pak které psal Attikovi, ještě z jiné příčiny toho zasluhují, abychom se pilně jimi obírali.⁸ Podávají nám totiž zřejmý⁹ a nejvýš úplný¹⁰ obraz oněch časů vůbec a oněch mužů zvláště,¹¹ kteří obec pospolitou aneb udržeti se namáhali, aneb ke zkáze její pracovali.¹² Především však z nich poznáváme, jaká byla povaha Ciceronova i Attikova; neboť oba stále v poměru přátelském žijíce¹³ mluví i o sobě i o jiných upřímně,¹⁴ že v každém skoro listu snahy a city srdce svého projevují.¹⁵ Že pak právě tyto listy k Attikovi zaslané, poněvadž, jak za to máme,¹⁶ ke srozumění poněkud nesnadné a ku vzdělání mladíků méně způsobilé jsou, ve školách zřídka se čítají; nepokládám za nepřiměřené,¹⁷ poněvadž život Ciceronův dosti znám jest,¹⁸ poněkud obšírněji o T. Pomponiovi Attikovi pojednati,¹⁹ aby ten, kdoby ony listy pro sebe²⁰ čísti chtěl, snadněji jim porozuměti mohl.

1. Res v mnohoctu. 2. ornatum genus dicendi. 3. lepos et urbanitas (Kos. §. 828, 8.; Svob. §. 181. 11. — 4. ubertas et copia, neb též adjektivně. 5. = pro mladíky, kteří se studii věnují = studiis se tradere; ostatně lze přeložiti slova: „studující mládež“ též: *invenes litterarum (doctrinarum, optimarum artium) studiosi*. 6. = prospěšny. 7. trvám = domýšlím se, o čem v. Koř. §. 424 (2. vyd.) 2; následující: tvrditi = dicere; trvám, že tvrditi smím (mohu) = dicere mihi videor. 8. *versari in aliqua re; intentum esse alicui rei*. 9. *expressus*. 10. *verus*. 11. Kos. §. 766; Svob. §. 107, příd. 2. — 12. *perdere* s časoslovem *ire*; srovn. Liv. 32, 22 „*neu pertinacia sua gentem universam perditum iret*“; Tac. hist. 2, 6. „*tradunt plerique eorum temporum scriptores crebris ante exitium diebus illu sum is se pueritiae Britannici Neronem*“. 13. *perpetuo manere in amicitia cum aliquo*. 14. *sincere, sine dolo, n. fraude loqui*. 15. *quae quis velit, quaeque sentiat, expromere*. 16. *credo, kteréž jsou vsuto, nemá vždy významu ironického*. 17. *ad rem pertinere mihi videtur*. 18. *satis constat de —*. 19. *ageré; dicere; též: disserere, disputare, jedná-li se o podrobném a důkladném pojednání*. 20. *quasi suo Marte tractare = na svůj vrub; neb též: sua sponte*.

92. Pokračování.

Život T. Pomponia padá v onu trudnou¹ dobu, ve které římská obec pospolitá neblahými² a skoro ustavičnými třenicemi stran nepřátelských byla znepokojoována, občanskými válkami roztržena,³ vraždou a vyhnanstvím nejlepších „občanů svých“ zbavena. Že pak v takové době mužové, kteří důstojnostmi, vážností, duchem aneb i⁴ ro-

dem a jměním vynikající⁵ k sobě pozornost⁶ lidu obraceli, té neb oné⁷ strany přidržeti se⁸ musili;⁹ ustoupil¹⁰ Pomponius, nechtě ve sváry občanů stržen¹¹ býti, do Athén, aby tam bydlel, až by v Římě opět poklid nastal.¹² Do tohoto města totiž, které vzdělaností¹³ a učností nad jiné¹⁴ vynikalo,¹⁵ odebírali se tehdejší mnozí, hlavně mladší Římané, aby se tam učili tomu, co ke vzdělání jich ducha prospěšno bylo. Pomponius však opustil tenkrát Řím tím raději, protože vůbec ty věci, kterými jiní v městě zdržováni byli, jeho zcela se netýkaly.¹⁶ Neboť co tito službě obce se oddávali¹⁷ a o úřady se ucházeli, on vyhledáváje¹⁸ klidné prázdné a života soukromého měl za to, že nejlépe učiní,¹⁹ jestliže prost jsa veřejných záležitostí a vzdálen bouřlivých výstupů na foru,²⁰ sobě, přátelům a vědám žítí bude.

1. Miserrimus, luctuosus, neb i: atrox. 2. infelix. 3. dilacerare. 4. aut denique. 5. conspicuum esse. 6. oculi. 7. alteruter. 8. sequi. 9. viz č. 70, 3. — 10. concedere. 11. deferri ad societatem rei. 12. res romanae tranquillatur. 13. humanitas. 14. praeter ceteras; ceteri = ostatní téhož druhu. 15. florere. 16. mne se zcela netýká = nihil ad me pertinet. 17. rem publicam capessere, suscipere. 18. sequi. 19. vazba dle Kos. §. 686, b. Koř. 456 (459, vyd. 2.). — 20. tumultus forensis; srovn. Liv. IX, 46.: „ceterum Flavium dixerat aedilem forensis actio.“

93. Pokračování.

K náklonnosti té, k životu v prázdní si hovícimu,¹ nikoli však nečinnému, jak se zdá, více přírodou puzen než zásadami² epikurejské filosofie, k něž se chýlil, aneb jinými pohnutkami veden³ byl. Jakkoliv se věc má, to jest jisto, že ani nadějí, mocí a vlivu, ani prosbami svých přátel ze svého pohodlí⁴ a starodávního způsobu života vyrušiti⁵ se nedal, nýbrž v mírnosti a poklidu myslí⁶ vždy setrval, a zvláštní jakousi opatrností z tak mnohých a těžkých politických bouří šťastně vyvázl.⁷ Tak mu lze bylo⁸ nejen život svůj co nejlépe trávití, nýbrž i velmi mnohým velmi prospěšným býti. Mělt jemnou, jak s osudem svým spokojenou, tak i k jiným nejvýše vlídnou mysl. Jakou mu bylo rozkoší,^{9a} nerozhodné^{9b} radou svou vésti, nešťastným svým doporučením, osobním svým vlivem,¹⁰ svou snahou pomáhati, ty pak, kteří od náčelníkův obce svého jmění oloupeni nebo ze země vyobcováni jsouce, k němu se utekli,¹¹ aby jej za pomoc prosili, štědrostí skoro k víře nepodobnou podporovali! Neboť maje pravé mínění, že snadněji jest říci než vykonati, že se máme činit¹² dobrodiní povahou, nikoli stavem¹³ lidí řídití, pomáhal sám

potlačeným, ať byli kdokoliv, a dokázal právě tím — jest zajisté ne-
snadno všecka dobrodiní jeho vyčísti — že štědrost jeho ani okol-
nostmi se neřídila,¹⁴ ani sobeckou¹⁵ nebyla.

1. Život v prázdni si hovíci = *vita otiosa*; ostatně již z následujícího se
vyrozumívá, že *vita otiosa* neznamená zde: život beze všeho zaměstnání, nýbrž
život dle pohodlí našeho zaměstnání nějakému věnovaný, jak zřejmo z listů Plí-
niových I, 9. ke konci: „*Satius est enim, ut Attilius noster eruditissime simul
et facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere.* 2. *ratio*: 3. puze —
veden může buď každé zvlášť, aneb pouze jedním slovem se vyjádřiti. 4. *quies*.
5. *deducere, revocare aliquem ab aliqua re.* 6. srovn. *Cic. Tusc. I, 40, 97.* „*novi
enim moderationem animi tui et aequitatem.*“ 7. *salvum emergere ex; ad inco-
lunitatem pervenire ex.* 8. *Kos. §. 649 pozn. 1. a. srovn. též Koř. §. 412, Pozn. 2. —*
9a. srovn. *Cic. Cato M. §. 49* „*Quam delectabat eum — praedicere.*“ 9b.
fluctuare: srovn. *Liv. 42, 59*: „*Fluctuante rege inter spem metumque tantae rei
conandae Cretensis Euander . . . ad regem accurrit.*“ 10. *auctoritas* či *gratia*?
Auctoritas znamená vliv, který má někdo pro své úřední postavení; *gratia* jest
vliv, kterého si někdo osobními svými vlastnostmi, na př. svou moudrostí, ště-
drostí a p. dobude, takže *gratiam* i níže postavený na výše postaveného míti
může, nikoliv ale *auctoritatem*. Někdy oba výrazy bývají pospolu, aby se tím
označil dvojnásobný vliv nějaké osoby, jako *Cic. Arch. 4: auctoritate et gratia Lu-
culli. 11. konjunktiv. 12. collocare. 13. fortuna. 14. temporibus servire. 15. callidus.*

94. *Dokončení.*

Takovým jevil se též v Athénách, kde za pobytu svého několik
let trvajícího občanům toliká a tak veliká dobrodiní činil, že jej práv-
vem občanským obdariti chtěli. S písemnictvím řeckým obíral se tak
velice, a věnoval tolik píle záležitostem obce^{1a} athénské, že v Athé-
nách zrozen býti se zdál a přijmí Attikus obdržel. Přiměřeně^{1b} praví
totiž Cicero, že Attikus nejen přijmí, nýbrž i ušlechtilou vzdělanost
a způsoblost života² z Athén přinesl.³ Avšak bezprávně⁴ bychom
tvrdili, jak někteří tomu chtěli,⁵ že Attikus ze⁶ zvláštní záliby v Athé-
ňanech občanů svých zanedbával, nebo přátel svých v jakékoliv zále-
žitosti opouštěl.⁷ Měl totiž nejen za své nepřítomnosti ve všem, co
se v Římě událo, živé účastenství,⁸ ale přicházel⁹ i sám často do
města, aby buď přátele své, když o nějaký úřad se ucházeli, vlivem
a úsudkem¹⁰ svým podporoval, nebo v nebezpečenství věrným se jim
prokazoval. Pročež popílal si¹¹ zvláště tehdy, když Cicero P. Klod-
diem napaden byl,¹³ by do Říma přišel, aby přítele z nebezpeč-
ství vysvobodil aneb s ním o ně se sdílel.¹⁴ A když onen do vy-
hnanství se ubíral, hleděl¹⁵ sklíceného nejen potěšiti, nejen nešťěstí

jeho svou radou, svou pomocí ulehčiti, nýbrž vynaložil¹⁶ všemožnou snahu, péči, vše namáhání, aby mu návrat vymohl.¹⁷ Že pak pro rozšafnost a mírnost svou od nejčelnějších mužů, Pompeja, Krassa, Caesara a¹⁸ jiných velice ctěn byl, užil¹⁹ přátelství²⁰ těchto mužů hlavně k tomu, aby, pokud možno, o prospěch a čest Ciceronovu se staral.²¹ Zkrátka přátelství Attikovo ulehčilo velmi Ciceronovi ve všem, cokoliv jej zastihlo, byť i sebe trudnější²² a těžší bylo snášeti to,²³ tak že nesnadno říci se zdá, byla-li mu laskavost přítele k větší radosti či k většímu prospěchu.

1a. Záležitost obce = *respublica*. 1b. *bene* neb *scite*, při čemž časoslovo *dicendi* vynechatí se může. 2. *elegantia* et *prudencia vitae*. 3. *deportare*. 4. *nefas est*; následující časoslovo „tvrditi“ dle č. 91, 7. — 5. *videtur, placet alicui*. 6. vyjádří se předložkou: *prae*; srovn. Kos. §. 529. b.; Koř. §. 289, vyd. 2. — 7. *desse alicui*. 8. *non negligere*. 9. *ventitare*. 10. *sententia*. 11. *popilui si s něčím = festino, nebo propero aliquid facere*. — 12. *tum maxime*. 13. *oppugnare*. 14. = aby nebezpečí přítele překazil (*depellere, propulsare*) aneb o ně s ním se sdílel (*partiri, communicare*). 15. *operam dare*. 16. *plurimum studii etc.* — *conferre ad*. 17. *impetrare*. 18. v. č. 12, 7. — 19. *ad eam rem convertere*. 20. *mimo: amicitia* lze užiti též slova; *necessitudo*. 21. *commodis et dignitati alicujus servire* neb *consulere*. 22. *asper*. 23. *tolerare*.

O participiích.

(Kos. §. 661—674; Svob. §. 136—143.)

(Koř. §. 426—441 (429—447 vyd. 2.); Voj. §. 299—304.)

95. *Cýrova smrt.*

Když si Cýrus Malou Asii a veškerý východ podmanil, zdvihl válku proti Scythům, jimž tehdaž královna Tomyris vládla.¹ Tato, nejsouc nikoliv na způsob žen² příchodem vojska nepřátelského zastrážena, když Cýrus k řece Araxu přitáhl, ačkoliv mu v přechodu překážeti mohla, předce přejíti dopustila, domnívajíc se, že i jí vnitř³ hranic vlastní říše boj bude snadnější, i nepřátelům útěk obtížnější, ježto by jim řeka na překážku byla.⁴ Cýrus tedy, přeplaviv se radou zajatého Kroesa se zástupy svými přes řeku, položil se táborem. Druhého⁵ pak dne čině se zastrážena,⁶ jakoby zpět prchaje⁷ ležení byl ostavil, hojnost⁸ vína a jiných věcí, které k hodům byly nevyhnutelný, zpět zanechal. Což když královně zvěstováno bylo, vyslala

mladičkého syna svého asi s třetí částí veškerého vojska, aby jej stíhal. Když k ležení Cýrovu přišli, dovolil⁹ jinoch, věcí vojenských nezkušen jsa, jakoby k hostině, ne pak k bitvě byl přišel, nezvyklým Scythům, že se vínem přebrali.¹⁰ Cýrus, který tímto způsobem nepřátelům úklady strojí, dosáhl úplně svého záměru;¹¹ nebo věděl dobře, že Scythové, jestliže se podnapijí,¹² útoku jeho neodolají.¹³ Když se tedy dověděl o tom, co se stalo, navrátil se s půlnoci¹⁴ do ležení, zaskočil¹⁵ vojíny opojené a všechny i se synem královním povraždil. Ztrativši tak veliké vojsko, a čeho jí více želeťi bylo,¹⁶ i jediného syna, neprolévala Tomyris slzí bolu pro bezdětnost,¹⁷ nýbrž přemítajíc o pomstě, nepřátele nad vítězstvím právě obdrženým¹⁸ jásající stejně lstivou nástrahou¹⁹ zaskočila.²⁰ Dělalíc se totiž nedůvěřlivou²¹ pro vzatou porážku, přilákala, ustupujíc,²² Cýra ji pronásledujícího až ke průsmyku, kde rychle šik seřadivši vši silou na nepořádané²³ nepřátele udeřila.

1. Regem (reginam) esse alicujus. 2. pouhé adverbium. 3. intra. 4. na překážku býti = objíci. 5. posterus. 6. metum simulare. 7. refugere. 8. Kos. §. 455. b. pozn. 1., Svob. §. 33, 2. příd. 2. Koř. §. 254, (257, vyd. 2.), 3. — 9. pati. 10. onerare se aliqua re. 11. = dosáhl úplně, čeho (dosící) chtěl. 12. ebrium fieri. 13. impetum ferre, sustinere. 14. Kos. §. 526, B. Koř. §. 286, p. 194 „de“, 2. (289, vyd. 2.). — 15. intercludere aliquem. 16. debere (Kos. §. 563, a; Svob. §. 90, příd. 1. Koř. §. 359, (362, vyd. 2.). 1. a. — 17. orbitatis dolore non in lacrimas effundere. 18. recens. 19. pari insidiarum fraude. 20. circumvenire. 21. diffidentiam simulare; srovn. Sall. Jug. 60. 5. „Quod ubi Marió cognitum est. . . consulto lenius agere ac diffidentiam rei simulare.“ 22. viz pozn. 7. — 23. effusus.

96. Dokončení.

Jako lvové¹ bojovali Scythové, a kde byla seč nejlítější,² byla Tomyris po ruce, a pomáhala svému lidu v nesnázích.³ Ježto všickni Cýrovi vojínové ohromeni byli, sešikoval Cýrus, sám dosti neohrožen jsa, v rychlosti nezřízené⁴ řady, jak čas a místo dovolovaly,⁵ a kdekoliv slyšán býti mohl, povzbuzoval, a státi i bojovati kázal. Avšak pro⁶ hrmot a hluk nebyl rozkaz slyšen, a tak daleko toho chyba byla,⁷ aby vojín své prapory, řady a místo znal, že spíše odvahy⁸ k uchopení-se zbraně se nedostávalo. Nicméně předce skoro tři hodiny na obou stranách⁹ zuřivě bojováno bylo. Kolem Cýra zuřil nejlítější boj;¹⁰ jeho následovalo nejen jádro¹¹ branného lidu, nýbrž i on sám, na kterékoli straně zpozoroval, že vojínové jeho tísnění jsou a v nebezpečnosti se nalézají,¹² na pomoc jim přispíval. Ko-

nečně Tomyris, poznavši Cýra, zvolala: „He, Cýrus! To jest on, který naše vojsko povraždil, pole zpustošil, mne o syna a vás o krále oloupil.“ To pravivši nejhustším¹³ davem nepřátel naň se vrhla, a stavši nejprvé hlavu¹⁴ zbrojnoši,¹⁵ který se jí v cestu postavil, Cýra mečem proklala. Na to veliký strach nepřátele pojal, takže jako stádo¹⁶ na útěk se dali, aniž dříve utíkati přestali, až přišli k řece Araxu. I byli někteří, již spolehajíce na svou sílu, plováním zachrániti se chtěli; ale poněvadž útěk beznadějný¹⁷ byl, jedni, když je síla opustila, proudem pohlceni byli,¹⁸ jiní marně se unavivše s velikou obtíží mělčiny¹⁹ hledali a tam od scythických jezdců šmahem porubáni byli.²⁰ Při tomto vítězství bylo i to paměti hodno, že ani posla nebylo, který by krajany své o tak veliké porážce zpravil. Hlavu Cýrovu kázala Tomyris uříznouti a hodila ji do měchu²¹ krví lidskou naplněného vytýkajíc²² mu ukrutnost a řkouc: Nasyť se krví, po které jsi žíznil, a jíž jsi vždy nenasytný byl.

1. Ritu ferarum. 2. acer. 3. laborare. 4. turbatus. 5. viz čís. 95, 9. — 6. Kos. §. 529, c.; Svob. §. 57, 11, c. Koř. pag. 195 „prae“, 8. — 7. Kos. §. 604. pozn. a.; Svob. §. 100, příd. 6. Koř. §. 376, (879, vyd. 2.), 1. Pozn. — 8. animus. 9. utrimque. 10. viz pozn. 2.; též ferus, neb atrox. 11. robur; srovn. Liv. V, 39: placuit juventutem militare senatusque robur in arcem concedere. Též plurala užívají ve smyslu tom spisovatelé římské zhrsta. 12. viz pozn. 8. — 13. confertus. 14. obruncare aliquem. 15. miles, nikoliv armiger, protože substantivné užívání slova toho jest buď básnické buď novolatinské; jinak se věc má s ciceronským „armiger Catilinae“, což znamená: stoupenec Katilinův. 16. more pecorum. 17. desperatus. 18. gurgitibus hauriri. 19. vada; loca vadosa. 20. trucidare. 21. uter. 22. cum exprobratione crudelitatis.

97. *Aurelius Alexander Severus.*

Když M. Aurelius Antonius, příjímím Heliogabalus, třicátého měsíce vlády své od životní stráže¹ zavražděn byl, ihned úsilím² vojska moc vládní na Aurelia Alexandra vznesena jest. Tento, ač mladík jsa, rozumem nad věk svůj vynikaje, bez odkladu³ s velikou⁴ přípravou válku proti Xerxovi, králi perskému zdvihl, a úplně jej poraziv⁵ co nejrychleji do Gallie kvapil,⁶ kteráž plněním Germanův znepokojována byla.⁷ Tam větší část legií nepokojných⁸ co nejrázněji⁹ pokořil, což na ten čas ke slávě, brzo však k záhubě mu bylo. Neboť vojínové, hrozíce se tak prudké¹⁰ přísnosti, ze které mu i příjímí Severus vzešlo,¹¹ zabili jej, když právě s několika muži¹² v městysi britském, jemuž jméno Sicila, meškal Císař tento vystavěti dal

městu budovu¹³ překrásnou a veleslavnou; i k matce, kteráž Mam-maea slula, nad míru uctivě se choval.¹⁴ Mimo to Domitia Ulpiana, ježž Heliogabalus v čelo praetorianův byl postavil, v téže důstojnosti podržel, a Paula *) — oba byli mužové v právech na slovo vzatí¹⁵ — hned na počátku¹⁶ vlády vlasti navrátiv, dokázal, jak spravedliv k mužům šlechtným¹⁷ byl. Ačkoliv říší sotva třinácte let spravoval, zůstavil ji zevšad utvrzenou; a tato již od Romula až do Septimia o závod vynikajíc,¹⁸ úmysly Bassianovými takřka nejvyššího stupně dostoupila;¹⁹ s kterého aby ihned neklesla,²⁰ Alexandrovou starostí bylo.

1. Praetoriani (milites). 2. adniti. 3. confestim. 4. singularis. 5. seslíi se zdvojením pojmu, na př. fundere et fugare. 6. contendere. 7. tentare. 8. tumultuans. 9. constantissime. 10. vis. 11. accedere. 12. pauci. 13. opus. 14. plusquam pius. 15. muž v něčem na slovo vzatý = auctor alicujus. Teprvé v novoklassické době, na př. u Seneky, Quintiliana, Suetonia a j. nabylo slovo to významu = spisovatel, místo klassického scriptor. 16. inter exordia. 17. optimus. 18. evolare. 19. in summo consistere. 20. labi.

98. *Boj¹ Hannibalův s Římany. **)*

Jakkoliv² o povaze Hannibala Karthaginského, syna Hamilka-
rova, soudíme, musíme jej velikým vojevůdcem uznati, buď že uva-
žujeme³ válku všech nejpamátnější, již Poenové, jím vedeni jsouce,
s národem římským podnikli, buď že přemýšlíme⁴ o tom, jaká byla
jeho odvaha⁵ a obezřelost, s kterou všechny nesnáze a překážky pře-
konal. Jak veliké však bylo umění jeho válečné, nejlépe z toho po-
znati můžeme, že samojediný s tolika a tak znamenitými vůdci římskými po tolik let o nadvládu a slávu zápasil. Podivu hodno jest
též i to, že nesmířitelnou⁶ nenávisť otcovu proti Římanům, kterou
takřka zdědil⁷ a již v útlém mládí⁸ přísahou potvrdil, do poslední
hodinky života⁹ svého zachoval.¹⁰ „Když otec můj,“ tak vypravoval
sám králi Antiochovi, „chtěje se do Hispanie přeploviti, bohům obě-
toval, a mne, devítiletého chlapce, u oltáře^{11a} státi viděl, dokonav

*) Julius Paulus, proslulý právník, žil na počátku 3. století po Kr. Sepsal velmi mnoho právnických spisů, na př. ad edictum (rozuměj Hadriani) v 80 kni-
hách, ad Sabienum v 50 kn., quaestiones v 26 kn. a j. v. Neméně proslavil se
Domitius Ulpian jako právník. Z jeho a Paulových spisů záležejí na větším díle
tak řečené Pandekty, sbírka zákonů a práv římských.

**) V článcích těchto mimo k nauce o příčestích též k pravidlům o gerun-
dích a supinech hleděno jest.

obět a vzdávil svědky, povolal mne k sobě ^{11b} a tázal se, zdali bych chtěl s ním do pole táhnouti. Což když jsem dle způsobu dětského s radostí ¹² přijal, uchopiv pravici mou, dovedl ¹³ mne k oltáři, a když jsem se oběti dotknul, přísahou mne zavázal, ¹⁴ že nikdy s Římany ve přátelství žítí ¹⁵ nebudu. Vázán ¹⁶ jsa přísahou touto 36 let jsem bojoval; ta mne v míru z vlasti vyhnala; ta mne vyhnance v říši tvou přivedla; jí se řídě, ¹⁷ odeberu se, ty-li naději mou sklameš, ¹⁸ tam, kdekoliv se o válečné-moci ¹⁹ dovím, vyhledáváje po celém okršku země nepřátelů Římanům.“

1. Dimicare. 2. Kos. §. 566; Svob. §. 90., příd. 1. e; Koř. §. 359, (362, vyd. 2.), 4. — 3. animo secum reputare. 4. considerare. 5. alacritas; obezřelost = prudentia. 6. capitalis. 7. hereditate quasi relinquit, tradi. 8. admodum parvus. 9. extremus vitae spiritus. 10. non deponere. 11^a. nikoliv „altare“ neb „altarium“, což jest forma pozdější, nýbrž plur. „altaria“; též lze užiti slova „ara“. 11^b. arcessere. 12. alacer animus. 13. admovere. 14. jurejurando adigere. 15. = přítelem nebudu. 16. Kos. §. 531, B. c.; Koř. §. 290, vyd. 2. o předložce „sub“ 3. — 17. dux. 18. spem alicujus destituere. 19. = kdekoliv o moci (vires), kde o zbraních se dovím.

99. Pokračování.

Po smrti Hamilkarové a po zavraždění Hasdrubala, který nástupcem jeho v nejvyšší správě vojenské byl, Hannibal za nesmírného jásání ¹ vojnů jednohlasně ^{2a} za vojevůdce prohlášen jest. Tento ^{2b} jak potupným ³ dřevnějším mírem, tak obzvláště ztrátou Sardinie a uložným ⁴ tributem rozdrážděn jsa, ustanovil se na tom, že pro uhájení ⁵ důstojnosti vlasti válku proti Římanům zdvihne. Aby však i on, jako otec Hamilkar, a potom Hasdrubal váháním k úrazu nějakému nepřišel, ⁶ měl za to, že s ničím nesmí odkládati, a ustanovil se na tom, že Sagunt napadne, aby dobýváje města, které s Římany spojeno bylo, ⁷ zbraněmi římskými hnul. V očekávání svém se nesklamal. Neboť Saguntané znamenajíce, že Hannibal se sousedními obcemi, hlavně s Turdetany rozmišky počíná, ⁸ vypravili do Říma posly prosíce, aby jim pomoc k válce poslali, která jim beze vší pochybnosti ⁹ nastává. Když zde v senátu jedni pro brzké vedení ¹⁰ války na suchu i na moři, jiní, pokud by se to státi mohlo, pro udržení míru hlasovali, přikvapila proti nadání zpráva, ¹¹ že Hannibal Saguntu již vší mocí dobývá. Za tou příčinou ¹² byli ihned poslové do Karthaginy vysláni, aby vyžádali ¹³ Hannibala ku potrestání ¹⁴ pro zrušení ¹⁵ smlouvy, dle níž neodvislosti Saguntanů, uprostřed ¹⁶ panství Poenův a Římanův bydlících, šetřeno býti mělo.

1. Clamor. 2a. omnium assensu. 2b. v. 71, 8. 3. contumelia. 4. imponere. 5. = aby uhájil (tueri) důstojnosti (dignitas) vlasti. 6. casu aliquo opprimi. 7. jest myšlenka Hannibalova. 8. certamina serere. 9. haud dubie. 10. provede se celou větou, jakož i následující: pro udržení míru. 11. spe celerius allatum est. 12. užije se obratu: kterážto věc když seznána jest. 13. deprecere. 14. in poem. 15. rumpere. 16. medius; s čím se musí shodovati?

100. Pokračování.

Zatím, co se v Římě takto radili, vpadl Hannibal s vojskem nepřátelským do území Saguntského, a zpusťošiv kolkolem¹ území s největším úsilím na město ve třech proudech² udeřil. Na obou stranách bylo statečně a urputile bojováno, i nebylo daleko toho, že by Poenové s nepořízenou³ byli odtáhli, poněvadž Hannibal, poněkud neprozřetelně ku hradbám se blíživ,⁴ kopím spředu do stěha⁵ silně uhozen byv klesl,⁶ čímž kolkolem postrach a útěk nastal. Když se však rána vůdcova zhojila,⁷ boj znova⁸ prudčí povstal,⁹ kterým Saguntané den co den více tísnění a oslabování byli. Když konečně shledali, že nemohou města déle držeti,¹⁰ domníval se Alko, muž urozený, že by na čase bylo, i bez vědomí a proti vůli¹¹ občanů svých nepřítelů o milost prositi, a odešel v noci tajně do ležení Hannibalova. Tento však nabídl,¹² jakoby vítězství již jisté¹³ měl, tak kruté¹⁴ podmínky, že Alko strachem,¹⁵ že by, radě občanům k takovému míru, zavražděn byl, u nepřítelů zůstal. Když takto¹⁶ Saguntané žádné naděje neměli, že by se jim od rozhněvaného vítěze čestného míru, aniž od Římanů pomoci dostalo,¹⁷ snesše zlato a stříbro na náměstí, metali je do ohně, který za tím úmyslem¹⁸ náhle¹⁹ rozdělali,²⁰ a tam též sami se vrhali;²¹ jiní zavřevše se se ženami a dětmi do domů, sebe a všechn svůj majetek pálili, opět jiní ozbrojeni jsouce, nepřestali dříve bojovati, až umírali. A když konečně nejsilnější věž, dlouho berany otrásána jsouc se sřítla,²² tu Hannibal, vši silou útok učiniv, města se zmocnil a krutý rozkaz dal, aby všickni dospělí²³ povražděni byli.

1. Passim. 2. tripartito. 3. re infecta. 4. subire. 5. adversum femur ictus; srovn. Caes. de b. g. V, 35 na konci: Lucius Cotta . . . in adversum os funda vulneratur. Rozněž praví Sueton. Octav. 20.: „dexterum genu lapide ictus.“ Srovn. Kos. §. 415; Svob. §. 44. příd. 1. — 6. cadere. 7. curare. 8. de integro. 9. užije se časoslova složeného. 10. tueri; sustinere. 11. invitus. 12. ferre. 13. exploratus. 14. tristis. 15. Kos. §. 478. pozn. 1.; Svob. §. 41. 1. příd.; Kof. §. 268, (271, vyd. 2.). Pozn. 1. — 16. ita, neb itaque quum. 17. = když neměli na-

děje . . . čestného míru . . . ani pomoci. 18. ad id. 19. raptim. 20. facere. 21. se praecipitare. 22. procidere. 23. puberes.

101. Pokračování.

Když zpráva o stroskotání Saguntu do Říma se donesla,¹ a skoro téhož času vyslanci z Karthaginy se navrátivše zvěstovali, že vše jest smýšlení nepřátelského,² chystala se veliká moc pozemní i námořní a vše, čeho k vedení tak veliké války potřebí bylo. Když senát věc tak zařídil, usnesl se na tom, že ještě jednou³ pošle vyslance do Afriky, aby se otázali,⁴ zdaž Hannibal z usnesení obce Sagunt napadl, a kdyby se k tomu přiznali a toho hájili, že se (to) usnesením obce stalo, aby Karthagiňanům⁵ válku vypověděli. Když pak tito do Karthaginy přišli a do senatu uvedeni byli,⁶ kdosi ze senatorů, dovědév se o požadavcích⁷ jejich, z nepoctivosti⁸ ostře je vinil⁹ a žádal, aby přestali¹⁰ zmiňovati se o Saguntu a Hiberu a k čemu již dávno mysl jejich se nesla,¹¹ aby již konečně¹² projevili: tu Q. Fabius, náčelník poselství, záhyb*) z togy strhnuv, pravil: Zde válku a mír přinášíme; cokoliv se líbí, vezměte. Na toto vyzvání¹³ ne méně urputně zvoláno,¹⁴ aby dal, co z obojího se mu líbí.¹⁵ A když tento záhyb rozhrnuv, že válku dává, pravil, odpověděli všickni, že (ji) přijímají, a že ji touž myslí¹⁶ povedou, s jakou ji přijali. Tak veliká byla bojechtivost Karthagiňanů, že by byli sami Římanům válku vypověděli, kdyby tito nebyli tak učinili. Když záležitost ta takto vyřízena¹⁷ byla, rozešli se poslanci a senát na různé strany.¹⁸

1. Věta se uspořádá dle následujícího vzoru: „Irritatis utriusque partis animis, quum spiritum plebs sumpsisset, patres ausi sunt.“ 2. omnia hostilia esse. 3. iterum. 4. percentari. 5. populus Carthaginiensis. 6. do senátu uvéstí někoho = alicui senatum dare. 7. conditio. 8. infidelitas. 9. graviter accusare aliquem. 10. omittere. 11. parturire. 12. aliquando. 13. sub hanc vocem. 14. succlamare. 15. velle. 16. animus v pluralu. 17. rem peragere. 18. in diversa.

102. Pokračování.

Zpráva,¹ že v Římě a v Karthagině na válce se usnesli,² Hannibala ještě více roznítla a podněcovala jej, aby něčeho většího se

*) Toga, svrchní šat, národní to roucho občanů římských v čas míru, dle čehož i „togati“ nazváni byli. Smysl slov na tomto místě jest, že Q. Fabius toga tak složil (sinum ex toga fecit), že takměř důlek na způsob kapsy tvořila, ve které obojí (bellum et pax) jako uzavřeno jsouc, rozhrnutím záhybu takřka se vysypalo, což „sinum effundere“ se jmenovalo.

odvážil³ a válku do Itálie samé přenesl. Svolal tedy vojíny hispaniského původu — neboť u punských nebylo třeba tak činiti — a hleděl je vychvalováním a sliby⁴ k přijetí vzdálené⁵ od domova služby vojenské pohnouti.⁶ Když pak ihned Hispanii a Afriku velikými posádkami sesilnil, vytáhl počátkem léta r. 218 př. Kr. z Nové Karthaginy, kam vydobiv Saguntu vojsko do zimního tábora odvedl,⁷ a překročil řeku Hiber, která byla hranicí mezi panstvím římským a karthaginským, jsa té naděje, že, nakloní-li si kmeny galské, snadno bez jakékoliv překážky⁸ přes vysoké⁹ Alpy přejde. Čerstvostí k víře nepodobnou přepravil se¹⁰ přes pyrenejské hory a když jednotlivé národy buď mocí, buď vyhrůžkami, buď dary uspokojil,¹¹ táhl¹² Gallii a dorazil¹³ takto až k Alpám. Avšak zde bylo vše tak hrozné a na pohled ohydzné,^{14a} že povždy neohrožená mysl^{14b} vojínů zastrašena byla. Když se tedy Hannibal pevně na tom ustanovil,¹⁵ že dále potáhne¹⁶ a na Itálii se oboří,¹⁷ svolav shromáždění¹⁸ povzbudil vojíny vlastní odvahou¹⁹ a slibem,²⁰ že, až přes Alpy přejdou, konec namáhání jim nastane, tak velmi, že i ostatní nesnáze a nebezpečnosti, které by jim ještě hrozily, s největší ochotností podstoupiti se uvolili.

1. Viz Kos. §. 707; Svob. §. 186. příd. 2. (§. 140, příd. 2.); Koř. §. 295, 298. vyd. 2. Aby totiž Latiník nedostatek abstraktních pojmů nahradil, užívá neutra participia pft. pass., které, ač není úplně substantivováno, předce v takových případech substantivum zastupuje, na př. Cic. de off. I. 10, 10: „nihil habeo praeter auditum.“ Neřídka užívá se i předložky, na př. Liv. 29, 10 „invento carmine in libris Sybyllinis, propter crebrius eo anno de coelo lapidatum inspectis.“ Liv. 28, 12 „post Hasdrubalis vero exercitum cum duce... delectum.“ 2. decernere, hlavně o soudech a o senátu; srovn. senatus decretum. 3. suscipere. 4. místo podstatných užije se časoslov. 5. longinquus. 6. adducere. 7. in hiberna concedere. 8. = poněvadž mu nikdo překážeti nebude. 9. substantivně. 10. superare. 11. pacare. 12. iter facere per. 13. pervenire. 14a. foedus; na pohled vyjádří se časoslovem. 14b. srovn. 17, 10. 15. ustanovil jsem se pevně na něčem = stat mihi sententia. 16. pergere, což se ještě sesílí časoslovem ire. Třeba zde poznamenati, že pergere znamená vždycky v počaté cestě pokračovati a nikoliv „na cestu se vydávati neb jíti,“ na př. půjdu do Říma nesmí se říci: pergam Romam, nýbrž: proficiscar (profecturus sum) Romam. 17. petere. 18. concionem advocare. 19. alacritas. 20. spem proponere.

103. Pokračování.

A věru¹ bylo potřebí jednak k víře skoro nepodobné vytrvalosti² vojínů, jednak největší odvahy a obezřelosti vůdcovy, aby přemohli tak veliké obtíže a přetrpěli tolik nehod. Devátého dne přišli konečně

po mnohém bloudění^{3a} na téměř^{3b} Alp, kde Hannibal vojínům cestou a bojem⁴ s horály utmáceným dvoudenního⁵ odpočinku dopřál.⁶ Když pak na to zdlouhavě dále táhna pozoroval, že pro krutou⁷ zimu a velké nebezpečství, jež den co den vzrůstalo,⁸ nechuť a málomyslnost⁹ na tváři všech se jeví:¹⁰ kázal, jakmile příležitost k tomu se naskytla, na jakémisi horním výběžku,¹¹ odkud daleko široko rozhled byl, vojínům stanouti,¹² i ukázal jim Itálii a nivy kolem Pádu¹³ pod vrcholy alpskými se rozprostírající¹⁴ a pravil, že přestupují nyní nejen hranice Itálie, ale i města Říma, které v brzku ne Římanům, nýbrž jim náležeti bude, jestliže mužně ku předu kráčetí budou. Tato naděje tak rozjařila mysl^{14b} všech, že, ačkoliv tažení dolů^{15a} mnohem obtížnější bylo než cesta vzhůru, ničím předce nedali se zastrašiti. Takto sestoupil Hannibal do rovin italských pátý měsíc, co^{15b} vytáhl z Nové Karthaginy, přešed, jak někteří za to mají,¹⁶ v patnácti dnech přes Alpy. Veliká byla sice ztráta jak soumarů a jiných válečných potřeb, tak hlavně mužstva; avšak přemožení¹⁷ tak mnohých a tak velikých překážek a nebezpečství naplnilo vojsko Hannibalovo nadějí, že tím snadněji vojska římská přemohou a zpupné vítěze pokorí. Jak četné zástupy Hannibal měl, když do Itálie přestoupil, není v pramenech¹⁸ na jisto postaveno; neboť ježto jedni pšíí, že bylo 100.000 pěších a 20.000 jezdců, jiní pouze 20.000 pěších a 6000 jezdců čítají.¹⁹

1. Et, s kterým se obyčejně bezprostředně výrok spojuje. 2. patientia. 3^a. errores; předložka po = per. 3^b. jugum. 4. časoslovo. 5. substantivně. 6. dare. 7. vyjádří se, jakož i následující „veliké“ substantivem. 8. ingravescere. 9. pigritia et desperatio. 10. in vultu emiuere. 11. promontorium. 12. signa consistere. 13. circumpadanus. 14. subjectus. 14^b. srov. 17, 10. 15^a. jednoduše: iter; cesta vzhůru = ascensus. 15^b. srov. Kos. §. 546, P. 1; Koř. 849, P. 1. (2. vyd.). 16. ut quidam auctores sunt. 17. Kos. §. 648. b.; Svob. §. 185; Koř. §. 416, (419, vyd. 2.). 18. vyjádří se konkrétně slovem: auctor. 19. netřeba zvláště klásti, protože první časoslovo dostačuje.

104. Pokračování.

Přišel¹ do Gallie předalpské jevil² Hannibal ihned takovou činnost, čerstvost, statečnost a obezřelost, jaké snad^{2b} nikdy při žádném vůdci nebylo³. Když se tedy jeho vojsko, po namáhání na cestě a nedostatku potravy a oděvu sotva⁴ zotaveno jsouc, sesílilo odpadnutím Gallův, kteří⁵ římské vládě nepřáli;⁶ vytáhl⁷ téhož roku proti nepříteli, a porazil jej na hlavu ve dvou bitvách po sobě⁸ na Ticinu a na

Trebií. Potom⁹ marně se o to snaživ,¹⁰ aby přes pohoří apenninské přešel, vojsko do zimního ležení odvedl. Odtud hnul se¹¹ počátkem jara r. 217. do Etrurie, která na dobytek a obilí velmi bohatá¹² byla. Avšak cesta, která tam vedla¹³ bažinami a takovými místy, jež tenkrát Arnus nad obyčej¹⁴ zaplavil, byla na nejmýš obtížna a zdraví vojínův nebezpečna. A tak bylo vojínům po čtyři dni a tři noci blátem a přehlubokou¹⁵ vodou táhnouti, i nebylo místa, kde by odpočinouti, ani kde by spátí mohli, kde by na suchu¹⁶ utrmácené údy položili,¹⁷ leč když na hromady padlých¹⁸ na cestě soumarů a naházená¹⁹ na ně zavazadla si ulehli.²⁰ Hannibal sám, maje oči bolavé,²¹ jel, aby výše z vody vyčníval, na slonu, který samojediný ze všech zbyl; předce však bděním a noční vlhkostí, a že²² k hojení ani času ani příhodného místa nebylo, o jedno oko přišel.²³

1. Vyjádří se celou větou. 2. uti; k označení započetí děje užije se časoslova: coepisse. 2b. srov. 2, 18. 3. esse in aliquo. 4. vixdum. 5. možno klásti plnější výraz: jejichž mysl. 6. aversum nebo alienatum esse ab aliquo. 7. pouze: ducere, kteréhož se v podobném případě zhusta absolutně užívá, na př. Liv. I. 27.: „Tullus Mettius exercituque ejus ab Alba accitio, contra hostes ducit.“ Liv. XXII, 15 na konci: „Conjunctis exercitibus dictator ac magister equitum castra in viam deferunt, qua Hannibal ducturus erat.“ 8. deinceps (klade se hned za číslovku). 9. = což když se událo. 10. conari. 11. castra movere. 12. copiosus. 13. ferre. 14. solito magis. 15. vorago. 16. in sicco. 17. sternere. 18. prosternere. 19. cumulatus. 20. insuper incumbere. 21. aeger oculis. 22. podobná změna vazby, kde místo substantiva, participia, gerundia neb gerundiva s předložkou k označení pohnutky, účelu a p. celá věta se klade, nalézá se zhusta, na př. Liv. I, 4. „sen ita rata, seu quia deus auctor culpae honestior erat.“ u téhož XXI, 51, 5. litteraeque . . . de transitu . . . Hannibalis, et ut primo quoque tempore, collegae ferret auxilium missae traduntur.“ 23. oculo capi.

105. Pokračování.

Ztrativ tolik lidí a soumarů když konečně z míst bařinatých vyvázl,¹ položil se táborem, jakmile na suchu to učiniti² mohl; dovědév se pak na jisto,³ že konsul K. Flaminius kolem hradeb Arretia, města⁴ na úpatí hor apenninských ležícího, se nalézá, poslal vyzvědače, aby polohu krajiny a cesty, hlavně pak záměry nepřátel a povahu vůdcovu, vůbec vše, co by mu (Hannibalovi) ku prospěchu býti⁵ mohlo, s největší bedlivostí vyskoumali⁶ a tábor nepřátelský s místa bezpečného si prohlédli.⁷ Obdržev zprávu,⁸ že konsul jest muž prudký⁹ a odvážný, který ani zákonů, ani senatu, ani bohů se neštítí,¹⁰ a který by si poklidu nedoprál,¹¹ byt i nepřítel pokojně

se choval: ¹² hleděl jej ještě více popuzovati ¹³ a drážditi, naděje se, že v každé příčině ¹⁴ prchlivě a nepředložené ¹⁵ jednati bude. Nevšimaje si tedy nepřítelů táhl Hannibal středem Etrurie a zároveň se stavěl, jakoby chtěl na Řím udeřiti. ¹⁶ Takto přivábil ¹⁷ konsula, který těžce nesl, že Poenové již po středu Italie se roztahují ¹⁸ a bez překážky ¹⁹ proti Římu samému postupují, na místo velmi nepříhodné mezi horami a jezerem trasimenským. Nevšimaje si nepříznivých ²⁰ znamení a nečekaje na kolleagu svého, pustil se Flaminius za Hannibalem, který v otevřeném údolí tábor rozbiv sám s Afričany a Hispany v něm se rozložil, ²¹ ostatní však vojsko za hory vedl, jízdu pak u samého vchodu ²² do průsmyku, kde ji návrší vhodně kryla, rozestavil, takže Římané, jakmile by v tato místa vkročili, a jízda ze zálohy své se vyřítla, ze všech stran obklíčení by byli, jak se i skutečně událo. Veliká část Římanů vzala tedy porážku, ²³ a ti, kdož spásy útekem hledali, ve vlnách zahynuli. Asi 6000 mužů, kteří si mečem cestu skrze voje nepřátelské proklestili ²⁴ a z průsmyku unikli, ²⁵ následujícího dne, když mimo jiné nehody ²⁶ i převeliký ²⁷ hlad je trápil, Maharbalovi se vzdalo. —

1. Emergere. 2. „to učiniti“ ne třeba překládati. 3. certum habere aliquid. 4. rozvede se větou relativnou. 5. in rem esse; srovn. Liv. 34. 19: Cognitis mox, quae nosci prius in rem esset, relaturum. 6. cognoscere. 7. visere. 8. certiozem fieri. 9. ferox. 10. metuentem esse; srovn. Kos. §. 464. Svob. §. 84, příd.; Kof. §. 262; (263, vyd. 2.). — 11. quiescere. 12. quietum esse. 13. agitare. 14. omnia. 15. ferociter ac praepropere. 16. romana moenia oppugnare. 17. deducere. 18. vagari. 19. — poněvadž jim nikdo nepřekáží (resistere). 20. malus. 21. considerare. 22. fauces. 23. Svob. §. 80. pozn. — 24. ferro viam facere. 25. ex saltu evadere. 26. podstatné „nehody“ nevyjádří se, nýbrž přináležející k němu adjektivum dá se do plurálu rodu středního. — 27. extremus.

106. Pokračování.

Porážkou touto, jak staří vypravují, hlavně Flaminius sám vinen byl, protože si znamení, ¹ která nešťastný konec předpovídala, ² ne všimál. ³ Neboť když po prohlídce ⁴ svého vojska k Arretiu táhl, a při poradě všickni ostatní mu radili, aby na spolukonsula čekal a za Hannibalem se nehnal: vyřítil ⁵ se rozzloben z rady, a dav ⁶ zároveň znamení k pochodu skočil na kůň, který však náhle sklesl ⁷ a konsula padaje ⁸ přes hlavu shodil. ⁹ Ačkoliv tím všickni okolo stojící vyděšení byli, a za zlé ¹⁰ znamení k započetí bitvy to měli; Flaminius předce nižádných vrtochů neznaje, ¹¹ ve předsevzetí svém setrval, ano vyplsniv všecky, kteří se mu na odpor stavěli, pravil, že nepřipustí,

aby Hannibal, vyklouzna¹² mu z rukou, Itálii plenil,¹³ a niče a pále vše, až k hradbám Říma přitáhl. I když potom opět ze žraní posvátných kuřat¹⁴ věštiti si dal,¹⁵ odkládal strážce kuřat¹⁶ s dnem k početí bitvy. Tu otázal se ho Flaminius, co by měl činiti, kdyby kuřata ani později zřáti¹⁷ nechtěla? Když onen odpověděl, že se musí vyčkati,^{18a} pravil Flaminius: Vskutku, překrásné to věštby,^{18b} smí-li se něco podniknouti,¹⁹ když kuřata hladova jsou, ale když jsou syta, nic činiti se nesmí. I dal rozkaz, aby praporečníci prapory ze země vytrhli²⁰ a vojsko k odchodu pohotově bylo. Když pak mu zvěstováno, že jeden z praporečnicků, ačkoliv všecku sílu vynaložil,²¹ praporu ze země vytrhnouti nemůže, pravil, obrátiv se k poslovi: Vrať se²² a²³ zvěstuj, aby prapor vykopali, jestliže jim k vytažení ze²⁴ strachu ruce zdřevěněly.²⁵ Na to pak vojsko na pochod²⁶ se dalo.

1. Prodigium. 2. portendere. 3. cantemnera. 4. lustrare. 5. se proripere. 6. proponere. 7. corruere, 8. labi (participium). 9. effundere. 10. foedus. 11. rem religioni habere. 12. emitti. 13. užije se časoslova složeného. 14. pulli. 15. tripudio auspicari. 16. pullarius. 17. pasci. 18a. quiescere. 18b. spona „jsou“ vynechá se též v latině, což zvláště při rychlém postupování se děje, jakož se i při výrazech interjekcionálních stává. Srovn. též: §. Kos. 819; Svob. §. 4.—19. rem gerere. 20. convellere. 21. moliri. 22. abire. 23. vynechá se. 24. srovn. č. 96, 6. 25. obtorpescere. 26. = táhnouti (incedere) počalo.

107. Pokračování.

Po bitvě u Trasimenu táhl Hannibal do Apulie. V Římě však, jak¹ toho nepříznivé okolnosti² vyžadovati se zdály, Q. Fabius Maximus diktátorem ustanoven jest.³ Tento, poučen jsa nedávnými nehodami Římanů a maje za to, že více rozvážně než prchlivě⁴ a nepředložené věc věsti musí, unavoval a seslaboval meškáním a dráždění⁵ netrpělivého Hannibala. Než brzy na místo této taktiky⁶ a povážlivosti nastoupila šílená ona odvážlivost,⁷ která již před tím u jezera⁸ trasimenského Římanům tak záhubnou byla. Neboť když Fabius za příčinou obětí do Říma nazpět povolán byv, veliteli jízdy M. Minuciovi vojsko odevzdal, a jej při tom napomínal, aby více v rozvahu⁹ než ve štěstí důvěřoval, a nikoliv příkladem Semproniovým a Flaminiovým se neřídil: nedbal tento rozkazu jeho, nýbrž s Hannibalem bitku¹⁰ svedl. Poněvadž však šťastný konec¹¹ tohoto boje a přízeň vojska ještě opovážlivějším jej učinily, svedl po návratu Fabiově po druhé bitvu s Hannibalem, i byl by se svými zahynul, kdyby mu onen v pravý čas s druhou částí vojska nebyl na pomoc přispěl. Když

nejvyšší pololetní velitelství Fabiovo skončeno bylo,¹² se stejnou slávou u svých občanů i u nepřátel diktaturu složil.¹³ Konsulové vedli pak válku dle taktiky Fabiovy; jednak vojsko nepřátelské stále znepokojovali,¹⁴ jednak, kdykoliv Hannibal jednotlivá oddělení na spíži¹⁵ vyslal, v pravý čas a na rozličných místech po ruce byli; zkrátka, Hannibal byl tak tísněn, že by se byl do Gallie navrátil,¹⁶ kdyby se nebyl obával, že odchod jeho útěku podobati se bude.¹⁷

1. Kos. §. 393, pozn.; Svob. §. 9.; Koř. 208, (209. vyd. 2.), 2.—2. iniquitas, difficultas rerum. 3. dicere, protože diktator ne od lidu volen (creare), nýbrž vybičnutím senatu od konsula jmenován byl; ostatně se i výraz creare a též facere o volení diktatora vyskytuje. Srovn. Cic. Cato M. §. 56 „aranti L. Quinctio Cincinnato nuntiatum est, eum dictatorem esse factum.“ Liv. II, 18: „ita lex jubebat de dictatore creando lata. 4. ferociter. 5. ludificari. 6. ars. 7. temeritas. 8. netřeba vyjádřiti slovo: lacus. 9. consilium. 10. proelium leve (levius). 11. res secundae. 12. semestre imperium exigere. 13. Kos. §. 472, pozn.; Svob. §. 49. příd. 1., pozn.; srovn. též Koř. §. 279. (282, A, 1. vyd. 2.).—14. agmen carpere, 15. frumentari. 16. repetere. 17. fugae speciem abeundo timere.

108. Pokračování.

To byl tedy jediný způsob s Hannibalem válku vésti, to jediný prostředek spásy. Avšak z konsulův následujícího roku byl jeden, K. Terentius Varro, člověk ve všech záměrech náhlý,¹ Flaminiovi a Minuciovi podobný, který neostýchal se² veřejně³ tvrditi, že umění Fabiovo válku sice prodloužilo, ale neukončilo, že onen chtěl raději vládnouti, nežli rozhodné bitvy s nepřitelem se odvážiti;⁴ válka že u vnitř⁵ obce trvati bude, jestliže více Fabiův veliteli se stane; on že ji onoho dne ukončí, kterého s nepřitelem se setká. Ze příchodu takového konsula Hannibal velice se zaradoval; neboť se bál méně odpůrce, který by se všeho odvážil, než toho, který by nic nerozvážně⁶ nekonal. Takový byl druhý konsul L. Aemilius Paulus, muž mírný a opatrný, jehož nebylo tajno,⁷ že mu nebude méně se spolukonsulem bojovati, než s nepřitelem. Hannibal spoléhaje v nesvornost konsulů a v přenáhlenou povahu⁸ Varronovu, jakož i v okolnost, že tento při nahodilé bitce⁹ drancovníků zvítěziv v odvážlivosti své takřka se namísal,¹⁰ Římany opět a opět k boji podněcoval. Avšak po mnohých marných pokusech, nemaje¹¹ naděje, žeby vojsko své v oněch místech vyživiti mohl, ustanovil se na tom, že do teplejších a úrodnějších krajín apulských potáhne. Tam táhli za ním Římané proti vůli Paulově, aby strašnou porážkou Kanny proslavili.¹² Terentius hoře žádostí, aby rozhodný boj s Hannibalem svedl,¹³ dal téhož dne, když mu vůdcovství

případlo¹⁴ — neboť konsulové ve válce ob den nejvyšší velitelství měli¹⁵ — znamení k boji, a vedl vojsko své proti nepříteli. Paulus ho následoval, poněvadž byl zavázán, úmysl kolegův podporovati, byť ho i neschvaloval. Příchod nepřátel byl Hannibalovi přezádoucí; neboť již dávno vše dle své známosti běhů válečných¹⁶ a dle lsti¹⁷ tak zařídil, že, jak se i stalo, vše na záhubu vojska římského se shluklo.¹⁸ Šlechetný¹⁹ L. Aemilius smrtí pykal²⁰ odvážlivosti kolegovy.

1. Praecept. 2. pudere. 3. veřejně t. j. na veřejném místě, na ulici atd. = in publico, kdežto publice znamená sice též veřejně, avšak skrývá v sobě pojem moci, neb rozkazu nějaké osoby, ať jest to obec, město, neb jakákoliv skutečná osoba; tak na př. legationis princeps publice dixit znamená, že mluvil jménem někoho, z rozkazu své obce, která jej vyslala; avšak: Flaminius chlubil se veřejně musí se vyjádřiti: Fl. in publico gloriatus est, protože se to dělo na místě veřejném; taktéž znamená: epochu veřejně postaviti = statnam in publico collocare. 4. de summa rerum decertare. 5. in visceribus. 6. temere. 7. Svob. §. 13, příd. 4; Koř. §. 225. (vyd. 2.). — 8. ingenium praeproperum. 9. pugna tumultuaria. 10. namlsati se = inescari. 11. relinquere. 12. nobilitare. 13. viz pozn. 4. — 14. cui sors imperii ejus diei erat. 15. alternis imperitare. 16. res militaris. 17. Kos. §. 744; Svob. §. 75, příd. 5; Koř. §. 316, (319, vyd. 2.), 3. — 18. conspirare ad neb in rem. 19. optimus, neb fortis. 20. poenas alicujus luere capite, morte.

109. Pokračování.

To byla bitva kanenská Římanům neméně záhubná než známá ona porážka u Allie.¹ Takto dostoupil Hannibal nejvyššího vrcholu slávy,² ježto³ mu žádná lidská moc překážeti se nezdála, aby hned po⁴ vítězství na Řím neudeřil. Velitel jízdy, Maharbal, radil mu sice, aby tak učinil, nabízejí se, že sám s jízdou napřed postupovati⁵ bude, a vytýkaje váhajícímu vůdci, že dovede⁶ sice vítěziti, nikoli však vítězství užiti; avšak Hannibal — pro kterou příčinu vyšetřiti se⁷ nedá — upustil⁸ od Říma a táhl do Kampanie, aby Kapuu, město Italie po Římu nejmocnější, příchodem svým k odpadnutí přiměl.⁹ Tam uvedl do zimního ležení své vojsko, kteří již tři leta pod střechem nebyli. Zde tělo i mysl¹⁰ vojáků majících nadbytek všech rozkoší tak zmalátněla,¹⁰ že právem říci se¹¹ může, Kapua že byla Hannibalovi druhými Kannami. Římané pak větší byli myslí¹² po porážce u Kanen, nežli kdy před tím ve štěstí;¹³ žádná známka¹⁴ strachu, žádná zmínka o míru. Tak se stalo, že Hannibal, když boj obnoven byl,¹⁵ v několika bitvách po sobě poražen jest, a již nepřemožitelným jménem nebyl, ač¹⁶ veliké bylo nadání vůdcovo, který beze vši posily z domova¹⁷ ještě patnácte let v zemi nepřátelské meškal, ježto Římanům den co

den nové mladé mužstvo¹⁸ dorůstalo.¹⁹ Nic však bolestněji se ho nedotklo,²⁰ než porážka bratra Hasdrubala, kterou vzal r. 208. Tento totiž převedl vojsko z Hispanie přes pyrenejské a alpské hory a hrozil novou válkou Itálii. Dověděv se o tom konsul K. Klaudius Nero, opustil v noci ležení, aby toho Hannibal nepozoroval,²¹ a táhl do Umbrie, kde s kolegou M. Liviem Salinatorem se spojiv²² vojsko Hasdrubalovo z nenadání napadl a úplně potřel.²³ Když Hannibal o neštěstí tomto zprávu obdržel, nesl prý je těžce a trpce,²⁴ i zvolal: Nyní poznávám osud Karthaginy.

1. Alliensis; Allia řeka v Sabínsku, známá nešťastnou bitvou Římanů s Gally, kteří Brennem vedeni jsou vojsko římské úplně potřeli r. 387. př. Kr., odtud: dies alliensis = dies nefastus; co se týká slov: „známá ona“ srov. Kos. §. 727, P. 1; Koř. §. 312 (2. vyd.), ille, P. 1. 2. summa gloria, nebo též: summum culmen gloriae; srov. Liv. 45. 9. ku konci: a summo culmine fortunae ad ultimam finem centum quinquaginta annos stetit. 3. quippe qui; srov. Koř. §. 391. (vyd. 2.) 6, P. — 4. confestim a. 5. praecedere. 6. scire, z čehož se při následující zápornosti v latině doplní: nescire. 7. comperire. 8. relinquere. 9. ad defectionem cogere. 9b. srov. 17, 10. 10. enervari. 11. Kos. §. 654. pozn. 2.; Svob. §. 134. příd.; Koř. §. 420, (423, vyd. 2.). — 12. majores animos habere. 13. pouhé označení času. 14. significatio. 15. redintegrare. 16. Kos. §. 788. pozn. 1. i 2; Koř. §. 384 (vyd. 2.) P. 2. 17. domesticus. 18. juvenus. 19. subolescere. 20. gravior affigere. 21. sentire. 22. copias jungere cum aliquo. 23. ad internecionem delere. 4. graviter et acerbe ferre.

110. Dokončení.

Hannibal dobře prorokoval; neboť nejen v Itálii klonilo se štěstí Karthaginy k úpadku,¹ nýbrž i na Sicílii a v Hispanii veliká změna věcí se stala. Ona totiž, když Marcellus Syrakus dobyl, v římskou provincii proměněna,² tato však P. Scipionem Poenům odňata jest. Tento jsa asi 24 let stár přeplavil se do Afriky, ačkoliv nejstarší vůdcové tomu odporovali,³ a způsobil svými vítězstvími, že Karthagiňané Hannibala z Itálie nazpět povolali. Zřídka se stává, praví spisovatelé, že někdo, z vlasti vyobcován jsa, tak smutně domov opouští,⁴ jako Hannibal, louče se s nepřátelskou zemí: a nebyl toliko smuten, nýbrž nařkal⁵ i na bohy, na lidi a sama sebe, že, nedbaje rady Maharbalovy, hned po vítězství kanenském proti Římu netáhl. Přiraziv⁶ k Africe chvátal⁷ proti Scipionovi, který se rozložil u Zamy, města 5 dní cesty od Karthaginy vzdáleného. Když pak tuto marně se soupeřem svým v rozmluvě⁸ o mír jednal, sešikovav vojsko své s podivuhodnou umělostí, pokusil se o vše, čeho jen nejvyšší umění válečné a osobní sta-

tečnost dověsti mohly. Nicméně Římané pole obdrželi.⁹ Když takto Hannibal takřka poslední zkoušku hrdinství podnikl,¹⁰ utekl do Hadrumeta, odkud do Karthaginy se navrátil po 36 letech, co¹¹ jako chlapec od tamtud byl odešel, a prohlásil se v radě, že není žádné naděje spásy, leč by míru dosáhli. Ačkoli však Hannibal těžce navštívené¹² vlasti k míru radil, předce sám v nenávisti proti Římanům až do posledního vzdechnutí setrval.¹³

1. Se inclinare, v čemž pojem „úpadek“ již obsažen jest. 2. in provinciae formam redigere. 3. repugnare. 4. = zřídka kdo opouští (cedere). 5. incusare. 6. navem appellere in neb ad locum. 7. contendere. 8. per colloquium. 9. superiorem neb victorem discedere. 10. virtutis opus edere. 11. Kos. §. 546. pozn. 1.; Koř. §. 846, (849, vyd. 2. P. 1.) — 12. rebus adversis (vehementer) afflictam esse. 13. = zůstal si důsledným sibi constare in aliqua re.

111. *Jak svoboda Řeků za své vzala.*¹

Velmi vhodně praví jistý dějepisec, že státy řecké vespólnou závistí a vládychtivostí jednotlivých mužů vždy více se oslabovaly, a ježto bez míry a maně² v záhubu se vrhaly,³ teprve podmaněny byvše,⁴ nahlédly, že to, v čem jednotlivým ujma se dělá,⁵ na všechny působení má.⁶ To se objevilo zvláště ve válce fokejské, která též válkou svatou⁷ se nazývá. Když totiž Spartánové a Athéňané síly své rozdrobili,⁸ začali Thébané, jakmile Epamínondou vedeni jsouce náčelnictví v celém Řecku sobě dobyli, ve válce přemožené státy Lacedaemoňanů a Fokejských i na dále obviňováním, které v radě Amfiktyonů⁹ přednášeli, pronásledovati, a o úplné zničení¹⁰ jich se zasazovati.¹¹ Když tedy Fokejští jakési území, které delfskému Apollinu zasvěceno¹² bylo, násilně si přivlastnili, byla jim návodem Thébanů od Amfiktyonů tak veliká peněžitá pokuta uložena, jaké zaplatiti nemohli. Kteroužto přísností rozníceni byvše,¹³ přepadli ve své zoufalosti, Filomelém, mužem přeuadatným a vlastimilovným vedeni jsouce, chrám Apollina delfského, vybrali odtud mnoho¹⁴ zlata a stříbra, sebrali za to veliké námezdnické vojsko, a bojovali, zvláště když Athéňané a Spartánové vojsko na pomoc jim poslali, po nějaký čas šťastně proti Thébským a oněm obcím, které provedení¹⁵ výroku Amfiktyonů na se vzaly.¹⁶

1. Interire. 2. temere. 3. ad interitum ruere. 4. opprimere. 5. jacturam facere. 6. pertinere ad aliquem; rčení toto neznáčí nikoliv: „co se mne týče,“ kteréž se vyjadřuje slovy: „quod ad me attinet,“ nýbrž rovná se obratu: quod mei officii est, neb: quod mea interest; znamená tedy: co jest mou povinností,

co jest v mém prospěchu. 7. sacer. 8. atterere. 9. deferre ad Amphictyonas neb Amphictyonum consilium. 10. exstinguere atque delere. 11. id agere. 12. Kos. §. 440, pozn. 2; Koř. §. 236, pozn. 5, (239. P. 7. vyd. 2.). — 13. srovn. č. 100, 15. — 14. magnum (ingens) pondus; též: multum aurum argentumque Liv. 26. 11.; cum auro argenteoque multo Sall. Jug. 18.—15. auctoritatem alicujus tueri. 16. in se recipere s následujícífm infinitivem.

112. Pokračování.

Při takovém rozdvojení¹ Řeků domníval se Filip macedonský, který již dávno svobodě všech úklady strojil, a rozbroje obcí řeckých rozdmychoval,² že nesmí tohoto příhodného okamžiku³ k podmanění Řeků propásti.⁴ Vpadl tedy s vojskem přihotoveným⁵ do Thessalie, předstíraje, že chce vnitřní rozbroje této země potlačit, jsa té naděje, že se mu odtud brzy nějaká příležitost k válce poskytne. I nesklamal se v očekávání svém. Neboť když Fókejšti za Onomarcha, jenž po smrti bratra svého Filomela vůdcem zvolen byl, ve spolku⁶ s Thessaly pořád šťastněji bojovali,⁷ povolali Thébané krále macedonského na pomoc. Neváhaje vytábl s velikou mocí válečnou do boje proti Fókejským, poručiv svým vojnům, jakoby byl mstitelem svatokrádeže,⁸ aby věnce vavřínové*) na hlavu sobě položili. Tito spatřivše⁹ znak boha, vědomím svého zločinu zastrašeni jsouce, zbraň zahodili a za zneuctění božstva¹⁰ krví svou pykali. Onomarchus sám padl v hrdinném boji, když Lykofronovi ferajskému ku pomoci přispěti chtěl, nebo byl, jak někteří píší, od vlastních vojnů na útěku zavražděn. S mrtvolou jeho Filip způsobem neslušným naložil.

1. Buď doslovně, aneb se užije participia časoslova: inter se dissidere. — 2. alere. 3. opportunitas. 4. buď: negligere; aneb kladným způsobem: observare. 5. expeditus. 6. = připojivše sobě (adsciscere). 7. = boj, válku (rem) vždy šťastněji vedli. 8. buď doslovně, aneb: aby se pro svatokrádež (sacrilegium commissum) pomstil. 9. buď: conspiciere, aneb: conspiciari. 10. religionem violare, t. j. povinnou úctu k bohu, jakož i vše, co se uctění bohů týče, porušiti.

113. Pokračování.

Nicméně obnovili Fókejšti brzy opět boj, když Fayllus, bratr Onomarchův, rozprášené vojsko shromáždil a nové zástupy sebral. Když tedy¹ Filip, chtěje na ně udeřiti, do Řecka se chystal, vyslali Athéňané, kteří, následky předešlé války poučení jsouce,² zrůstající

*) Vavřín byl, jak známo, Apollinovi zasvěcen.

moci Macedoňana konečně³ obávati se počali, na Démostenovo důrazné vybidnutí⁴ loďstvo své, aby Filipovi průchod skrze Thermopyly zamezili.⁵ Tento vida, že záměr jeho zmařen jest, tehďáž alespoň⁶ choval se pokojně,^{6b} rozsvívaje zatím mezi Řeky nesvornost i nedůvěru, a podplacuje v přečetných obcích řeckých lidi zlatem, kteří by prospěchu jeho hájili.⁷ Když se takto záměru svého, Řecka se zmocniti, na oko⁸ vzdal, udeřil na Olynthské a dal město, které nikoliv zbraní, nýbrž zradou v moc svou byl dostal, vojnům svým v plen a rozbořil je. Ačkoliv tímto a podobným⁹ bezpravím, jakéhož se onen, aby zemi svou zvětšil, zcela zjevně¹⁰ dopouštěl, myslí Řeků rozhořčeny byly;¹¹ předce pro nesvornost jednotlivých obcí a tím, že válka mezi Thébany a Fókejskými ještě neustále trvala, z bázně před mocí královou raději mír než válku volili.

1. Přelož: na které když Fil. chtěje udeřiti = quos aggressurus a klad slova ta v čelo věty. 2. edoceri; též lze užiti časoslova: cognoscere. 3. aliquando. 4. důrazně vybidnouti = auctorem et suasorem esse. 5. ab transitu prohibere aliquem. 6. tunc quidem. 6b. pokojně se chovati = quiescere. 7. causam alicujus tueri. 8. per simulationem. 9. talis. 10. libere et aperte. 11. exasperare; též: exacerbare.

114. Pokračování.

Athéňané poslali tedy vyslance k Filipovi, aby s ním o mír vyjednávali. Že však skoro týmž časem vyslanci z Théb se dostavili¹ prosíce, aby vrchní velitelství proti Fókejským převzal, a že Fókejšti sami skrze vyslance své za odvrácení² války prosili: klamal Athéňany, všelicos předstíraje,³ sliboval Fókejským, že je sprostí⁴ války, zavázav je dříve přísahou, že odpovědi jeho nikomu nevyzradí,⁵ Thébské pak ubezpečil, že jim ku pomoci přijde. Když takto obojetnou⁶ odpovědi všecky uspokojil,⁷ obsadil prosmyk thermopylský. Na to Amfiktyony dílem⁸ podplacením, dílem hrozbami k tomu přiměl,⁹ že proti Fókejským rovněž nespravedlivě jako ukrutně jednali.¹⁰ Ustanoveno tedy, aby se Fókejšti pro zneuctění¹¹ Apollina z počtu řeckých obcí vyloučili,¹² aby se jim právo posílání¹³ vyslanců do rady Amfiktyonů odňalo, aby se města jejich sbořila, oni pak sami budoucně ve vesnicích bydleli, zbraň i koňstvo prodali a z výnosu pozemků tak dlouho po tisíci hřivnách platili, až by všecky chrámu delfskému odňaté poklady vynahrazeny byly;¹⁴ konečně aby Filip místo nich do rady Amfiktyonů přijat byl.¹⁵ Nedá se slovy vylíčiti,¹⁶ jak Fókejšti, když rozsudek ten

prohlášen¹⁷ byl, ohromeni byli;¹⁸ a pohroma¹⁹ tato byla proto větší, že sliby Filipovými oklamáni byvše nyní k obraně přichystáni nebyli.

1. Že — se dostavili = když — přišli. 2. bellum deprecari. 3. non semel vana spe aliquem frustrari; též: insidiosae falsam spem alicui ostendere. 4. veniam dare. 5. enuntiare. 6. variatus. 7. certum reddere. 8. vel — vel; následující podstatná vyjádří se časoslovy (hrozba = minitari). 9. eo adducere. 10. statuere in aliquem nebo též: contra aliquem, což se arcit' připojenou příslovkou určitěji naznačí, na př. Caes. bell. gall. I, 20. Divitiacus . . . Caesarem — obsecrare coepit, ne quid gravior in fratre statueret. 11. violare. 12. segregare. 13. = posílati. 14. compensare. 15. cooptare. 16. verbis dici non potest. 17. promulgare. 18. pro větší důraz užije se dvou výrazů, na př. obstupefactus ac perterritus, neb: confusus et attonitus. 19. calamitas.

115. Pokračování.

Když takto jen nepatrná část¹ zbraní se chopila,³ většina² pak v tichém zármutku osud svůj a krajanů svých oplakávala, vtrhl⁴ Filip do Fókidy a provedl s bezpříkladnou ukrutností rozsudek Amfiktyonů. Zpráva tato naplnila všechny Řeky hněvem a nevolí.⁵ Při takovém smýšlení⁶ uznal Filip za dobré,⁷ že musí tedy záměry své k podmanění veškerého Řecka ještě na nějaký čas⁸ odložit, i vedl vojsko své, zůstaviv posádku v několika městech, do Macedonie zpět, dobře věda, že mu obce žádným⁹ vespolným svazkem nespojené a neschopností¹⁰ neb ničemností¹¹ svých úradů a vůdců v šanc vydané,¹² konečně nebudou moci odolati. Když tedy brzo na to nové rozbroje mezi Řeky nastaly, protože obyvatelé Amfissy pro odejmutí pozemku Apollinu delfskému zasvěceného rovněž za tupitele¹³ náboženství a za nepřátele od Amfiktyonů prohlášeni byli;¹⁴ nastrojil Filip věc tak, že sám jako¹⁵ trestatel¹⁶ svatokrádeže a mstitel zneuctěného boha i v této válce za vůdce zvolen byl. Táhl tedy do Řecka a vydobyl Amfissy. Že však Athéňané městu tomu pomáhali, domníval se Filip, že tím nabyl vhodné příležitosti,¹⁷ aby válku tak dlouho tajenou¹⁸ proti Athénským započal, i zmocnil se tedy Elateie, města velmi pevného, odkud do Boeótie a Attiky volný přístup měl. Zprávou tou, že Elateia Filipem obsazena jest,¹⁹ byli nejen Athéňané, ale i mnohé jiné obce tak ohromeny, že se usnesly, aby vespolný nepřítel vespolnými²⁰ silami odražen byl.

1. Pauci. 2. concurrere, což jest v tomto smyslu výraz technický o sražení se stran nepřátelských; srovn. Sal. Cat. 60, 2. Maximo clamore cum infestis signis concurrunt. Ve tvaru trpném užívá se časoslova toho vždy neosobně, tedy: concurritur, concursus est a p. 3. plerique. 4. exercitum ducere; incursionem facere. 5. indignitas. 6. ita affectum esse. Věta tato spojí se s předělkou

spojkou: quum. 7. uznati za dobré = za to míti. 8. paulisper. 9. jam nullus. 10. inscitia s připojeným vždy genitivem k označení toho, v čem neschopnost neb neznalost něčeho záleží; zde nejlépe se připojí podstatné „res.“ 11. nequitia. 12. prodere. 13. tupitel náboženství = sacrilegus. 14. judicare. 15. tamquam; ut neb též: velut. 16. vindex. 17. idoneam causam nancisci. 18. diu simulatus. 19. participium. 20. = silami všech; též: silami spojenými, což ale se nepřeloží: viribus unitis, nýbrž: viribus collatis.

116. Dokončení.

K podniknutí jejich připojili se po dlouhém vahání též Thébští, obávající se, že, kdyby Athéňané přemoženi byli, válka jako blížký požár k nim přejde.¹ U Chaeroneie setkaly se obě strany.² Ačkoliv tam³ Athéňané, starodávné své válečné slávy pamětlivi jsouce, rekovně bojovali; předce nezpůsobilostí vůdců vojsko řecké podleho udatnosti vojnův macedonských v⁴ neustálých bojích utužené. Tak zničil onen jediný den prastarou svobodu Řecka. Filip však, stav se pánem Řecka,⁵ tak moudře a mírně jako vítěz se choval, že s řeckými obcemi, vyjma Théby, co nejšetrněji nakládal, práv jejich si vážil,⁶ ústavy⁷ jejich chránil a sebe ne králem, nýbrž vůdcem Řecka nazývati⁸ dal. Když však záležitosti řecké pokojně uspořádány byly⁹ měl za to, že se nemusí se záměry svými, jimiž již dávno podtaji v mysli se zanašel,¹⁰ déle tajiti, nýbrž že je musí co nejdříve provést. Chtěl totiž, když byl tolik národů přemohl, hranice říše své posunul¹¹ a konečně Řeky podmanil, do Asie táhnouti a říše perské dobytí. Ku šťastnému však provedení velikého toho podniknutí¹² domníval se, že ve branné moci¹³ a udatnosti Řeků nemalou podporu míti bude. Svolaav tedy poslance jednotlivých obcí do Korinthu dílem štědrostí, dílem chytráckými¹⁴ veřejnými řečmi¹⁵ řečníků, kteří od něho podplaceni byli, Řeky tak sobě naklonil,¹⁶ že na válce proti Peršanům jednohlasně se usnesli, jej pak vrchním velitelem Řekův učinili, aby křivd, jichž se byli Peršané proti národu řeckému a proti chrámům bohů dopustili, pomstil. Avšak právě¹⁷ konaje přípravy¹⁸ k tažení tomu Filip zavražděn jest.¹⁹

1. transire; trajicere^(2.1) = utrique. 3. ibi položil se v čelo věty. 4. buď: per, aneb pouhý instrumentál. 5. res graecae. 6. servare. 7. constitutio rei publicae; instituta et leges. 8. appellare. 9. pokojně uspořádati = componere et tranquillare. 10. animo, neb mente agitare. 11. imperii fines (imperium) longius proferre. 12. magnam rem bene gerere. 13. copiae. 14. callidus. 15. řeč veřejná t. j. řeč, kterou někdo veřejně před shromážděným lidem má = contio. 16. conciliare sibi aliiquem; též: animum (o více osobách: animos) alicujus sibi conciliare. 17. ipse. 18. apparatus v jednoctu. 19. ferro, neb telo alicujus opprimí.

Ukazovatel.

A.

A—spojka—se nevyjádří, 12, 7; 94, 13;
106, 23.
a ani — ani 2, 10.
ač (přece) 9, 16.
ačkoliv = licet 13, 6.
Allia, bitva u (při) Allie 109, 1.
aniž, neu, neve 45, 4.
ano i, denique 33, 10.
arcif, verum 16, 1; quidem 20, 12; at
enim, sed enim 77, 12.
atque — značení a umístění 13, 3.
avšak, sed, verum 5, 8; etenim 20, 17a;
vero 32, 4.

B.

Ba, ba dokona, quin etiam 23, 6; verum,
enimvero 85, 6.
báseň (dramatická) 21, 9.
básnění 73, 2.
bašta, propugnaculum 30, 9b.
baviti se čím 68, 14.
bázlivě (očekávatí) 24, 6.
běh (válečný) 108, 16.
bez = nullus 105, 19.
bezcitný 83, 4b.
bezdětnost 95, 17.
beznadějný 96, 17.

bezosobná vazba má přednost před osob-
nou 109, 11.
bezpečně (není b. vyskoumáno) 1, 9.
bezpraví, nefas 28, 11; b. činiti komu
11, 2.
bezpravně 94, 4.
bezúhonnost 78, 9.
bitka, b. svěsti 107, 10.
blažen, b. býti 34, 1; blažené živobytí
24, 3.
blížkost, vicinitas 13, 11.
blížiti se (k hradbám) 100, 4.
bloudění (po mnohém b.) 103, 3a.
bodnutí 26, 5.
bohat (býti čím) 104, 12.
boj, arma 76, 8; b. nastává 44, 8.
bojovatí (s nesúzemí) 81, 4; bojuje se
dobře 67, 15; bojovatí za koho 26, 3.
bolavý, b. oči míti 104, 21.
bolestný — b. a nehodným způsobem
32, 7.
boleti — bolí mne zub . . . 25, 8a.
bouřlivý (výstup na foru) 92, 20.
branný, b. moc 116, 13.
budova, opus 97, 13.
bystrost, alacritas 48, 8.
bystře — b. viděti 69, 13; b. zobrazený
70, 8.
býti, non deesse 64, 6; uti 82, 2; b.
lépe na čem 23, 12; b. v čem 31, 10;

b. k čemu 48, 2; b. před očima 15, 3; býti na kom 5, 12; pokud jest na tobě 44, 13.

bývalý, b. konsul, b. censor 61, 12.

C.

Celý, c. obec 53, 10.

cesta (dlouhá) po moři 65, 3; cestu bezpečnou znáti 50, 6.

cit = affectus 74, 9; city srdce 91, 15. cítiti se časoslovo pouze fraseologické 25, 3.

cizí = barbarus 53, 4.

cizinec, cizincem býti v životě 39, 13. ctmost 51, 2.

cvičiti se 51, 14.

Č.

Čas, na nějaký č. 115, 8; času popřáti komu 23, 16; časy v listech 35, 11; 5, 19.

časoslovo se vynechává 17, 4; č. složené místo prostého 6, 7; 6, 9.

část (největší) 34, 3.

částka, malá č. peněz 18, 11.

čeleď = domestici 19, 14; č. = familia 33, 33.

čerpáti 68, 1; 69, 2.

česť, dignitas 16, 15; 94, 21; č. míti, honoratum esse 85, 14.

čestný, na čestném místě zasednouti 19, 15; čestně pohřbeni býti 61, 11.

četně (se sejtí) 88, 12.

čin, odvracetí od činů 20, 19.

činiti; jak vy to činíváte? 36, 10; mám co č. s kým 71, 9.

čísti, čteme u ... 63, 1; č. něco s kým 54, 7.

číška (obětní) 29, 7.

čtvrtá 61, 10.

D.

Dále (táhnouti) 102, 16.

dáti odpověď responsum reddere 18, 13;

d. otázku quaestionem ponere 31, 2;

d. zákony komu leges scribere alicui

60, 3; d. znamení signum proponere; d. list komu 52, 19; d. se vyučovati disciplina alicujus uti 9, 18; nedá se mysliti 46, 3.

dbáti o něco 52, 1; db. čeho parere alicui 62, 12.

dědictví 43, 11b.

dějepis, dějepisem stvrditi 1, 10.

dějiny = memoria 61, 2.

děláti — nedělal si nic z toho 83, 14.

den — den co den více 35, 5.

deska, dsky veřejné 80, 15.

díl — dílem — dílem 114, 8.

dle, ex 10, 16; pro 71, 5; 83, 9.

dobrati — nemohu se dobrati 82, 9.

dobrý — d. spisovatel 10, 12b; v lepší místa se ubíráti 23, 16.

dočívati = dividere 89, 16; suppeditare 89, 19.

dohnati koho k něčemu 84, 22.

docházeti čeho = venire ad 23, 9; ne-

docházím uznání gratia mihi non refertur 83, 12.

dochovati koho 47, 13.

dokonce — etiam 67, 17.

doľá, tažení doľá 103, 15.

domluviti 18, 7.

domnívati se 2, 14; domnívaje se býti vítězem 86, 10.

domov; posila z domova 109, 17.

domysl; vlastním domyslem 90, 15.

domyslný = argutus 43, 7; nejsem tak domyslný 87, 13.

dopouštěti se čeho 62, 11.

doprovázeti koho = prosequi 18, 14.

dopřáti komu čeho = concedere 49, 4; sinere 63, 5; dopřáti odpočinku komu quietem dare 103, 6.

dopustiti 16, 14; d. neštěstí na koho 25, 3b.

dorážeti na koho = saevire in aliquem 37, 10.

doraziti kam 102, 13.

dorůstati = subolescere 109, 19.

dosci čeho = impetrare 72, 6; 10, 2;

adipisci 29, 2a; consequi 23, 20.

dospělý 100, 23; 70, 22.

dostáti čemu = non imparem esse 43, 14; dostáti slovu fidem n. dictum praestare 72, 3; nedostává se čeho 61, 7. dostatí se kam = devenire 5, 14; dostává se mi čeho 32, 8; 7, 13; nedostane-li se jim poučení 51, 12. dostaviti se kam 114, 1. dotknouti se čeho 109, 20. dověděti se (na jisto) 105, 3. dovésti koho (k oltáři) 98, 13; dovésti co = posse, novisse 37, 4; efficere 59, 7; 74, 6; scire 109, 6. dovolávati se čeho 16, 13. dovoliti = velle 87, 14; permitttere 82, 8; pati 95, 9; 96, 5; nedovoluj si hrđosti 42, 18. dovozovati co 21. 22. drahocenný 50, 13. drážďení 107, 5. druh; toho druhu 64, 4. druhý (den) 95, 5. držeti (dále město) = tueri, též sustinere 100, 10; zachovávati mír 75, 4. dřevnější 81, 14. duch = mens 51, 8. dýchody 68, 10. důkladný, d. poznání 68, 3. důležitost; jest nemalé důležitosti 69, 15. důležitý = magnus 35, 15; jest věo důležitá 4, 1; co by mohlo býti důležitějšího 55, 4; důležitější výrok 39, 19; není nedůležito 43, 8; jest důležito = refert 55, 13. důrazný; d. vybídnutí 113, 4. důstojnost 72, 9. důvod 62, 10.

E.

Ex klade se místo genitivu partitivního 4, 2.

G.

Genitiv výroku 21, 12. granatový; g. jablko 31, 8. gratia ve způsobech mluvení 11, 14; 27, 1; 27, 10.

H.

Hanebný = turpis 9, 8. hendiadyz 87, 8; 90, 15; 91, 3. hlas (rádce) 40, 2. hlava (domu, rodiny) 19, 14. hlavně = potissimum 54, 9; maxime 88, 8. hlavní (město) 76, 1. hledati co u koho 20, 14. hleděti = snažiti se 94, 15; hleděti k čemu = intueri alqd, neb in alqd 12, 5; agere alqd 56, 1; 68, 2; hleděti si čeho vacare alicui 77, 6. hnouti se (s vojskem) 104, 11. hođen; za hodna pokládati 86, 11; h. úcty 42, 9. hodinka; poslední h. života 93, 9. hoditi se k čemu 48, 12. hojnost 91, 4; míti h. čeho 43, 2. honositi se čím 73, 6. horlivost 6, 8. hospodář 7, 8. hospodářství 21, 6. hostinec = hospitium 39, 15. hráti; hr. míč (míčem) 53, 7. hrđinství; zkoušku h. prověsti 110, 10. hustý; h. dav 96, 13.

Ch.

Chatrný; ch. potrava 82, 10. chlouba = jactatio 42, 11. chovati; ch. upomínku 62, 1; ch. se = býti 26, 7; ch. se ke komu = agere cum aliquo 19, 2; ch. se mírně = clementem se praebere 64, 8. chrániti koho 26, 8. chřadnouti (docela) 89, 15. chtíti čemu 94, 5. chuf; chuti hověti 60, 9. chvalně; ch. se pronáseti o čem 21, 15. chvátati = contendere 110, 7. chytrácky 116, 14.

I.

I = vel 51, 9; atque etiam 53, 12. imperativ záporný jak se na latinu překládá 7, 9.

instrumental český jak se mnohdy v latině pronáší 32, 10.
ipse s čím se mnohdy shoduje 3, 10.
is se vynechává 7, 7.
istic zastupuje celou větu 10, 1.

J.

Jádro (vojska) 96, 11; jádro návrhu 87, 13.
jak = quid 34, 10; 27, 4; jak ne = quidni 3, 7; jak = quam 19, 12a.
jakkoliv (málo) 7, 12.
jako = tamquam 51, 10; 51, 18; ritu 6, 1; more 77, 3; jakožto 115, 15.
jásání 99, 1.
jeden; jedni — druhým 79, 4.
jediný = unus 52, 5; jediné = unus 34, 12; solus 33, 1; nisi 33, 3; non nisi 6, 5.
jednatí; kniha, spis jedná o. . . 28, 2; j. ukrutně proti komu 114, 10.
jednočet se vyjadřuje v latině mnohočtem 17, 10; 48, 9; 52, 17; 26, 12; 23, 17b; 102, 14b; 103, 14b.
jednohlasný (úsudek) 61, 4; jednohlasně 99, 2.
jemný (vtíp) 91, 3.
jestliže = si quidem 69, 7.
ještě (jednou) = iterum 101, 3.
jevití se = se detegere 58, 13; 103, 10; jevití činnost 104, 2.
ježto = quoniam 13, 3.
jícha 21, 27.
jinošský (věk) 8, 11.
jiný — co jiného 5, 15; mezi jiným 42, 1.
jistý; jisté vítězství 100, 13.
jítí; z toho jde 21, 21; jde mi o to 79, 10.
již (předce jednou) 74, 5.
jméno, mým jménem 65, 8; 86, 13.

K.

K, ke = causa 53, 3; in 42, 2.
kárati koho 28, 17.
Karthagiánané 101, 5.

každý = omnis 2, 6a; 3, 1; k. duem 2, 8b.
když = ubi 18 6.
klásti (slova) 70, 15.
klesnutí = zahynouti 21, 20; labi 97, 20; cadere 100, 6; corrutare 106, 7.
klidný (život) 24, 24; klidně se chovatí 75, 8.
kloniti se (k úpadku) 110, 1.
kochati se (v starodávnosti) 1, 1.
kolkoem = passim 100, 1.
komparativ český sesílený zájmenem „sebe“ jak se na latinu překládá 68, 7.
konati (spravedlivé věci) 33, 5; k, povinnosti 33, 6.
konec; od počátku až do konce 12, 4.
konec šťastný 107, 11.
konečně = aliquando 113, 3; = denique 33, 9.
korma 21, 28.
koruna (života) = apex 20, 5.
kousek 36, 5.
krajan = popularis 83, 5.
krásný 69, 5; krásné vědy 56, 15; nejkrásnější umění 60, 5.
krátký: k. dech 59, 9; k. průpověď 43, 3; z. krátka 42, 20.
krutý; k. podmínky 100, 14; krutě 76, 16.
krutost 42, 19.
kuře; posvátná kuřata 106, 14.
kvapem 27, 9.
kvapiti = properare 65, 2; contendere 97, 6.

L.

Láhvička (na víno) 36, 7.
labužnictví (mírnutí) 36, 13.
laskavý = amans 44, 2; 55, 7; l. slova = benevolentia 88, 6; laskavě 56, 2; l. přijmouti něco 3, 6.
leckterý 43, 4.
leč 3, 8; 17, 8; — 30, 12.
lehký; l. loďice 45, 6.
lež; ve lži postiženu býti 46, 14.

lhostejný = incuriosus 15, 5.
 li — jest-li 26, 6.
 líbiti se = zdáti se 74, 10; probare 16,
 7; afficere alqm 40, 5; velle 101, 15.
 libost 21, 18.
 libovůle 16, 16.
 lid; l. válečný 81, 12; mezi lidí vyjítí
 59, 15.
 lidský; právo lidské 64, 7.
 lidstvo = lidé 44, 10.
 lišiti se čím 76, 8.
 litý; l. seč 96, 2; 96, 10.
 lpěti; na mně lpí skvrna 78, 10.

M.

Malichernost 69, 11.
 málo; nemálo jsi zarmoucen 13, 1; jak
 málo (jest) těch, kteří 20, 1.
 malomyslnost = desperatio 103, 9.
 malý; malá část lidu válečného 81, 12.
 mané = temere 111, 2.
 mdlý; mdlé tělo 21, 2.
 medle; proč medle 20, 16.
 měch 96, 21.
 mei a mea causa 6, 13.
 mělčina 96, 19.
 meškati se čím 76, 12.
 mezi = ex 4, 2; 24, 2a; mezi mnohými
 jinými — i 9, 1.
 mezinárodní (právo) 77, 11.
 míč v. hráti (míč).
 mihule 33, 31.
 milost; na m. přijmouti koho 79, 14.
 milý = kdy se překládá: gratus a kdy:
 jucundus 83, 3.
 mínění 52, 2; jsem toho mín. 84, 10.
 míniti = censere 33, 22; dicere 90, 10.
 míra; tou měrou 33, 21; 33, 32; 90, 12;
 nad míru oddán 97, 14.
 mírně (se chovati) 64, 8.
 mírnost; m. bedliv býti 43, 15.
 místo; nejvýtečnější místa (spisu) 70, 6;
 m. držeti (na křídle) 67, 8.
 míti = oportere 5, 2; 14, 1; 52, 9;
 debere 28, 15; míti pospolnou stravu
 60, 10; m. stejnou moc 67, 4; m.
 O. Franta: *Cvič. kniha I. vyd. 8.*

vládu v rukou 31, 12; míti za to 58,
 17; 60, 13; 18, 19; 91, 16; 73, 17;
 jak někteří za to mají 103, 16; věc
 se má takto 57, 6; jak se věci mají
 5, 11; měl bych . . . při zvolání 28, 14.
 mizeti = excuti 19, 19.
 mláďe = partus 26, 2.
 mládež 50, 1; 58, 3.
 mluva = způsob mluvení 2, 13.
 mluvkva 21, 16b.
 mluvití ke komu = compellare alqm
 28, 5; m. o čem 84, 7.
 mnoho (zlata a stříbra) 111, 14.
 mnohočet český vyjádří se v latině je-
 dnočtem 61, 9.
 mnohostranný; mnohostr. vědění 20, 8.
 množství = abundantia 4, 3.
 moci = licere 43, 11; pertinere ad . . .
 53, 16.
 mocný; mocnějším býti 87, 20; mocně
 působiti v koho 70, 24.
 možný (poskytnouti) 17, 5.
 možný; možným učiniti 54, 17.
 mrzký = illiberalis 46, 6.
 mrzutosť, mrz. připravovati komu 37, 7.
 museti = debere 40, 7; cogi 35, 1; mu-
 sím nezbytně 70, 3.
 muž — nepřeloží se 17, 9; m. na slovo
 vzatý 97, 15.
 mužný (věk) 8, 4.
 mužstvo (mladé) 109, 18.
 mysl = animus v pluralu 101, 16; větší
 mysli býti 109, 12.
 mysliti na co 29, 4.

N.

Nabídnouti = conditio 83, 17.
 nabízeti (výminky) 100, 12.
 nabyti čeho = přinéstí 58, 11; = ca-
 pere 56, 10; nabyti prázdne 35, 14;
 n. vítězství 82, 11.
 nad = de 84, 1; nad obyčej 104, 14.
 nadání; proti n. 99, 11.
 nadchnouti (srdce čím) 26, 14.
 nadíti se čeho 75, 6.
 nádobka (hliněná) 29, 8.
 nádvorní 33, 26.

- naházený = cumulatus 104, 19.
 náhle = raptim 100, 19.
 nahodilý; nahodilá bitka 108, 9.
 nakládati s kým 37, 6.
 nakloniti (ucha) 44, 11; n. si koho 116, 16; 37, 12.
 náklonnost = voluntas 6, 2.
 nalézati (útěchy) 13, 2; nalezá se v čem 54, 13.
 náležitě (pochváliti) 44, 15.
 namáhavý = intentus 59, 1.
 namlati se 108, 10.
 napadnouti koho 94, 13.
 napiatý 59, 1.
 napomínání 44, 3.
 naposled 87, 3.
 napraviti = restituere 84, 20.
 národ (římský atd.) = nomen 76, 3.
 nářadí 63, 7.
 nářek = clamores 88, 2; n. a křik 18, 9.
 nářkati na koho 20, 3; 110, 5.
 nařizovati 2, 4.
 následující 8, 8; n. den 84, 6.
 naslouchati komu 14, 12.
 nastati; nastane zmatenost poměrů 5, 17; nastává boj 44, 8; nastalo ticho 87, 6; nastane-li válka 86, 14.
 nastoupiti; n. cestu 89, 5; n. zpáteční tažení 53, 7.
 nástraha 95, 19.
 nás — při vlastním jménu 52, 18.
 natáhnouti (ruku) 87, 5.
 návod; návodem koho 89, 3.
 navrátiti se ke komu 33, 12; n. se kam 107, 16.
 navštívit; těžce navštíven 110, 12.
 ne — tázací při vyzvání 28, 14; ne-li 5, 5.
 neb = enim v otázce 33, 22.
 nebezpečností; nacházeti se v n. 96, 12.
 neblahý; n. zmatenost poměrů 5, 16; n. třenice 92, 2.
 nečinně (seděti) 89, 12.
 nedávno = proxime 21, 10.
 nedocházeti; listy mne nedocházejí 5, 9.
 nedokonalý = vitiosus, mancus 16, 3.
 nedostatek (trpěti) 21, 19.
 nedůvěra = suspicio 113, 7.
 nedůvěřlivý; stavěti se n. 95, 21.
 nehoda = incommodum 24, 10; nehody snáseti 53, 9.
 nehodný; nehodným způsobem 32, 7.
 nechťti; nechci zapírat 20, 4; nechťel bych žiti 72, 12.
 nechut = pigritia 103, 9.
 nějaký = nonnullus 39, 10.
 nejasnost (věštby) = obscuritas 90, 5.
 nej přednější, básník 1, 4.
 několik (mužů) 97, 12.
 některý 69, 9.
 nelidský = ferus 42, 16.
 nemalý = nesnadný 50, 3.
 nemilost; upadnouti v n. 73, 10.
 nemístný; zdá se mi býti n. 38, 2.
 nemíti (naděje) 108, 11.
 nemoci 61, 17; 75, 7; nemohu se přemoci 78, 11.
 nemoudrým (býti) 21, 7.
 nenávisť; mám koho v n. 37, 3.
 neomylný = verissimus 39, 18.
 nepatrný; dar jakkoliv n. 3, 5; nepatrná část 115, 1.
 nepoctivost 101, 8.
 nepokojný 97, 8.
 nepořízen; s nepořízenou 100, 3.
 nepřátelský; nepřátelské kmemy 53, 5; vše jest n. smýšlení 101, 2.
 nepřáti komu 104, 6.
 nepředložený; n. jednání 23, 19a; nepředložené 105, 15.
 nepřijímati (nabízeného manželství) 83, 18.
 nepřítel; nepřátele povstávají proti čemu 31, 14.
 nepřízeň = malignitas 7, 1.
 nepřiznivý; n. okolnosti 107, 2; n. znám 105, 20.
 nerozhodný (člověk) 93, 9b.
 nerozvázně = temere 108, 6.
 neschopnost = incertia rei 115, 10.
 neslušný = turpis 6, 3; injustus 90, 9.
 nesmířitelný; n. nenávisť 98, 6.
 nesnáž = labor 11, 8; v n. býti 96, 3; ve velikých n. býti 67, 10.
 nespořádaný (nepřítel) 95, 23.

nešťastný = miser 34, 11; funestus 78, 3; boj se skončil nešťastně 81, 3.
 nésti; těžce nesu 47, 3; přirozenost to nese sebou 69, 12; mysl nese se k čemu 101, 11.
 nesvorný (býti) 37, 1.
 netečný = segnis 27, 2.
 netřetati koho 28, 7.
 neuhlazeuý (způsob řeči) 89, 9.
 neurčitý způsob možno vyjádřiti podstatným 32, 1; 33, 4.
 neuspořádaný = confusus 1, 17.
 nevole; naplniti koho nevolí 115, 5.
 nevražiti na koho 46, 9; 57, 3; 76, 10.
 nevšímáti si čeho 15, 2; 106, 3.
 nevysychající (pramen) 69, 1.
 nezdařilý; n. báseň 73, 12.
 nezištnost 61, 1.
 neznaťi čeho 73, 11.
 nezřizený; n. řady 96, 4.
 než ve smyslu odporovacím 23, 10.
 nežádati čeho 47, 6.
 něžný = mollis 64, 17.
 ničemnost 115, 11.
 ničemuý = pravus 38, 11.
 nijakž 17, 13b.
 nízký 19, 1; 19, 6.
 nováček 69, 3.
 nový = druhý 27, 13; z nova 100, 8.
 nuzný; n. strava 30, 9a.

O.

Ob; míti nejvyšší velitelství ob den 108, 15.
 oba; obě strany 116, 2.
 obal; bez obalu 73, 13.
 obcování = convictus 19, 11; consuetudo 35, 2.
 obcovati s kým 35, 3.
 obecný; na obecné útraty 61, 8.
 obejiti se bez čeho = postrádati čeho 61, 16.
 obětovati = rem sacram facere 37, 16.
 obeznalý (s poměry) 66, 13.
 obzřelost 98, 5.

obráti se s čím 91, 8.
 objeviti se = cerni 78, 7.
 obnoviti (boj) 109, 15.
 obojetný; ob. odpověď 114, 6.
 obor; v tom oboru 73, 3.
 obořiti se na koho 102, 17.
 obracet (nádobu sem tam) = tractare 33, 24.
 obratnost = ars, artificium 81, 5.
 obratný k čemu = promptus ad . . 53, 14.
 obsah = res v pluralu 91, 1; vyjádřiti se celou větou 70, 4.
 obživnouti 33, 27.
 očekávati; očekává mne co 32, 6.
 oddanost (vroucí) 5, 6.
 oddati se básněni 73, 2; odd. se službě obce 92, 17; 12, 2; odd. se (vůli boží) 32, 12; nad míru oddán 97, 14.
 odebrati se ke komu 9, 17.
 odevzdati list 65, 11.
 odhodlán býti k čemu 78, 8.
 odcházeti z provincie 65, 1; odch. k útermu 84, 5.
 odklad; bez odkladu 97, 3.
 odmítnouti (lichocení) 49, 17.
 odniti čeho = auferre 22, 1; odn. jméno svobody 42, 15; odn. tábor 85, 2; odn. správu čeho 21, 8.
 odolati čemu = ferre, perpeti 25, 5; parem (imparem) esse 49, 13; od. útoku 95, 13.
 odporovati čemu 110, 3.
 odpověď (na otázku) 33, 20.
 odřící se čeho 77, 10.
 odstraniti koho = tollere 79, 18.
 odvaha = animus 96, 8; alacritas 98, 5; 102, 19.
 odvážiti se čeho 102, 3; odv. se rozhodné bitvy 108, 4.
 odvážlivost 107, 7.
 odvážný = ferox 67, 13.
 odvésti koho ke komu 18, 20; odv. vojsko do zimního tábora 102, 7.
 odvrácení (války) 114, 2.
 odvrátiti co 79, 16; odv. koho od činu 20, 19.
 ohavnost = scelus 22, 6.

ohled; v každém ohledu 105, 14.
 ohlížeti se na koho 72, 10.
 ohromiti koho 114, 18.
 ohyzdný = foedus 102, 14.
 ochabovati; horlivost ochabuje 15, 7.
 ochablost 57, 16.
 ochotně; co neochotněji 80, 3.
 okamžitý; ok. prospěch 12, 10.
 oklamati (lichometným způsobem) 49, 9.
 oko; na oko = per simulationem 113, 9.
 okolnost = res 6, 12; řídit se okol-
 nostmi 93, 14; býti v okolnostech
 39, 6.
 opět (a opět) 52, 6; o. a opět čísti
 2, 6b.
 opominouti čeho; neopomeň 56, 18.
 opouštěti (domov) 110, 4.
 opravdivý, opravdivá snaha 46, 16.
 oprítiti se čemu 66, 3.
 opustiti koho v čem 94, 7; opuštěn 25, 2.
 osměliti se = sumere sibi alqd 71, 4.
 osočování = invidia 11, 5.
 ostročich 48, 6.
 ostrý; ostře viniti koho 101, 9.
 ostýchání; bez ostýchání 6, 6; 59, 10.
 ostýchati se 59, 14; 108, 2.
 osud; pečovati o osudy lidí 32, 14; osud
 celé obce 9, 13.
 otázati se (Apollina) 90, 3; otázati se
 koho 101, 4.
 otázka; jest otázka 32, 3.
 otčina; povstalo co v otčině 16, 6.
 otupělý 23, 17a.
 otužilý; otužilá mysl 24, 1.
 ovládati sebe 28, 1.
 ozdoben (řezbou polovypuklou) 29, 9.
 označiti (potupným jménem) 79, 1.
 oznámiti co senatu 13, 13; oznámiti
 komu, aby . . . 17, 15.

P.

Padati; padaje = labi 106, 8.
 padnouti; padlí soumarové 104, 18.
 Padus; nivy kolem Padu 103, 13.
 paluba 21, 26.
 pamatovati si (slova) = memoria com-
 prehendere 68, 8.

pamět; v paměti podržeti 42, 5; z pa-
 měti odříkávati 20, 11.
 panovati komu 31, 13; 43, 16.
 panovníci (moc) 77, 15.
 parma (mořská) 33, 29.
 patřiti na koho 29, 5.
 pečovati o co 60, 8.
 peleš (neřestí) 57, 4.
 peníz; peníze 60, 12; za veliké p. 61, 15.
 Peršan = barbarus 81, 11.
 písmo; p. svatě 41, 6.
 pláč; jest něco k pláči 74, 11.
 plémě = gens 85, 3.
 plný; plni strachu 32, 11.
 plynný; p. vyjádření 70, 17.
 po = per 1, 11; 10, 4; po sobě 101, 8;
 ihned po 109, 4.
 pobožník 41, 10.
 poctivost = fides 17, 7.
 počátek; z počátku 49, 15; na p. 97, 16;
 od p. až do konce 12, 4.
 počestný 46, 4.
 podlý; nejspodnější přání 14, 11.
 podnapiti se 95, 12.
 podnět (nenávisť, hany) 19, 12.
 podnik (šťastný) 116, 12.
 podniknouti co = rem gerere 106, 19.
 podoba; v podobě 44, 4.
 podobati se; obával se, že odchod útěku
 se bude p. 107, 17.
 podobný = talis 113, 10; to a podobné
 83, 8; cosi podobného 16, 10; cvičiti
 se v umění k válce podobném 48, 15.
 podpora 56, 11.
 podroben (úplně) 84, 22.
 podstatné se v latině nevyjádří 9, 10;
 10, 2; 11, 8; 18, 3; překládá se na
 latinu časoslovem 102, 4; 102, 8; 103,
 4; 106, 8; 21, 24; vyjadřuje se part-
 cipiem 44, 9; 84, 9; 98, 1; podstatné
 odtážené vyjadřuje se v latině srostitě
 18, 10; p. (s přídavným) a s předlož-
 kou překládá se pouhou příslovkou
 33, 9; 57, 16; z dvou podstatných
 slučovací spojkou spojených vyjadřuje
 se jedno adjektivem 18, 9; podstatné
 české rozvede se druhdy do latiny

- celou větou 99, 10; 104, 1; 105, 4; 103, 17.
- pohled = vultus 62, 9.
- pohnouti koho k čemu 37, 14; 102, 6.
- pohnůtka; jest mi pohnůtkou 75, 12.
- pohodlí = quies 93, 4; v pohodlí = per otium 66, 14.
- pohrdati čím 12, 9; 33, 25.
- pohroma 114, 9; p. utrpěti 66, 8.
- pohubití 76, 11.
- pohyb; pohyby řečnické 59, 11.
- pocházeti od koho 33, 11.
- pochoď; dáti se na p. 106, 26.
- pochvala; zasluhovati p. 16, 9.
- pochválení (náležitě) koho 44, 15.
- pochybití v čem 65, 9.
- pochybnost; bez vši p. 99, 9.
- pochybovati o čem 30, 13.
- pojednávati (obšírně) o čem 91, 19.
- pojmnutí = percipere 56, 12.
- pokládati se za co 47, 4a, 47, 7.
- poklid (mysli) 93, 6; nastává p. 92, 12; p. si dopřáti 105, 11.
- pokoj (zjednatí) 8, 12.
- pokojný 84, 23; pokojně se chovati 89, 5; 105, 12.
- pokoutný = tajný 22, 5.
- pokračování 2, 1.
- pokračovati v čem 21, 3; 70, 2; p. v řeči 38, 13; p. ve válce 75, 10.
- pokud (na tobě jest) 44, 13b.
- pokusiti se oč 62, 8.
- pokutovati koho 84, 2.
- pokynutí = signum et monitum 50, 7.
- pole; pole obdržeti 110, 9; polem táhnouti proti komu 90, 4; polem poraziti koho 84, 13.
- polehčiti; p. si v bídě 24, 8.
- pololetní (velitelství skončiti) 107, 12.
- polovice (území) 84, 3.
- položiti (údy) 104, 17; p. se 89, 4.
- podmaniti koho = opprimere 111, 4.
- podmět se opětuje 4, 8.
- pohroma; pohr. vzítí 66, 8.
- poměr = rerum conditio 49, 6; res humanae n. humana 54, 14; status 66, 2; v těsných p. žití 61, 6.
- pominouti koho 58, 6.
- pomlčetí o čem; abych pomlčel .. 58, 2.
- pomlouvati koho 63, 9.
- pomoc = opera 71, 14; žádné p. nena-lezati 20, 13; pomocí vycvičených mužů 1, 16.
- pomstít co = persequi 79, 12.
- poněkud — při českém positivu jak se v latině vyjadřuje 64, 16.
- popliti si 94, 11.
- popudlivost = iracundia 11, 10.
- popuzovati koho 105, 13.
- poraziti koho 75, 11.
- porážka; nepřítel vzal porážku 105, 23.
- poroba (úplná) 76, 5.
- porozumění = intelligere 54, 11.
- Portugal 72, 4.
- porubati (nepřítela) 96, 20.
- pořádek; v p. uvéstí 1, 18.
- positiv český vyjádří se v latině superlativem 33, 23.
- poskytovat; p. příklady 61, 3; p. možnost 17, 5; p. obtíže 77, 17; p. příležitost 27, 12.
- poslati (list) komu 71, 3.
- poslední (stín svobody) = reliquus 42, 14.
- posluchač; býti posluchačem koho 9, 6.
- postavení 5, 18b.
- postaviti; jsem postaven na křídle 86, 6; postaven býti na místě 19, 4; vysoko postavený muž 33, 28.
- postihnouti koho (ve lži) 46, 14.
- postupovati (napřed a jízdu) 109, 5.
- posunouti (hranice) 116, 11.
- posuzovati co dobrotivě 55, 6.
- potěšení; čísti co s potěšením 71, 1.
- potrestání; ku p. vyžádati koho 99, 14.
- potrestati koho = plectere 9, 11.
- potřítí koho (úplně) 109, 23.
- potupa; jest mi na potupu 38, 1.
- potupný (mír) 99, 3.
- poučení = doctrina 51, 13.
- poučný = prospěšný 91, 6.
- poučovati koho 55, 9; poučen býti 113, 2.
- poukázati k čemu (ediktem) 79, 13; p. k nešťastnému výsledku 106, 2.

- poutati** (a vábiti) koho 54, 8; p. srdce k čemu 89, 14.
pouto (na ruce) 87, 7.
pouze = unus 8, 4.
použití čeho k čemu 44, 14; 94, 19.
povaha = natura 58, 14.
povážlivě (stonatí) 23, 7.
považovati koho za co 8, 2.
pověst (chvalná) 66, 12.
povětrnost 65, 4.
povinnost (úřední) 10, 9.
povelati koho 98, 11.
povolnost = facilitas 67, 2.
povstati před kým 38, 6; povstal boj 100, 9; povstává komu co (velikého) 9, 15.
povzbuditi (útrpnost) 18, 2.
povzněsti (obec) 29, 8.
pozdraviti se 23, 8.
poznati = videre 23, 4; p. zcela = cognitum habere 43, 9.
pozor; míti se na pozoru 49, 12.
pozornost (obraceti k sobě) 92, 6.
pozorovati co (zcela) = percensere 8, 3; sentire 109, 21.
pozvati koho (k stolu) 73, 15.
požadavek = conditio 101, 7.
požehnaný čím 8, 10.
požitek = voluptas 11, 4.
požívati (ovoce ..) percipere 20, 7; adhibere 51, 15.
práce (duševní) = studium 20, 10; 22, 14.
pracovati (k pohodlí koho) 89, 14.
pramen = auctor 103, 18.
pravda; pravdu mluvíti 46, 12; jest jistá pravda 67, 1; máš pravdu 38, 12; v pravdě 85, 6; 84, 6.
pravdivý = pravdomluvný 46, 1.
právě = forte 47, 9; idem 23, 11; ipse 116, 17, právě nyní 42, 4; právě proto 16, 5; právě — při českém superlativu 36, 4; 23, 14; 46, 7; právě dobyté vítězství 95, 18.
pravidlo = praeceptum 68, 9.
právo (občanské) 76, 15; 80, 13.
pravý = verus et merus 42, 6.
prázdeň; život v prázdní si hovíci 93, 1.
- prázdný; prázdná chvíle 13, 8.
 prchati zpět 95, 7.
 prchlivě = ferociter 107, 4.
 pro = prae 15, 12; pro sebe 91, 20.
 proč = quidni 58, 8; mám proč .., jest proč 5, 1; 14, 2.
 prodlení (času) 25, 6b.
 prodrati se = erumpere 18, 4.
 prohlásiti co = ostendere 86, 2; 114, 17; p. koho čím 115, 14.
 prohlédnouti si co 105, 7; 15, 10.
 prohlídka (vojska) 106, 4.
 projeviti = declarare 64, 19; projeviti snahy a city srdce svého 91, 15.
 prokázati komu dobrodiní 93, 12; pr. komu výtečnou službu 84, 17.
 proklestíti (si mečem cestu) 105, 24.
 prolévati (slze bolu) 95, 17.
 proměnití (v provincii) 110, 2.
 pronéstí se o čem 52, 13; 74, 14.
 propástí (příhodného okamžiku) 112, 4.
 propověděti = praedicare 61, 14.
 proraziti (šik) 67, 9.
 prosba = přání 14, 1.
 proslaviti (porážkou) 108, 12.
 prospěch; jest ku prospěchu 83, 21; 105, 5; jest ku pr. obce, aby .. 80, 10; prospěchu hájiti 113, 8; pr. nabyti 4, 11; 68, 6; starati se o prospěch koho 94, 21; pr. okamžitý 12, 10.
 prospěšný = saluber 67, 5; prospěšným býti = conducere 14, 8.
 prospívati; koňstvo nepříteli .. neprospěje 82, 5.
 prost býti čeho 17, 14.
 prostota; povaha jeví se ve své prostotě 53, 15.
 protkati; básně jsou protkány krásou 2, 9.
 proud; proudem pohlcenu býti 96, 18; ve těch proudech (o tažení vojska) 100, 2.
 provdati (dceru za koho) 83, 19.
 provedení (výroku) 111, 15.
 prudkost = ferocia 83, 1.
 prudký (povahou) 105, 9.
 pryč (s něčím) 6, 9.

- přátelství (užiti k čemu) 94, 20; žítí v př. s kým 98, 15.
 přátí si čeho = chtítí 19, 7.
 přebíratí (se v listech) 18, 5.
 přebratí (se vínem) 95, 10.
 před = ab 87, 19.
 před; s předu do stehna uhozenu býti 100, 5.
 předce při rozkazovacím způsobu 3, 6; předce však ne 22, 11.
 předek; náboženství předků 41, 8.
 předkládati co mládeži 54, 3.
 předložka vyjádří se participiem 46, 2; předložka s gerundiem klade se místo věty účelné 50, 9.
 přednášeti (bohu přání) 14, 14; př. podmínky 17, 11; př., co bylo komu uloženo 72, 7; př. obvinění 111, 9; př. co tajně 14, 10.
 přední (mužové) 68, 4.
 přednost (dátí komu) 47, 8.
 předpis; předpisy dávatí komu 42, 3.
 předsevzetí (opravdivé) 40, 1.
 předstíratí (všelico) 114, 3.
 předvésti (zajaté) = producere 17, 2; předváděti komu nesnáze 81, 6.
 předvídati; duch předvídá 23, 15; př. v duchu 11, 13.
 přehluboký; voda přehluboká 104, 15.
 přehojný; kořist přehojná 67, 18.
 přechodník český vyjádří se v latině podstatným s předlůžkou 96, 22; bez předložky 98, 17; 18, 15.
 přejítí ke komu 116, 1.
 překážka; na překážku býti 95, 4.
 překrásný = praeclarus 47, 12; 78, 14.
 přemáhání sebe 60, 7.
 přemítání = cogitatio 56, 6.
 přemluva; přemluvou čeho nabyti 86, 11.
 přemoci koho (dobrodíntm) 78, 12.
 přemýšletí o čem 98, 4.
 přenáhlený = praeceps 108, 1; př. povaha = ingenium praeproperum 108, 8.
 přenéstí se ke komu 10, 8.
 přepraviti se (přes hory) 102, 10.
 přepych (milující) 86, 2.
 přestati (něco činiti) = omittere 101, 10; přestati na čem 13, 4.
 přestátí (nebezpečenství) 53, 1.
 přesvědčiti se o čem 50, 8.
 převeliký (hlad) 105, 27.
 převzítí (úkol) 72, 5.
 při; při první příležitosti 80, 5; jest co při mně 75, 5.
 příčina; buď př. jakákoliv 13, 12; za př. toho 99, 11.
 přičítati komu co 43, 5; př. komu vinu 62, 4.
 přičítí se, někdo se komu přičí 83, 11.
 přídavek; jako pěkný př. 2, 5.
 přídavné vyjadřuje se podstatným 20, 15; 11, 6; 23, 3; 24, 4; 48, 11; 90, 1; 97, 10; 103, 7; přídavné klade se místo genitivu vlastního jména 12, 3; postavení přídavného jako přívlastku vlastních jmen 3, 3.
 přidružení se ke komu 76, 18.
 přidržeti se koho 92, 8.
 přiházeti; přihází se 12. 12; 24, 7; 33, 13.
 přihlížeti k čemu 68, 12; př. k věci 34, 4.
 příhodný; př. čas = occasio 77, 7; př. okamžik opportunitas 112, 3.
 přihotoventý; př. vojsko 112, 5.
 přicházeti kam 94, 9.
 příchod; po svém příchodu do .. 57, 2.
 přijímatí co = recipere alqd 49, 18; př. rány 26, 4; př. koho v radu 114, 15; př. koho do ochrany 71, 18; přijmouti co na se 55, 3.
 přijítí o oko 104, 23.
 přikázání (mravní) 72, 2.
 přikázati komu = praecipere 4, 7.
 přikládati (důležitosti) 56, 16.
 příkladný; př. vážnosť 53, 13.
 příležitost; př. míti 9, 9; př. vhodné nabyti 115, 17.
 příliš 49, 7; 32, 5; ničeho příliš 43, 6.
 přílišný 16, 12; přílišně 73, 16; př. se báti 82, 1.
 přilnutí k čemu 11, 12.

přiměřený; pokládám za nepřiměřené 91, 17; přiměřené 94, 1.
 přiměti (přijměti) koho k čemu 85, 16; 109, 9; 114, 9.
 přinést co odtud = deportare 94, 3.
 připadnouti; vůdcovství mu připadlo 108, 14.

příprava (k tažení) 116, 18; válka s velikými př. 97, 4.
 přiraziti kam 110, 6.
 přirovnáti činiti 89, 20.
 přirozený; jest přirozeno 80, 9.
 příslovce se vyjádří časoslovem 116, 9; 71, 12; 74, 4; 90, 16; 97, 5; 26, 10;
 — podstatným s předložkou 83, 15.
 přísouditi komu co 85, 15.
 přivábiti koho 105, 17.
 přívál = procella 77, 4.
 přivolati koho 73, 9.
 přivykati čemu = conformari ad . . 2, 17.
 psáti (tragoedie) 21, 4.
 puditi koho k čemu 69, 16.
 působení; p. míti na co 111, 6.
 působiti (samojediné) k čemu 60, 6.
 původ = genus 76, 7.
 pykati čeho (smrti) 108, 20.

Q.

Quidam přidává se k adjektivu 43, 1.
 quidem připojuje se k superlativu 61, 17;
 též k zájmenu 2, 3.
 quis, quid tážací a neurčité v otázkách 3, 12; quid rovná se celé větě 23, 13.
 quisque při superlativu 4, 4.

R.

Rád; r. bych věděl 86, 8; raději 72, 13.
 rada; dobrá rada není zbytečná 39, 7;
 radu bráti s kým 44, 12; v radu vejíti 75, 9.
 raditi 82, 3; 83, 2.
 radost; s radostí koho přijmouti 98, 12.
 rána (osudu) = ictus 24, 11.
 rázně; co nejrázněji = constantissime 97, 9.

řeč (veřejná) 116, 15; míti řeč ke komu 75, 1; 81 1; 87, 1.

Řecko = res graecae 116, 5.
 řiditi (svět) 32, 13; ř. se kým 44, 16;
 ř. se číradou 49, 2; ř. se okolnostmi 98, 14.

rodný; r. město 8, 5b.
 roveň; sobě r. býti 29, 10.
 rozdělati (oheň) 100, 20.
 rozdmýchovati (rozbroje) 112, 2.
 rozdrobiti (své síly) 111, 8.
 rozdvojení; při takovém r. Řeků 112, 1.
 rozhodný; odvážit se r. bitvy 108, 4; 108, 13.

rozhorčiti (či mysl) 113, 12.
 rozjímání = intueri 56, 7.
 rozkoš; jest mi rozkoší 93, 9a.
 rozložit se (táborem) 105, 21.
 rozmanitý 10, 3.
 rozmíška; r. započítati 99, 8.
 rozmnožení; k r. vítězoslavy 84, 16.
 rozmyslný = consideratus 49, 8.
 rozmyslet se 6, 10.
 roznésti; jakmile se to rozneslo 18, 17.
 rozníti (k činům) 70, 13; 88, 3.
 rozpadnouti se 79, 17.
 rozprostírati se 103, 14.
 rozpůliti 31, 9.
 roztahovati se (pó krajině) 105, 18.
 roztrhati; obec jest válkou roztržena 92, 3.
 rozuměti čemu 49, 10.
 rozvaha 57, 15; 107, 9.
 rozvláčný 59, 3a.
 ruka; r. podati ku smíření 38, 1a, z rukou co uchopiti 67, 16.
 rušitel (přísahy) 17, 1.
 různý; na r. strany 101, 8.
 ryzý; z r. stříbra 45, 8.

S.

S; s půlnoci 95, 14; s to býti 16, 11.
 sám — s. ze všech 31, 6; sám sebou 70, 19.
 samovládce 73, 1.
 sdílet co s kým 36, 14; sd. nebezpečnosti 94, 14.

- sebe — spojeno v češtině s komparativem 68, 7.
seřaditi (listy dle posloupnosti času) 54, 10.
seslati co na koho 24, 12.
setrvati v čem 110, 18.
shluknouti se 108, 18.
shoditi koho = effundere 106, 9.
shodovati se s čím 22, 9
shromáždění = corona 52, 8.
shromážditi se; dav se shromáždil 18, 8; shromážděný 52, 11.
scházeti se = congregari 58, 19.
sila (peněz) 47, 11.
siliti se 89, 17; silen býti na duchu 51, 6.
sive — sive s futurem exact. 2, 16.
sklamati (naději) 98, 18; sklamánu býti věštou 90, 2.
sklíčený (dům) 88, 18.
skončení; po skončení války 5, 10.
skončiti; věc se skončí, 71, 11.
skoupý = sordidus 36, 8.
skrácovati komu v čem 78, 18.
skromný (oběd) 47, 10.
skvrna; lpí na muš skvrna 78, 10.
slabost = erratum 54, 18.
slabý (co do zdraví) 65, 6; sl. hlas 59, 8.
slavití (den sváteční) 77, 18.
slib; povzbuditi vojny slibem 102, 20.
slídění; ostroch k slídění 48, 7.
slovo; muž na sl. vzatý 73, 8; sl. se ujmouti 86, 7.
slovosled ve větě vložen 8, 1.
složiti (diktaturu) 107, 13.
sluch; sl. urážeti 28, 12; sluchu nepopřáti 49, 16.
slušnost 5, 4.
slušný 29, 2a; za slušné pokládati 36, 8b.
služba; sl. prokázati komu 26, 11.
směťovati k čemu 41, 9; 60, 11.
směti; nesmíti se diviti 64, 3; smím = jest mi dovoleno 19, 8.
smíření; ku sm. ruku podati 39, 1a.
smířiti se s kým 89, 18.
smluviti se s kým oč 18, 5.
smysl; sm. odpovědi 74, 16.
smýšlení = ingenium 17, 18; 50, 4;
smýšlení = mens 26, 1; při takovém smýšlení 116, 6.
smýšletí s kým (dobře atd.) 14, 3.
snad 2, 18; snad — v otázce 28, 6.
snaha; snahy a city srdce 91, 15.
snášení (bolesti) 25, 11.
snášeti co 41, 2; 94, 23; nesnáší se s dobrými mravy 57, 1; snášeti se ve-společně dobře 58, 20.
snažiti se oč 12, 11; 25, 12; 104, 10.
snesitelný; namáhání jest snesitelnější 25, 6.
snižovati 16, 2b.
sobecký; štědrost sobecká 93, 15.
sok = inimicus 79, 6.
sotva = vixdum 104, 4.
soudní (výrok) 45, 11.
soused = finitimus 8, 6; s. při hostině 36, 8.
sousto 36, 5.
soustřediti se v kom 67, 6.
spanilomyslnost 63, 13.
spása; není již spásy 66, 9.
spatřiti 112, 9.
spiknouti se proti komu 89, 13.
spis = liber 54, 1.
spíše = immo 41, 5.
spíž; vyslati na (pro) spíži, 107, 15.
splátka; v rovných splátkách 45, 9.
spojiti (věc s věcí) 41, 4; sp. vojsko své s kým 109, 22.
spojka (odporovací) se nepřekládá 51, 16; 81, 10; 88, 14.
spokojenost 47, 1.
společnost 22, 14.
společný; sp. naše obcování 13, 14.
spolek; ve spolku s kým 112, 6.
spoluvojín 81, 2.
spor (vyrovnatí) 45, 13.
spousta (sněhu) 57, 9b.
spracovati (vlnu) 48, 4.
spravovati (obec) 11, 1.
spřítí (vlnu) 48, 5.
sprostí; spr. koho války 114, 4; spr. se čeho 18, 16; sprostěn 87, 16.
sprostý (způsob života) 19, 17.

sřítiti se 100, 22.
 srovnávati se = in unum consentire 89, 11.
 srozumitelný (básník) 2, 11.
 ssáti v sebe 2, 16.
 stádo; jako stádo 96, 18.
 stanouti kde 103, 12.
 starati se oč 40, 4; 94, 21; 64, 14; st.
 se o sebe 88, 5.
 stáří; svého st. 58, 18; v st. podniknutí
 na se vzítí 10, 11.
 starodávnoš 68, 5.
 starostlivý o koho 64, 1.
 starý; člověk starší 38, 3.
 statečnost 21, 14.
 statečný = manu fortis 76, 4.
 statek 13, 7; 33, 16.
 státi (vysoko) 49, 5; st. o co 29, 11;
 st. se 23, 21.
 statný = strenuus 70, 12.
 stav = fortuna 93, 13; v st. se nalezati
 33, 15.
 stejně 34, 10b.
 střhati koho 77, 13.
 střsniti koho = obrnere 77, 5.
 stříti (kómu hlavu) 96, 14.
 stožár; na st. vyléztí 21, 25.
 strachovati se o koho 65, 7.
 strana; obě strany 45, 12; na obou str.
 96, 9; na všech str. 67, 14.
 strannictví 76, 17.
 stráž (životní) 97, 1.
 strážce kuřat 106, 16.
 stříci se čeho 60, 16.
 strpěti (lež) 46, 10.
 stržený; stržen býti v nesváry 92, 11.
 studující (mládež) 64, 2; 91, 5.
 stůl; pozvati k stolu 73, 15.
 stupeň; nejvyššího st. dostoupiti 97, 19.
 stvořiti 48, 1; stvořen k čemu 48, 10b.
 sucho; na suchu 104, 16.
 sunt — qui 21, 1.
 superlativ se zesiluje 19, 3.
 surový = immanis 77, 1.
 svatokrádež 112, 8.
 svatý; sv. válka 111, 7.
 světlo = lumen 51, 11.
 svěží (duch) 58, 10.

svíratí = angere 82, 7.
 svobodomyšlně 6, 6; 6, 11.
 svodný; sv. slova 49, 14.
 svolati (shromáždění) 102, 18.
 svolení; bez sv. 100, 11.

Š.

Šanc; v šanc vydati 78, 4; 115, 12.
 škoda = periculum 38, 10; šk. vzítí
 89, 8.
 šlechetný 29, 1; 46, 5; 72, 14; 97, 17;
 108, 19; šl. pomsta 78, 1.
 špatný (koušek) 36, 6.
 šťastný 24, 9; 34, 1; št. výsledek 107, 11.
 štítiti se čeho 105, 10.

T.

Táhnouti; t. územím 45, 3; t. (válečné)
 zemí 102, 12; t. se zpět 95, 22.
 tajený; t. válka 115, 18.
 tajný; jest mne tajno 108, 7.
 tak = ut, velut 31, 4.
 takový = is 4, 15.
 takřka 20, 6.
 taktika 107, 6.
 tanouti; tane mi na mysli 29, 13.
 tedy = ac, atque 1, 3; t. = iam 5, 18.
 téměř (hory) 103, 3b.
 ten = ille 1, 5; 47, 5.
 těsný; těsné poměry 61, 6.
 těsniti; těsní mne co 23, 1.
 totiž — kdy se v latině vyjádří a kdy
 ne 90, 11; 14, 7a.
 trapný; nejtrapnější nedostatek 53, 8.
 trestat = vindex 115, 16.
 trpce (nésti co) 109, 24.
 trpěti = injuriam accipere 80, 8.
 trudný; tr. doba 92, 1; 94, 22.
 trvati = esse 8, 5; trvati na čem 63, 6
 tupitel (náboženství) 115, 13.
 tvrdě = 83, 10.
 tvrditi co 91, 7; tvrditi, že ne — 54, 6.
 týkati se čeho 87, 13; 92, 16.

U.

ubíhati; čas ubíhá 7, 4.
 ubíratí se kam 42, 13; 88, 10.
 ubrániti se čemu 88, 15.
 ubývati; ubývá čeho 43, 12.
 účta; účty hoden 42, 9; povinná účta 72,
 11; v účtě míti co 83, 8.
 uctivost; v uctivosti míti 42, 8.
 účastenství (vlády) 76, 14; uč. míti
 v čem 94, 8; stejné úč. míti 64, 12; úč.
 dáti v čem 19, 10.
 účel; míti účel 29, 12; 30, 8; jaký úč.
 = quid 29, 11b.
 učitel; nabízetí se za učitele 9, 5.
 učiti koho čemu 43, 13; uč. se čemu 40, 8.
 udati se; událo se komu 90, 6.
 udavač (tajný, veřejný) 80, 14.
 udělití; udělujíc napomínání 44, 1.
 udeřiti na (město) 106, 16.
 udržovati (ducha) 68, 11.
 uhájení čeho 99, 5.
 úhlavní (zbonba) 22, 3.
 uhlazený (sloh) 91, 2.
 uchlácholiti koho 37, 11.
 ucho v. nakloniti 44, 11.
 uchwácení = offensio 66, 10.
 ujistiti koho 23, 5.
 ujma; na ujmu býti 66, 5; dělá se mi
 ujma 111, 5.
 ujmouti co z čeho 42, 10; ujm. se pravdy
 41, 1; ujm. se slova 86, 7.
 ukázati co = docere 4, 9.
 ukládati (tribut) 99, 4.
 úkol; uložití komu úkol 67, 14; úkol
 převzítí 62, 7.
 ukončení 2, 1; 63, 12.
 ukončiti život 20, 11; uk. boj 84, 15.
 ukřivditi komu 83, 7.
 ulehnouti si naž 104, 20.
 umělý; um. nádooba 90, 14.
 úmysl; za tím úmyslem 100, 18.
 uniknouti (z průsmyku) 106, 26.
 unum illud, unum hoc co se týče slovo-
 sledu 1, 10.
 úpad = casus 12, 1.
 úpadek; kloniti se k úp. 110, 1.

úplný; úplné tři měsíce 59, 12; úplný
 obraz 91, 10; žítí úplných sto let 22,
 16; úplně 50, 11.
 upokojiti koho 102, 11.
 upozorniti koho nač 58, 21.
 upřímně (mluviti o kom) 91, 14.
 uprositi; dal se upr. 73, 14.
 upnstiti od čeho 109, 6; 83, 6.
 úřad 9, 2.
 úraz; k úrazu přijíti 99, 6.
 urazití (sluch) 28, 12.
 určiti; určen k čemu 50, 16.
 urputnost = pertinacia 67, 3.
 urputný; urputná válka 76, 2; 80, 2.
 úsečnost (průpovědí) 70, 9.
 úsilí; úsilím vojska 97, 2.
 usnésti se na čem 102, 2.
 uspokojiti koho 77, 8; 114, 7.
 uspořádati (obec) 79, 11; usp. co po-
 kojně 116, 9.
 ústa = lingua 21, 17b; ústy všech zníti
 1, 13.
 ustanoviti (diktatora) 107, 3; ust. se na
 čem 39, 2; pevně na čem se ust. 102, 16
 ustati v čem 22, 16.
 ústava 116, 7.
 ustupovati (zpět) 95, 22.
 úsudek = sententia 94, 10.
 ušlechtilý 19, 18; 20, 9.
 utěšený = festívus 33, 19.
 útlý; útlé mládí 98, 8.
 útrata; na útr. obecné 61, 8.
 uvaliti (bídu) na koho 88, 9.
 uvažování = contemplatio 66, 4.
 uvažovati v mysli 20, 18; 98, 3; uv.
 dokonale 9, 3.
 uvéstí (do senatu) 18, 1; 101, 6; uv.
 v pořádek 1, 18.
 uvolniti komu pouta 87, 7.
 uvykání čemu 26, 10.
 úzda; na úzdě držeti 33, 34.
 úzkostlivý; úzk. péče 64, 18.
 uznati (za dobré) 115, 7.
 uzpůsoben k čemu 48, 10a.
 užívání; kmetství jest příhodné k už.
 60, 14.

užití (vojinná) 85, 10; užítí čeho u ženského pohlaví 58, 5; už. čeho = collocare 7, 6; užívaví (k obecnému prospěchu, 56, 14.

V.

- V, ve = per 7, 11; v prázdní 22, 12; v tomto roce 87, 10; v rozmluvě 110, 8.
 váhavý 27, 3.
 válčiti = militare 57, 11.
 válečný; v. moc 98, 19.
 válka; válku dobře vésti 9, 14.
 vázati; vázání býti čím 98, 16.
 vážiti (mínění čí) 52, 4; vážiti si čeho 52, 12; 66, 5; 80, 1; 116, 6.
 vážný; vážné nauky 70, 23.
 vděčnost: vd. projevíti 3, 2; 31, 5.
 vděčný; vd. se prokázati 67, 7.
 věc v latině se nevyjádří 29, 6; věc = causa 41, 3.
 věda = disciplína, ars 70, 21.
 vědění = scientia 4, 14.
 věděti 5, 20; 46, 8.
 vědomí; na vědomí dáti 39, 3.
 vědomost 51, 7; 26, 13.
 vehnati (v. ozbrojené davy) 80, 7.
 veliký; nad obyčej v. 48, 13; v. jmění 61, 13.
 velitel (nejvyšší) 79, 15.
 velle — s vazbou akkusativu s infinitivem 14, 3.
 veřejně 108, 3.
 věřiti; věř mi 4, 13; 35, 9.
 věrnost (přísahati) 87, 11.
 věrný; věrným býti čemu 41, 7; věrně vylíčiti 1, 8.
 vesměs = universus 81, 7.
 vespólný; vespólnými silami 115, 20.
 vésti koho k čemu 44, 6; 46, 11; cesta věde — 104, 13.
 věštiti; dal si věštiti 106, 15.
 vězeti (ve strachu) 24, 5.
 vhodně (odpovídati) 81, 1.
 vchod do průsmyku 105, 22.
 více; vždy více 2, 8; 18, 9.
 vítězný; vojsko v. 84, 14.
 vládnouti komu 95, 1.
 vlastní jména v mnohočtu užívána 30, 15.
 vládně; dosti vládně koho osloviti 17, 3.
 vliv 49, 3; 93, 10; více vlivu mítí 28, 8.
 vlna (ovčí) 48, 3.
 vnada (rozkoše) 22, 8.
 vniknouti ve věc 90, 14.
 vnitro 4, 8b.
 vnitř; uvnitř obce 108, 5.
 vncovati komu (peníze) 63, 8.
 vojenský; v. rada 86, 1.
 vojevůdce (u neřímských národů) 53, 2.
 voliti (slova) 70, 14.
 vrátiti se = odejíti 106, 23; vr. se k čemu 55, 11.
 vražditi; dovolovali vr. 79, 5.
 vrhnouti se do ohně 100, 21; vrhn. se do řeky 30, 5.
 vrchol (slávy) 109, 2.
 vrtkavost = levitas 11, 11.
 vrtochy; neznaje vrtochů 106, 11.
 vrýti se; vrývá se co v duši 70, 10.
 vše; bylo vše dovoleno 64, 2; vším právem 50, 17.
 vštípati si co 18, 12.
 vtípny = facetus 74, 1.
 vtrhnouti (nepřátelsky) do země 115, 4.
 vůbec = vulgo 2, 2.
 vůle 57, 9; na vůli mítí 75, 3; po vůli býti komu 77, 9; po vůli učiniti komu co 86, 12.
 výběžek (hory) 103, 11.
 vybídnutí (důrazně) 113, 4.
 vybírati (= lovití) ryby 33, 30.
 vybývati; co ti času vybývá 43, 10.
 vyčítati komu co = crimini dare 60, 2.
 vyčítka; vyčítky činiti se nesluší 87, 12.
 vyčkati = quiescere 106, 18a.
 vycvičiti (zvířata) k čemu 48, 16.
 vydati se v nebezpečení 25, 9a; 85, 11.
 vydobyti čeho 59, 2.
 vyhledávati čeho 23, 10; 92, 18; 40, 3.
 vyhnouti se válce 5, 13; v. se podnětu nenávisti 19, 13; v. se tupiteli 28, 10.
 výhoda (životu) 32, 9.
 vychování; kdož k v. svěřen jest 50, 5.

vyjádření = oratio 70, 16.
 vyjítí (z tábora) 17, 12.
 vyjmouti; vyjma, že 1, 5; 8, 15.
 vykliditi (město) 45, 5; v. se 17, 16.
 vyklouznouti (z rukou) 106, 12.
 vykonávání (ctnosti) 56, 13.
 vykonávati co = expromere 42, 21; vykonati = praestare 74, 13.
 vylíčiti; nedá se vylíčiti 114, 16.
 výloha; věc vyžaduje velikých v. 36, 12.
 vyloučiti koho z čeho 114, 12.
 vyzložití komu co = tradere 50, 10.
 vymknouti se (nebezpečností) 74, 3.
 vymoci (návrát) komu 94, 17.
 vynahraditi komu co 114, 14.
 vynaložití sílu 106, 21; vyn. všemožnou snahu 94, 16.
 vynikati rodem 92, 5; vyn. učeností 92, 15; o závod vynikati 97, 18.
 výnosný; výnosná země 82, 12.
 vypínavý = insolens 21, 16.
 vypeuklý; v. práce ze stříbra 33, 17.
 výpověď = dictum 28, 3; 33, 2.
 vyprázdniti (zásobu) 10, 6.
 výrok = auctoritas 39, 17; pronesení v. 60, 15; výrok dáti 90, 7.
 vyrovnati se komu, 11, 7; v. se s kým 89, 21; v. spor válkou 45, 13.
 vyrušiti koho z čeho 93, 5.
 vyříditi (záležitost) 101, 17.
 vyřítiti se 106, 5.
 vyskoumati = cognoscere 105, 6.
 vyskytnouti se = reperiri, exstare 64, 5.
 vysloviti (písmě) 59, 6.
 vysoký; přes vysoké Alpy 102, 9.
 vysvoboditi (z nebezpečností) 94, 14.
 vyšetřiti; věc nedá se vyšetřiti 109, 7.
 vytáhnouti z města 89, 2; v. s vojskem 104, 7.
 výtečný; nejv. muž 61, 5; výtečnějším býti 83, 20.
 vytknutý; v. čas 7, 3b.
 vytrhnouti (prapor ze země) 106, 20.
 vytrvalost = patientia 103, 2.
 vytříbený; povaha vytříbená, 6, 1.
 vytýkati (komu ukrutnost) 96, 22.
 vyučovati; dal se vyučovati 9, 18.

vyváznouti z čeho 105, 1; šťastně vyváznouti 93, 7.
 vyvinutí (dosáhnouti) 68, 17.
 vyvinutý; vyvinutá dospělost 8, 14.
 vyznamenání = titulus 85, 13.
 vyznamenati koho = ornare 51, 5.
 vyzraditi (odpověď) 114, 5.
 vyzvání; na toto vyzvání 101, 13.
 vyzvati = jubere 87, 4; v. koho k zápasu 33, 14.
 vyzývání; po mnohonásobném vyzývání 72, 8.
 vyzádati (ku potrestání) 99, 13.
 vzájem; na vzájem 38, 15; vz. si pomáhati 84, 12.
 vzdálenost = itinerum spatia 53, 6.
 vzdálený = longinquus 102, 5; vzdálenou býti 64, 13.
 vzdáti se (zakročení) 85, 17.
 vzdělanost 42, 7; 92, 13.
 vzdělaný 34, 9; 71, 7.
 vzdělávání (dítek) 58, 1.
 vzejítí; vzešlo mi přijmá 97, 11.
 vzhůru; cesta vzhůru 103, 15.
 vzítí co na se 111, 16; vzítí na se podniknutí v stáří 10, 11a; vzítí za své 111, 1.
 vzmosti se = confirmatum esse 70, 1.
 vznešený; vznešené věci 7, 5; 56, 5.
 vzor (dokonalý řečníka) 59, 7b.
 vždyť ani = neque vero 14, 6.

Z.

Z; z bázně poslušen býti 33, 7; ze strachu 106, 25; 96, 6.
 za; za ním = za jeho zády 30, 3; za každou hlavu 80, 11; za sebou míti 80, 4; 80, 7.
 zábava; čísti co pro zábavu 2, 15.
 zahraničný; válka zahraničná 89, 7.
 záhřívka 57, 10.
 záhuba; v z uvěsti 79, 8; 90, 8; v z. se vrhati 111, 3.
 záhubný; z. chyba 78, 5.
 zacházeti s kým 77, 16.

- zachovati = non deponere 93, 10; zachovati = conservare 53, 15; zachovávatí mír 75, 4; z. se týmž způsobem 63, 3.
- záchrana = salus 30, 2.
- zachrániti se, 86, 3.
- zajíkatí se = lingua haesitare 59, 4.
- zajisté 20, 17; 30, 11; jest z. 9, 7; 15, 11.
- zájmeno ukazovací se vynechává 8, 16; 19, 9; zájmeno osobní se zesilňuje 14, 4; z. osobní vyjadřuje se opsáním 2, 7; zájmeno osobní s předložkou vyjádří se v latině příslovkou 10, 7.
- zakládati (osady) 84, 4.
- zakročeni (se vzdáti) 85, 17.
- záležeti; v čem pomoc záleží 88, 7; záleží mnoho na čem 62, 13; dám si záležeti 3, 10.
- záliba (v cizotě) 15, 1; z. mítí v čem 56, 17.
- záměr; dosáhnouti úplně záměru 95, 11.
- zaměstnávání se 56, 9; 60, 4.
- zaměstnávati se čím 68, 15; 73, 4.
- zameziti (průchod) 113, 5.
- záminka; pod záminkou 86, 9.
- zamítnouti (peníze) 63, 2.
- zanášeti se čím 21, 23; 116, 10.
- zaneprázdněnu býti 35, 7.
- zápasiti s kým = luctari 8, 7; z. s obtížemi 69, 10.
- zaplaviti (Itálii) 77, 2.
- zaplésti (v síti) 49, 11.
- započítati co 55, 12; započatý 79, 2.
- zápornost pronáší se kladně 45, 2; zápornost „ne“ vyjadřuje se přídavným: nullus 16, 8.
- zapuditi (bázeň) = tollere 44, 7.
- zarmoucen býti (ne málo) čím 13, 1a.
- záruka = pignus 17, 6; 85, 4.
- zaříditi co 66, 4; 15, 4.
- zásada = ratio 93, 2.
- zasazovatí se oč 111, 11.
- zasévání; čas k zasévání 50, 13.
- zaskočiti koho 95, 15; 95, 20.
- zásluha; dobytí si zásluh o koho 12, 6; největších z. si dobytí 31, 7.
- zastaviti (pochod vojska) 30, 10.
- zastrašiti; stavím se zastrašena 95, 6.
- zástup = numerus 88, 5.
- zasvětiti se (podzemním bohům) 30, 6; území jest komu zasvěceno 111, 12.
- zatarasiti (tělem svým) 23, 18.
- zaujat býti pracemi 27, 6.
- závada; na závadu býti 37, 5.
- závadný = vitiosus 22, 2.
- závázati koho (přísahou) 98, 14; závázati se čím 87, 17a; z. se k čemu 9, 12.
- závazek = lex 45, 1.
- zavraždití koho 116, 19.
- zbaviti se (soka) 79, 7.
- zběhlý (v umění) válečném 9, 4.
- zbožnělý 28, 9.
- zbraň; chopiti se zbraně 115, 2.
- zbroj; v plné zbroji 30, 4.
- zbrojnoš = miles 96, 15.
- zbýti (nepřítele) = removere 76, 2; zbývá kdo 85, 7.
- zdařiti se; něco se zdaří 74, 7.
- zdáti se; kdo zdá se býti sobě básníkem 73, 5.
- zděditi (nenávisť) 98, 7.
- zděšený = pavor 89, 6.
- zdlouhavý; záležitost jest zdlouhavá 71, 2.
- zdřevěněti 106, 26.
- zdvojením podstatného neb časoslova nabývá se důrazu 24, 1; 44, 9; srov. 71, 12; 74, 4; 116, 9.
- zevrubný; zevrubná známost 70, 18; zevrubně vypravovati 36, 1; zevrubněji psáti 85, 13.
- zhojiti (rány) 100, 7.
- zjednatí si (dosti slávy) 85, 12.
- zjeviti komu co = ostendere 27, 8; aperire 39, 12.
- zjevný; zj. příklad 11, 9; zj. pravdivost 70, 11; zj. nepřítel 28, 13; zcela zjevně 113, 11.
- zkáza (obce) 22, 4; ku zkáze pracovati 91, 12.
- zkusiti = usu cognoscere 39, 11; zk. se v čem 44, 5.

zkněšenost (vlastní) 75, 13.
 zločin = malum facinus 22, 7.
 zlomití (mysl) 81, 9.
 zlý: zlé znamení 106, 10.
 zmalátněti = enervari 109, 10.
 zmírniti (bolest) 25, 7.
 zmocniti se čeho = nancisci 48, 14;
 occupare 76, 6.
 zmohutněti na (duchu) 10, 11c.
 znamení = prodigium 106, 1.
 známka = significatio 109, 14.
 známost; v zn. uvéstí co 1, 15.
 známý; zn. náš 89, 1; život či jest dosti
 znám 91, 18.
 známo jest 52, 7; jest vůbec známo
 64, 10.
 znáti koho, co = scire 70, 20.
 znepokojovati (věk) 23, 2; zn. zemi 97,
 7; zn. vojsko 107, 14; znepokojuje
 mne co 71, 6; znepokojován válkami
 8, 9.
 zneuctění (Apollina) 114, 11; zn. bož-
 ství 112, 10.
 zničiti (úplně) 111, 10.
 zotaviti se (po těžké nemoci) 35, 8.
 zpáteční tažení nastoupiti 53, 7.
 zpět přivéstí koho 87, 2; zpět prchatí
 95, 7.
 zpívatí 1, 12.
 zpouzeti se (nadvláďě) 77, 14.
 zpozorovati (přiležitost) 27, 7.
 zpráva 102, 1; zprávu obdržeti 105, 8.
 způsob = genus 68, 16; týmž způsobem

52, 15; 57, 12; v způsobu tom 2, 10;
 na zp. žen 95, 2; jest zaveden zp.
 38, 5.
 způsoblost (života) 94, 2.
 způsobilý k čemu 37, 9; 74, 15.
 zrůstati; nebezpečenství zrůstalo, 103, 8.
 zrušení (smlouvy) 99, 15.
 zřejmý (obraz) 91, 9; zřejmo (jest) 26,
 1; zřejmě odpovídati 31, 3.
 zúčastniti se hojně čeho 85, 9.
 zuřiti proti komu 79, 9.
 zůstaviti komu (k rozhodnutí) 14, 9.
 zvěděti od koho 5, 3.
 zvětšiti (obec) = augere e12, 8.
 zvlášť 91, 11; zvlášť tehď 94, 12.
 zvláštnost; jest zvláštností 1, 2.
 zvolati = succlamare 101, 14.
 zvoliti (způsob života) 4, 12.
 zvrtnutí (vůle) 57, 8.

Ž.

Žádati čeho 27, 5; žádá se, aby... 70
 5; žádánu býti 6, 4.
 žádný 32, 2; 66, 7.
 žalostivý 74, 8.
 žárlostivost = obtrectatio 87, 18.
 žatva = demetere 60, 15.
 že = quod 7, 2; že — označuje změnu
 započaté vazby 104, 22; tím, že 4, 6.
 žiti; ž. v poměru přátelském 91, 13.
 živěji upomínati na koho 13, 10.
 životní (stráž) 97, 1.
 žráti (o kuřatech) pasci 106, 17.

O p r a v y.

Str. 12,	pozn. 3.	čti:	sub	oculis	m.	sub	oculi.
" 14,	řád. 1.	shora	čti:	zbraní	m.	zbraně.	
" 15,	" 3.	zdola	"	uvažuji	m.	uvažují.	
" 32,	" 16.	"	"	silou	m.	silou.	
" 38,	" 7.	shora	"	provincie	m.	province.	
" —	" 11.	zdola	"	hoc	m.	hoe.	
" 85,	" 19.	shora	"	at	m.	až.	
" 37,	" 3.	zdola	"	bylo	by	m. byloby.	
" 39,	" 1.	"	"	bojovati.	"	bojovati.	
" 71,	" 20.	shora	"	factio	m.	actio.	
" 79,	" 18.	"	"	libí	"	libí.	
" 80,	" 6.	"	"	vydobyv	m.	vydobív.	
" 84,	" 14.	"	"	contemnere	m.	cantemnere.	
" 87,	" 15.	"	"	ultimum	m.	ultimnm.	
